

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KÜRESEL ŞEHİR KAVRAMI VE
İSTANBUL'UN KÜRESEL ŞEHİRLER ARASINDAKİ YERİ**

Yüksek Lisans Tezi

VOLKAN TOPÇU

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KÜRESEL ŞEHİR KAVRAMI VE
İSTANBUL'UN KÜRESEL ŞEHİRLER ARASINDAKİ YERİ**

Yüksek Lisans Tezi

VOLKAN TOPÇU

Danışman: Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

KAMU YÖNETİMİ Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi VOLKAN TOPÇU'nun KÜRESEL ŞEHİR KAVRAMI VE İSTANBUL'UN KÜRESEL ŞEHİRLER ARASINDAKİ YERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 28.06.2013 tarih ve 2013-24/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 26.08.2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. RECEP BOZLAĞAN	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ERBAY ARIKBOĞA	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. HAMZA ATEŞ	

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde her konuda bana destek veren, bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın olgunlaşması esnasında bana zaman ve emek harcıyarak değerli bilgiler sunan, hakkını ödeyemeyecek olduğum dostum Eyyup YILDIRIM'a teşekkürü bir borç bilirim. Senin emeklerin olmasaydı bu çalışma hep bir eksik kalırdı.

Yine bu çalışmanın hazırlanması esnasında bana her türlü kolaylıkları sağlayan İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü Ar-Ge Birimi Koordinatörü sevgili dostum Hulusi KÖSE başta olmak üzere Ar-Ge Birimi'ndeki tüm mesai arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmaya katkısını bir şekilde sunan, beni cesaretlendiren, fedakârlıklar gösteren, elinden gelen her türlü desteği veren adını burada saymadığım arkadaşlarıma, dostlarıma, tüm sevdiklerime tek tek teşekkür ederim.

Değerli her türlü katkısıyla bana emek veren ve kendilerine minnettar olduğum Yalova Kent Konseyi Genel Sekreteri Hasan SOYGÜZEL ve İBB Engelliler Müdür Yardımcı Burak Hamza ERYİĞİT'e de teşekkür ederim. Sizlerden öğrendiğim çok şey oldu.

Her şeyden önce hangi an olursa olsun yanımda olan, varlıklarıyla bana güç ve kuvvet veren, bugünlere gelmemde maddi ve manevi hiçbir desteği esirgemeyen Annem, Babam ve Abime sonsuz sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Ağustos 2013

Volkan TOPÇU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
2. KÜRESELLEŞME, ŞEHİR VE KÜRESEL ŞEHRİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	4
2.1. Küreselleşme Kavramı.....	4
2.1.1. Küreselleşmenin Evreleri.....	9
2.1.2. Küreselleşmenin Boyutları.....	14
2.2. Şehir Kavramı.....	16
2.2.1. Feodalizmden Sanayi Şehrine.....	19
2.2.1.1. Sanayi Öncesi Şehir.....	19
2.2.1.2. Geçiş Dönemi Şehri.....	20
2.2.1.3. Sanayi Şehri.....	20
2.2.2. Büyük Şehir Olgusu.....	21
2.2.2.1. Tek Hakim Şehir.....	21
2.2.2.2. Metropoliten Şehir.....	23
2.2.2.3. Mega Şehir.....	24
2.3. Küresel Şehir Kavramı.....	27
2.3.1. Küresel Şehrin Tanımı.....	28
2.3.2. Küresel Şehrin Özellikleri.....	30
2.3.3. Küresel Şehrin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	33
3. KÜRESEL ŞEHİR SINIFLANDIRMALARI	38
3.1. GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması.....	41
3.1.1. Genel Bilgi.....	41

3.1.2. Metot ve Kıstaslar.....	41
3.1.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	44
3.2. Mori Memorial Vakfi Küresel Şehir G Endeksi.....	49
3.2.1. Genel Bilgi.....	49
3.2.2. Metot ve Kıstaslar.....	50
3.2.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	52
3.3. A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi.....	55
3.3.1. Genel Bilgi.....	55
3.3.2. Metot ve Kıstaslar.....	56
3.3.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	57
3.4. Economist Intelligence Unit Küresel Şehir Rekabet Endeksi.....	61
3.4.1. Genel Bilgi.....	61
3.4.2. Metot ve Kıstaslar.....	62
3.4.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	64
3.5. Knight Frank Küresel Şehir Araştırması.....	65
3.5.1. Genel Bilgi.....	65
3.5.2. Metot ve Kıstaslar.....	66
3.5.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	66
3.6. Küresel Şehir Sınıflandırmalarının Değerlendirilmesi.....	69
4. KÜRESEL ŞEHİR SINIFLANDIRMALARINDA İSTANBUL’UN KÖNUMU.....	76
4.1. GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması’nda İstanbul’un Yeri.....	76
4.2. Mori Memorial Vakfi Küresel Şehir G Endeksi’nde İstanbul’un Yeri.....	80
4.3. A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi’nde İstanbul’un Yeri.....	82
4.4. Economist Intelligence Unit Küresel Şehir Rekabet Endeksi’nde İstanbul’un Yeri.....	85
4.5. Knight Frank Küresel Şehir Araştırması’nda İstanbul’un Yeri.....	86
4.6. Küresel Şehir Sınıflandırmalarında İstanbul’un Yerinin Değerlendirilmesi.....	90
5. SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	103

TABLO LİSTESİ**Sayfa No.**

Tablo 1 : Baskın Oran'a Göre Küreselleşmenin 3 Evresi.....	10
Tablo 2 : 147 Süper Mega Şirketin İlk 50'si.....	13
Tablo 3 : Türkiye'de 2012 Yılında En Çok Kâr Eden 10 Şirket.....	14
Tablo 4 : Yeates'in Küreselleşmeler Tablosu.....	15
Tablo 5 : Küresel Şehrin Özellikleri.....	32
Tablo 6 : John Friedmann'ın Dünya Şehir Hiyerarşisi.....	40
Tablo 7 : GAWC Dünya Şehirleri Envanteri.....	45
Tablo 8 : GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2010 Sınıflandırması.....	47
Tablo 9 : Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi 2012 Yılı Şehirleri.....	49
Tablo 10 : Mori Memorial Vakfı 2012 Küresel Şehir Güç Endeksi.....	53
Tablo 11 : A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi 2012.....	58
Tablo 12 : Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2013 Sınıflandırması.....	67
Tablo 13 : GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2000 Sınıflandırması.....	77
Tablo 14 : GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2004 Sınıflandırması.....	78
Tablo 15 : GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2008 Sınıflandırması.....	79
Tablo 16 : A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi 2010.....	83
Tablo 17 : A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi 2008.....	84
Tablo 18 : Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2011 Sınıflandırması.....	87
Tablo 19 : Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2010 Sınıflandırması.....	88
Tablo 20 : Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2009 Sınıflandırması.....	89
Tablo 21 : Knight Frank Zenginler İçin Girişimci, Hazcı, Romantik İlk 20 Şehir.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1 : Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 1960.....	25
Şekil 2 : Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 1980.....	26
Şekil 3 : Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 2011.....	26
Şekil 4 : Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 2025.....	27
Şekil 5 : Douglass'ın Küresel Şehir Oluşum Süreci.....	37
Şekil 6 : GAWC Küresel Şehir Bölgeleri.....	46
Şekil 7 : GAWC Küresel Gelişmiş Üretici Hizmet Firmalarının Ofis Ağları.....	48
Şekil 8 : Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi 2012 Yılı Şehirleri Dünya Haritası Üzerinde.....	49
Şekil 9 : Londra ve 2020 Olimpiyatları Adaylarının Fonksiyon Bazlı Özel Karşılaştırılması.....	81

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKB	Avrupa Kültür Başkenti
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
BM	Birleşmiş Milletler
BRIC	Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin
CIAM	Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi
Çev.	Çeviren
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EIU	Economist Intelligence Unit
Ed.	Editör
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GAWC	Küreselleşme ve Küresel Şehirler Araştırma Ağı
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
ICIST	İstanbul Uluslararası Öğrenci Merkezi
IMF	Uluslararası Para Fonu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
LSE	London School of Economics
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
S.	Sayfa
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu
UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GENEL BİLGİLER

- İsim-Soyisim** : Volkan Topçu
Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi
Programı : Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ağustos 2013
Anahtar Kelimeler : Küreselleşme, Küresel Şehir, İstanbul

KÜRESEL ŞEHİR KAVRAMI VE İSTANBUL’UN KÜRESEL ŞEHİRLER ARASINDAKİ YERİ

ÖZET

Ekonomik, politik, teknolojik, iletişim, sosyal, kültürel ve daha birçok alanda günümüzün hızlı değişimlerine sebep olan küreselleşme süreci kendi içinde dinamik yapısını devam ettirirken aynı zamanda çağımızın şehirlerini de derinden bir şekilde etkilemektedir. Küreselleşmenin şehirlerde giderek daha fazla görünen yüzü, şehir formlarında değişimlere sebep olmuş, bu değişimler ve şehirlerin karşılıklı artan ilişkileri neticesinde oluşan ağlar, küresel sistemin içerisinde küresel şehirleri ortaya çıkarmıştır. Küresel şehirler, önceleri yalnızca ekonominin, özellikle uluslararası firmalar üzerinden küresel sistem içerisinde kontrol edildiği ve yönlendirildiği merkezler olarak tanımlanmış olsa da günümüzde bu değerlendirmeler de değişime uğrayarak küresel şehir sınıflandırmalarında yeni kıstaslar ve göstergeler aranmaya başlanmıştır. Giderek artan küresel şehir sınıflandırmaları bizlere bunu göstermektedir. Farklılaşan ve çoğalan bu küresel şehir sınıflandırmaları içerisinde İstanbul’un yerinin daha da belirgenleştiği görülmektedir. İstanbul’un geçmişten bugüne hem bölgesinde hem global ölçekte sahip olduğu potansiyeli, kendisine küresel şehir sınıflandırmalarında önemli yerler elde etmesini sağlamıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name-Surname : Volkan Topçu
Department : Public Administration
Programme : Local Governments and Decentralization
Thesis Advisor : Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN
Thesis Type and Date : Master – August 2013
Keywords : Globalization, Global City, Istanbul

THE CONCEPT OF GLOBAL CITY AND ISTANBUL'S POSITION AMONG GLOBAL CITIES

ABSTRACT

Process of globalization caused many changes in economic, political, technological, communicative, social, cultural and many other areas. On the other hand it deeply affects cities of our time while maintaining its dynamic nature. The visible face of globalization consists of change which creates new life styles in global cities designed by international network which connected with international system. At the beginning of the globalization, global cities defined as a centre for managing and steering the economy with the hands of global corporations. But nowadays, global city classifications have been changed with the search of new criteria and indicators. Current global city classifications proved that being a global city is not just about to be an important node in the global economic system. When we think Istanbul's place with these criterias and indicators, we may say scores it's position day by day. Regional and international potential of Istanbul provided an important role to itself in the global city classifications from the past to the present.

1. GİRİŞ

Günümüzün birçok alanını etkileyen ve değişimleri tetikleyen küreselleşme sürecinin şehir yapılarında da değişime yol açtığı gözlemlenmektedir. Küreselleşmenin zaman ve mekân üzerinden küresel sistemi kontrol etme ve yönlendirme isteği, zaman ile ilgili olarak özellikle iletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, mekân ile ilgili olarak ise şehirlerde ortaya çıkardığı değişimlerle beslenmektedir. Feodalizmden sanayi şehirlerine ve dünya ölçeğinde 2030'larda yüzde altmış, 2050'lerde yüzde yetmiş oranında olması beklenen kentsel nüfusun tetiklediği mega şehirlere, global ölçekte şehirlerin önemi küreselleşmeyle giderek daha da artmaktadır. Yalnızca kendi içinde büyüyen ya da yoğunlaşan şehirlerin değil, diğer şehirlerle arasını uluslararası ölçekte geliştirebilen şehirler dünya ölçeğinde girdiği rekabet içerisinde küresel sistemi etkileme ve yönlendirme becerisine sahip olabilmektedirler. İşte küresel şehirler olarak da adlandırılan bu şehirler bir takım sınıflandırmalarla global ölçekte bağlanabilirlikleri ya da yerleri ölçülebilmektedir. Bazı şehirlerin bu sınıflandırmalarda ön sıralarda olduğu bilinen bir gerçekse de dünyadaki ekonomik, politik, sosyal ve daha birçok alandaki gelişmeler bu sınıflandırmalarda ölçüm bazında karşılığını bulmaktadır. Bu durum ileriye yönelik olarak bir takım değişimlerin öngörülebilmesine, buna yönelik olarak da yalnızca şehir yönetimlerinin değil ulusal yönetimlerin de politika belirlemede yardımcı olabilmektedir. İstanbul'un da çeşitlenen ve farklılaşan küresel şehir sınıflandırmalarındaki yeri daha da önemli hale gelmektedir.

Bu tezin giriş bölümünden sonrasını oluşturan ikinci bölümde küreselleşme kavramına değinilerek küreselleşmenin birçok anlamı aktarılmaya çalışılacak ve küreselleşmenin evreleri ve boyutlarından bahsedilecektir. Ardından şehir kavramının birçok açıdan yapılan değerlendirmesinden söz edilecek, şehirlerin insanlar açısından önemi belirtilerek, şehirlerin gelişimi feodalizmden sanayi şehirlerine ve büyük şehir olgusu kısımları ile aktarılacaktır. Burada özellikle dünya ölçeğinde şehirleşme oranında ve mega şehir sayısında artış yaşandığı vurgulanacaktır. Ardından küresel şehir kavramının farklı tanımlarından söz edilecek, küresel şehrin özelliklerine değinilecek, küresel şehrin ortaya çıkışı ve nasıl bir gelişim sergilediğinden bahsedilecektir.

Tezin üçüncü bölümünde küresel şehir sınıflandırmaları incelenecektir. Bu sınıflandırmalarının nasıl bir gelişim sergilediği aktarıldıktan sonra bu literatürü oluşturduğu düşünülen ve çoğunlukla araştırma, endeks, kademelenme, sınıflandırma, listeleme, hiyerarşi olarak adlandırılan şu beş güncel çalışmaya yer verilecektir; Küreselleşme ve Küresel Şehir Araştırmaları Ağı'nın (GAWC), Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması, Mori Memorial Vakfı Kentsel Stratejiler Enstitüsü'nün Küresel Şehir Güç Endeksi, A.T. Kearney Danışmanlık Şirketi ve Küresel İşler Üzerine Şikago Konseyi'nin Küresel Şehir Endeksi, The Economist Dergisi bünyesindeki Economist Intelligence Unit (EIU) ve Citi Grup bünyesindeki Citi Private Bank ile birlikte yapılan Küresel Şehir Rekabet Endeksi, son olarak gayrimenkul danışmanlık şirketi Knight Frank'ın 2013'e dek Citi Private Bank'ın desteğiyle oluşturulan Küresel Zenginlik Raporu içerisinde yer alan Küresel Şehir Araştırması. Ele alınan bu beş sınıflandırmanın her biri genel bilgileri, metod ve kıstaslar, bulgular ve değerlendirmeler kısımlarıyla incelenmeye çalışılacaktır.

Yukarıdaki beş çalışmaya, McKinsey global yatırım danışmanlığı şirketinin yayımlamış olduğu, ekonomik açıdan geleceğin küresel şehirlerini 2025 bazında inceleyen "Urban World" (Kentsel Dünya) başlıklı çalışması ile tez kapsamında incelenecek olan Economist dergisinin Citi Private Bank ile gerçekleştirdiği Küresel Şehir Rekabet endeksinin yine 2025 yılını baz alan son çalışmasının teze dâhil edilmesi düşünülmüş ancak günümüz değerlendirmesinden daha çok 2025'e ya da geleceğe yönelik denilebilecek türden çalışmalar olması ve de tez kapsamının daraltılmasının sağlanamayacağı düşüncesiyle bu çalışmalara tezde yer verilmemiştir. Keza bu tez kapsamında ele alınan çalışmalar içerisinde, geleceğin küresel şehirlerine yönelik bazı değerlendirmeler bulunmaktadır. Şehirlerin yine ekonomi ile ilgili 2008 küresel krizi öncesi ve sonrasında krizden çıkış performanslarının gelir artışı ve istihdam artışı bazında değerlendirildiği, Brookings Enstitüsü Metropolitan Politika Programı, LSE Cities Programı ve Deutsche Bank Araştırma'nın ortaklığında 2010 yılında hazırlanan "Global Metro Monitor, Ekonomik İyileşmenin Yolu" adlı raporun da tez kapsamında önemli olduğu düşünülmüş, ancak bu raporun da neticede bir küresel şehir araştırması olmaması ve yine tezin kapsamını genişleteceği düşüncesiyle teze dâhil edilmemiştir.

Tezin dördüncü bölümünde, incelenen küresel şehir sınıflandırmalarında İstanbul'un yeri ve İstanbul ile ilgili değerlendirmeler bulunmaya çalışılacaktır. Öncelikle, incelenen araştırmalarda bir önceki yıllara göre İstanbul'un yeri ve konumundaki değişimler tespit edilmeye çalışılacak ve araştırmalar içerisinde İstanbul ile ilgili özel değerlendirmeler varsa bunlar da aktarılacaktır. Ardından İstanbul'un yeri, öne çıktığı ve geri kaldığı kıstas ve göstergeler üzerinden değerlendirilecektir. Tezin beşinci bölümünü sonuç kısmı oluşturmaktadır.

Tez kapsamında kullanılan metodolojiye bakıldığında bir takım kitap, makale, rapor ve elektronik kaynaklar incelenmiştir. Özellikle tezin üçüncü ve dördüncü bölümünü oluşturan küresel şehir sınıflandırmalarına elektronik ortamda ulaşılmasından dolayı bu ortama sıkça başvurulmuştur.

Bu tezin yazımında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüsü 2006-2007 yılı Tez ve Proje Yazım Kılavuzu'ndan faydalanılmıştır. Bu tezde dipnotlu kaynak gösterme yönetimi kullanılmıştır.

2. KÜRESELLEŞME, ŞEHİR VE KÜRESEL ŞEHİRİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde ilk olarak küreselleşme ve şehir kavramları açıklanacak, ardından küresel şehir kavramı ve küresel şehrin özelliklerinden bahsedilecektir.

2.1. Küreselleşme Kavramı

“Küreselleşme hakkında daha fazla okudukça, küreselleşmenin neyi ifade ve neyi ima ettiği daha az açık hale gelir.”¹

“Bir sözcük veya kavrama bu kadar çok ve çeşitli anlamlar yüklenince, onun tanınmaz ya da tanımlanamaz hale gelmesi de doğal ve olağandır.”²

“Bütün dünya” anlamında kullanılan “global” teriminin bir sıfat olarak 400 yılı aşkın bir süredir kullanıldığı belirtilmektedir. Bu terim dünya ölçeğinde bazı sözlüklerde örneğin Merriam Webster’s Dictionary’de, “globalize” olarak ilk kez 1944’de kullanılmıştır. “Globalization”, “globalizing”, “globalized” gibi kavramın diğer uzantıları ile beraber Oxford English Dictionary’de yer alması ise 1962 yılındadır. 1980’den sonra bazı dillerde örneğin Fransızca’da “mondialisation”, Almanca’da “globalisierung”, İspanyolca’da “globalizacion”³ olarak, Arapça’da “العولمة”, Çince’de “全球化”, Rusça’da da “глобализация” olarak birçok dünya dilinde yer almıştır.

TDK Türkçe sözlükte ise “global” kelimesi “toptan”, “toplam”, “küresel” olarak adlandırılmakta, “globalleşme” kelimesi de “küreselleşme” olarak karşılığını bulmaktadır.⁴ “Küreselleşme” de “küreselleşmek durumu, globalleşme” olarak ifade edilmektedir. “Küreselleşmek” kelimesi ise *dünya milletleri, ekonomi, siyaset ve*

¹ Ash Amin, “Placing Globalization” **Theory, Culture & Society**, 1997, Vol.14, No.2, s.123.

² Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür**, 6. Basım, Ankara: Remzi Kitabevi, Ekim 1994, s.95.

³ Kudret Bülbül, **Zor ve Rıza (Küreselleşmeler Arasında Türkiye)**, 1. Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2009, s.23.

⁴ **Türkçe Sözlük**, “Global, Globalleşme”, Cilt 1, A-J, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998, s.860.

iletişim bakımlarından birbirine yakınlaşma ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek olarak açıklanmaktadır.⁵ Yani Türkçe’de “globalleşme” ve “küreselleşme” terimleri aynı ifadelerdir ve aynı içeriğe sahiplerdir.

Küreselleşmenin bir kavram olarak değil de bugünkü manasına yakın olarak 150 yıl önce Marx ve Engels’in Manifesto’sunda kullanıldığı ifade edilmektedir. Akademik literatürde ise kavram ilk defa McLuhan’ın 1963 yılında yazdığı ve 1964’de yayımlanan “Understanding Media” isimli eserinde geçmiştir. Bu eserde aslında küresellik, küreselleşme gibi kavramlara yer verilmez, ancak “global” kavramından, “küresel çerçeveleme, sarılma” (global embrace), “küresel köy” (global village) ve “küresel ateşkes” (global armistice) olarak üç defa söz edilmektedir.⁶ McLuhan’ın “küresel köy” kavramı ile dünyanın küçülmesi ve küreselliği bir bütün olarak algılama bilincinin yükselmesi ifade edilmiştir, McLuhan’a göre iletişim ve hızlı ulaşımın yarattığı etki, küresel düzeyde hissedilen bir “iç patlama” olup, bununla uzakta yaşanan çeşitli deneyimlerin yakında tek bir noktada toplanması kastedilmektedir. Yani bir kabiledede yaşamış gibi birbirinden haberdar olan insanlar dünyayı bir bütün olarak algılayacaklardır.⁷ Diğer bir ifadeyle de, McLuhan’a göre “küresel köy” kavramıyla anlatılmak istenen, en azından dünyanın belli bir bölümünün özellikle de iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde “küresel köy” haline dönüşmesidir. Küreselleşme kavramının bugünkü manada kullanılması ile ilgili diğer iddialara göre de bu kavram ilk defa 1980’lerde Harvard, Standford, Columbia gibi prestijli Amerikan okullarında kullanılmaya başlanmıştır.⁸

Küreselleşme kavramını açıklamaya yönelik yaklaşımların, kavramın genişliği ve sosyal bilimlerin birçok alanını etkilemesi ve de kavramı açıklamaya çalışan kişilerin bakış farklılıklarından dolayı çeşitlilik göstermektedir. Bu yüzden küreselleşmenin net

⁵ **Türkçe Sözlük**, “Küreselleşme, Küreselleşmek”, Cilt 2, K-Z, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998, s.1440

⁶ Bülül, s.24.

⁷ Rana A. Aslanoğlu, **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, 1. Basım, Bursa: Asa Kitabevi, 1998, s.138.

⁸ Yusuf Erbay, “Küreselleşme Sürecini Anlamaya Yardımcı Bazı Kavramlar”, **İletişim Kuram ve**

Araştırma Dergisi,

2011, Vol.32, No.1 (Bahar 2011), <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/32.pdf> (2 Haziran 2013), s.283.

bir tanımı yapılamamaktadır. Kavramı açıklamaya yönelik her tanım ve yaklaşımın küreselleşmenin farklı bir yönünü öne çıkardığı söylenebilir.

Küreselleşme açıklamalarına genel olarak değinmekte fayda vardır. Bauman'a göre küreselleşme sihirli bir sözcük, parolaya dönüşen moda bir söylem, geçmiş ve gelecek arasında tüm gizli şeylerin kapılarını açacak bir anahtar, dünyanın kaçamayacağı kaderi, geri dönüşü olmayan bir sürecidir. Küreselleşmenin etkileri birleştirici olduğu kadar bölmektedir de, yer kürenin tek tipliliğini arttıran nedenlerle bölen nedenler özdeştir ve ona göre eşitsiz durumların ortaya çıkardığı nedenlere bakıldığında sorun küreselleşmeyi isteyip istememekle formüle edilememektedir.⁹

Giddens'a göre küreselleşme, çelişkili ya da birbirine zıt etkenlerin devreye girdiği karmaşık süreçlerin bir araya geldiği bir olgular kümesidir ve herkesin tek bir dünyada yaşadığı teziyle ilintilidir. Aynı zamanda küreselleşme ulus devletlerin ekonomik gücünü kaybetmesine neden olmakta ancak tam zıt yönde bir süreç de yaşanmaktadır. Küreselleşme sadece yukarıya doğru değil, yerel özerklikler doğrultusunda baskılar yaratarak aşağıya doğru inen bir süreçtir. Amerikalı Sosyolog Daniel Bell bununla ilgili olarak, ulusların artık büyük problemleri çözemeyecek kadar küçük kaldığını ama büyük problemleri çözemeyecek kadar da büyük olduğu bir birim haline geldiğini ifade etmiştir.¹⁰

OECD'ye göre ise küreselleşme terimi genel olarak mal ve hizmetleri için pazarın uluslararasıdaki gelişimini, üretimin anlamını, rekabeti, finansal sistemleri, işbirliğini, teknoloji ve sanayiye tanımlamak için kullanılır. Bunların yanı sıra küreselleşme, sermayenin dolaşımına, teknolojik gelişimin hızlı paylaşımına ve ulusal pazarın bağımlılık ve tek düzeliliğinin hızlı değişimine sebep olmuştur.¹¹

⁹ Zygmunt Bauman, **Küreselleşme**, Abdullah Yılmaz (çev.), 1. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999, s.7-9.

¹⁰ Anthony Giddens, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Osman Akınhay (çev.), İstanbul: Alfa Yayınları, Ocak 2000, s.20-25.

¹¹ OECD, Glossary of Statistical Terms, "Globalisation", <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1121> (2 Haziran 2013)

DPT*'ye göre ise küreselleşme, günümüzde ortaya çıkan birçok faktörün ve insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumun bunun bilincine varmasını ifade eden bir kavramdır. Aynı zamanda küreselleşme, yerel ve ulusal olanın küresel olana tümüyle tabi olmasından ziyade, bu üç düzeydeki olayların birbiriyle etkileşim içinde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir.¹²

Jameson'a göre ise küreselleşme bir dünya pazarı ufkunun yanı sıra, dünyadaki iletişimin büyük bir şekilde genişlemesi duygusunu da ifade eder. Bu ikisi de modernitenin ilk dönemlerinden çok daha fazla elle tutulur ve dolaysız hale gelmiştir.¹³

Hell'e göre küreselleşme, toplumsal ilişkilerin ve işlemlerin uzamsal örgütlenmesinde -kapsam, hız ve etki açısından ifade edilen- bir dönüşümü içeren bir süreç (ya da süreçler kümesi) olarak düşünülebilir. Bu dönüşüm kıtalararası veya bölgelerarası akışları ve faaliyet ağlarının, etkileşimi ve güç kullanımını meydana getirmektedir.¹⁴

Robertson'a göre bir kavram olarak küreselleşme, dünyanın hem küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine işaret eder.¹⁵ Robertson, analizlerinde küreselleşme süreçlerini incelerken "*küreselleşme mi, küre-yerelleşme (glocalisation) mi?*" başlığını tercih etmiştir. Robertson'un bu vurgusu küresel-yerel (local) etkileşimini gösterme amacı taşır.¹⁶ Diğer bir ifadeyle Robertson küreselleşmeyi küresel-yerel karşıtlığı üzerinden değil, dünyanın küçülmesine bağlantılı olarak yerelliğin yeniden üretilmesi ve içerilmesi tarzında okumayı önerir ve küreselleşme kavramı yerine "küyerelleşme" kavramının kullanılmasının daha uygun olacağını

* 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı oldu.

¹² DPT (Kalkınma Bakanlığı), **Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2000, s.55

¹³ Manfred B. Steger, **Globalization**, New York: Oxford University Press, 2009, s.13.

¹⁴ Steger, s.13.

¹⁵ Roland Robertson, **Küreselleşme**, Ümit Hüsrev Yolsal (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s.21.

¹⁶ Aslançolu, s.131.

savunur.¹⁷ Aynı şekilde Ekin de buradan yola çıkarak yerel dinamiklerin önemsenmesi gerektiğini belirtir.¹⁸

Robertson'un açıklamaları Bağce'nin küreselleşme kavramı açıklamalarında da görülür. Bağce, küreselleşmeyi bütünleşen ama aynı zamanda parçalanan, evrensel ve yerelin ironik bir şekilde birbirinin içine geçmesi ve karışması olarak karşımıza çıktığını ifade eder ve kavrama sınırlı ve pratik bir şekilde yaklaşarak küreselleşmeyi bir enformasyon, ulaşım teknolojisi, üretim ve finansın ülke sınırlarını aşması olarak değerlendirir.¹⁹

Harvey, fordizmden post-fordizme geçişle beraber zaman ve mekânın kullanım ve anlamlarının değiştiğini, bir zaman ve mekân sıkışması evresinin yaşandığını ve bu durumun da politik ve ekonomik uygulamalar, sınıf-güç dengeleri, kültürel ve toplumsal yaşam üzerinde insana sarsıcı bir etki yaptığını ileri sürmüştür.²⁰ Diğer bir ifadeyle Harvey'nin, zaman ve mekân sıkışması açıklamaları 1970'lerden sonraki gelişmelerle küreselleşmenin hayatın birçok alanına olan etkilerini özetler niteliktedir, üretim ve tüketim biçimleri, iletişim ve haberleşme teknolojilerindeki hızlı gelişim ile emek, finans ve sermaye piyasalarındaki değişim ve gelişmelere vurgu yapar.²¹

Tomlinson da küreselleşmeyi bağlantıda ya da bağlayıcı olma durumuna işaret eden " karmaşık bağlantılık" (complex connectivity) adını verdiği bir kavramla açıklamaya çalışmaktadır. Bu kavramla anlatılmak istenen, küreselleşmenin modern zamanları karakterize eden, hızla gelişen ve giderek yoğunlaşan karşılıklı bağlar ve bağımlılıklar ağı olduğudur.²²

¹⁷ Vahap Coşkun, **Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu**, İstanbul: Liberte Yayınları, Ocak 2009, s.343.

¹⁸ Nihal Ekin Erkan, "Dünyanın Yerel Aynası", Ayşegül Mengi (Ed.), **Kent ve Politika Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (47-58), Ankara: İmge Kitabevi, Eylül 2007, s.43.

¹⁹ H. Emre Bağce, "Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi", **Amme İdaresi Dergisi**, Vol.32, No.4 (Aralık 1999), s.9.

²⁰ David Harvey, **Postmodernliğin Durumu**, Sungur Savran (çev.), 1. Basım, Metis Yayınları, Kasım 1997, s.317.

²¹ Bülbül, s.34.

²² John Tomlinson, **Küreselleşme ve Kültür**, Arzu Eker (çev.) 1. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004, s.12.

2.1.1. Küreselleşmenin Evreleri

Bir süreç olarak bakıldığında küreselleşmeyi üç evreyle ifade etmek mümkün gözükmemektedir. Thomas Friedman ile Oran'ın küreselleşmenin 3 evresi ile ilgili ifadeleri birbirine yakındır ancak bu ifadelerin ayrı ayrı incelemesinin yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Thomas Friedman'a göre küreselleşmenin ilk evresi Kolomb'un Eski Dünya ve Yeni Dünya arasında ticaretin oluşmasını sağlayan 1492 yılındaki coğrafi keşiflerle ile başlamıştır ve bu evre 1800'lere kadar sürmüştür.²³ Thomas Friedman'a göre bu evre dünyayı "büyük boydan orta boya" küçültmüştür. Bu dönemin asıl meselesi ülkelerin ne kadar kas gücüne yani sahip olduğudur. Yani bu dönemde bir ülkenin ne kadar beygir gücü ne kadar rüzgâr gücü ve sonraları da ne kadar buhar gücüne sahip olduğu ve bu güçlerin ne kadar etkili kullanıldığı o ülkenin küresel fırsat ve rekabette yerini belirlemekteydi. Bu dönemde küresel entegrasyona giden yol açılmış oldu.²⁴

Thomas Friedman'a göre küreselleşmenin ikinci evresi yaklaşık olarak 1800'lerde başlamış, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile I. ve II. Dünya Savaşları'nda ara verdikten sonra ve 2000'e kadar devam etmiştir. Bu evre dünyayı "orta boydan küçük boya" indirmiştir ve bu evrenin esas belirleyici gücü çok uluslu şirketler olmuştur. Bu dönemin ilk yarısında küresel entegrasyonu hareketlendiren gelişmeler buhar makinesi ile demiryollarındaki, ikinci yarısında ise telefonlardan merkezi işlem birimlerine kadar donanımdaki atılımlardır. Böylelikle ulaşım ve iletişim maliyetleri azalmış, malların ve bilginin küresel ölçekte bir piyasa oluşturacak şekilde hareket etmesi ile ürünler ve işgücü de küresel ölçekte alınıp satılmaya başlanmış, neticede bu evrede küresel bir ekonomi doğmuş ve olgunlaşmıştır.²⁵

Thomas Friedman, 2000 yılı civarında girilen küreselleşmenin üçüncü evresinde "dünyanın küçük boydan minik boya" geçtiğini ve oyun sahasının da düzleştiğini ileri sürmektedir. Küreselleşmenin üçüncü evresinin itici gücü bireydir.

²³ Thomas L. Friedman, **Dünya Düzdür**, Levent Cinemre (çev.), 2. Basım, İstanbul: Boyner Yayınları, 2006, s.19.

²⁴ Friedman, s.19.

²⁵ Friedman, s.19-20.

Küresel ölçekte işbirliği yapmak için bireylerin sahip oldukları bu yeni gücün kaynağı küresel fiber optik şebekeyle birlikte yazılımdır. İletişim ve teknoloji çağında bireye vurgu yapan Thomas Friedman, bu evrede bireylerin kendilerine küresel fırsat ve rekabette nerede olduklarını, küresel işbirliğine nasıl gidebileceklerini sorabildiklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda bu evrede bireyden kastedilenin yalnızca Avrupa ve Amerikalı bireyler veya şirketler değil, daha fazla çeşitliliğe sahip bireyler olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan büyük ve küçük şirketler de yeni güç kazananların arasındadırlar.²⁶

Oran, Tablo 1’de görüleceği üzere küreselleşmeyi 3 evreye ayırmıştır.²⁷

Tablo 1
Baskın Oran’a Göre Küreselleşmenin 3 Evresi

	Birinci Küreselleşme	İkinci Küreselleşme	Üçüncü Küreselleşme
İtici Güç	Denizcilikteki gelişmeler, Merkantilizm	Sanayileşmenin doğurduğu gereksinimler	1970’lerde Çokuluslu Şirketler, 1980’lerde İletişim Devrimi, 1990’larda Batı’nın rakibinin kalmaması
Yöntem	Önce kâşifler, sonra askeri işgal	Önce misyonerler, sonra kâşifler, sonra ticaret şirketleri, en sonra işgal	Kültürel-ideolojik etki. Böylece ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal) kendiliğinden etkileniyor.
Haklı Gösteriş	Putperestlere Tanrının dinini götürme	“Beyaz Adamın Yükü” “Uygarlaştırıcı Görev”, İrkçi teoriler.	“En yüksek uygarlık düzeyi”, “Uluslararası Topluluğun iradesi”, “Piyasanın gizli eli”, “Küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır.”
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	“Globalleşme”

Kaynak: Baskın Oran, “Kaçınıcı Küreselleşme”, Perşembe Konferansları, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/Documents/Per%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n/perskonfyyn60.pdf> (03 Haziran 2013), Ankara: Rekabet Kurumu, Haziran 2000, s.113

Oran, küreselleşmenin 3 evresini *itici güç*, *yöntem*, *haklı gösteriş* ve *sonuç* olmak üzere dört açıdan değerlendirmiştir. Küreselleşmenin ilk evresini merkantilizm oluşturmuştur, itici güç de denizcilik alanındaki gelişmeler olmuştur, örneğin pusula

²⁶ Friedman, s.20-2.

²⁷ Baskın Oran, “Kaçınıcı Küreselleşme”, Perşembe Konferansları, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/Documents/Per%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n/perskonfyyn60.pdf> (03 Haziran 2013), Ankara: Rekabet Kurumu, Haziran 2000, s.113.

gibi. Böyle bir yayılmanın arkasındaki neden ulus devletlerin daha fazla ihracat yapmak isteğidir. Bu dönemin yöntemi de öncelikle kâşiflerin gitmesi, ardından askeri işgallerin gerçekleşmesiydi. Bunun haklı gösterişi de putperestlere Tanrı dinini götürmekti, diğer bir ifadeyle dini yaymaktı. Böylelikle bunun sonucunda sömürgecilik oluşmuştur.²⁸

Oran'a göre, küreselleşmenin ikinci evresi, kendi tabiriyle ikinci küreselleşmenin itici gücünü sanayileşme ve onun doğurduğu gereksinimler oluşturmuştur. Bunlar da hammadde, pazar, nüfus, daha az sermaye bulunan yerlere yatırımın gerekli olması vb. Buradaki yöntemde ise öncelikle misyonerler gitmiş ve dini götürmüşlerdir, ardından kâşifler gidip rapor yazmışlar ve sonrasında ticari şirketler giderek oralara yerleşmişlerdir. Haklı gösteriş, bu durumu oradaki insanlara kabul ettirmek olmuş, bu da beyaz adamın yükü, uygarlaştırıcı görev ve ırkçı teorilerdir. Sonuç olarak bu döneme de emperyalizm denilmiştir.²⁹

Üçüncü küreselleşmede ise 1970'lerden bugünlere on yılda bir olmak üzere üç tane itici güç ortaya çıkmıştır. İlki 1970'lerde çok uluslu şirketlerin güçlenmesidir, ikincisi 1980'lerde yapılan iletişim devrimi, üçüncüsü ise 1990'larda Sovyet bloğunun yıkılması ve böylelikle batının rakipsiz kalmasıdır. Üçüncü küreselleşmede yöntem ise kültürel ve ideolojik kuşaktır, böylelikle her alan etkilenir. Haklı gösterişte ise en yüksek uygarlık düzeyi gösterilir, uluslararası toplumun iradesi, piyasanın gizli eli ve küreselleşmenin herkesin ortak çıkarı olmasından söz edilir. Bunun sonucunda da Oran'a göre bu döneme "globalleşme" denilmektedir.³⁰

Oran, bu üç küreselleşmeyi karşılaştırdığında iki sonuç çıkarmaktadır. İlk sonuç olarak bu üç küreselleşme batının belli bir gelişim noktasına gelince değişme gereksinimlerine bağlı olarak oluşmuştur. İkinci sonuç ise birinci küreselleşmenin diğerlerinden farklı olduğudur, yani ikinci ve üçüncü küreselleşmede batının altyapısı olarak kapitalizm, üst yapısı olarak demokrasi, insan hakları, azınlık hakları, uyuşmazlıkların barışçı çözümü yayılmayla götürülmektedir. Oysaki birinci

²⁸ Oran, s.114.

²⁹ Oran, s.114.

³⁰ Oran, s.114.

küreselleşmede batının altyapısı kapitalizm değil merkantalizmdir ve batının üstyapısı demokrasi, insan hakları vesaire değildir.³¹

Thomas Friedman ve Oran'ın açıklamalarında öne çıkan ve tezin küresel şehir sınıflandırmalarında da değinilecek olan ulus-ötesi ya da çokuluslu olarak adlandırılan şirketlerin günümüzdeki öneminden bahsetmek yararlı olacaktır. Bununla ilgili olarak The New Scientist dergisinde yayımlanan ve "The Network of Global Corporate Control"³² adlı bilimsel makalenin değerlendirildiği "Dünyayı yöneten kapitalist ağlar ortaya çıkarıldı"³³ adlı yazıya Berkan'ın özeti ve değerlendirmelerine göre göz atmakta fayda var. Bilimsel makalede dünya ölçeğindeki 43000 uluslararası şirket incelenmiş ve incelemeye göre bu şirketlerin 1318 uluslararası şirket tarafından kontrol edildiği tespit edilmiştir. Bu kontrolü sağlayan 1318 şirketin sahiplerinin de aslında başka şirketler olduğu, bunların da sayısının 147 olduğu belirtilmiştir. 43000 uluslararası şirket dünya ekonomisinin üretmiş olduğu işletme kârlılığının beşte birini oluşturmaktadır. Bunları kontrol eden 1318 mega şirket ise hem kontrol ettiği hisse senetleri yoluyla hem de doğrudan yürütmüş olduğu işlerle dünya ölçeğindeki cironun yüzde 60'ına sahip olmaktadır. Bunları yöneten 147 süper mega şirkete bakıldığında ise birçoğunun banka olduğu fark edilmektedir. Stefania Vitali, James B. Glattfelder ve Stefano Battiston'un yapmış olduğu bu bilimsel makalede yer alan en tepedeki banka ve finansal kurumların bazıları, 2008 krizinde batarken beraberinde networkündeki (ağ) birçok başka şirketi de götürmüştür.³⁴ Bu 147 şirketin ilk 50'si Tablo 2'de verilmiştir. Türkiye genelinde şirket kârlarına bakıldığında dünya çapındaki süper mega şirketlerinin birçoğunun bankalar olması ile bir paralelliğin olduğu söylenebilir. Tablo 3'de görüleceği üzere Türkiye'de 2012 yılının en çok kâr eden 10 şirket içinde 8 tanesini, ilk 100 içinde ise 23'ünü bankalar oluşturmaktadır.³⁵ Türkiye'deki bankalar 2012 yılı içerisinde 23,6 milyar lira

³¹ Oran, s.117.

³² Stefania ve Diğerleri, "The Network Of Global Corporate Control", 2011, Vol:2, <http://arxiv.org/pdf/1107.5728.pdf> , Arxiv Veri Tabanı, (4 Haziran 2013).

³³ Andy Coghlan and Debora MacKenzie, "The Capitalist Network That Runs The World", <http://www.newscientist.com/article/mg21228354.500-revealed--the-capitalist-network-that-runs-the-world.html#.UdQdamJM9Cg> The New Scientist Dergisi, 2011, (30 Haziran 2013) .

³⁴ İsmet Berkan, "Komplo teorisi değil bilimsel araştırma: Dünyayı yöneten 147 şirket" *Hürriyet Gazetesi*, 30 Haziran 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23618702.asp> (30 Haziran 2013).

³⁵ **Gelirler İdaresi Başkanlığı** "2012 Vergilendirme Dönemi Kurumlar Vergisi Türkiye Geneli İlk 100 Sıralaması" http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/201227.html (26 Mayıs 2013).

rekor kâr elde etmişlerdir.³⁶ Banka şirketlerinin dünya çapındaki öneminin Türkiye açısından da önemli olduğu bu verilerle daha iyi anlaşılmaktadır.

Tablo 2
147 Süper Mega Şirketin İlk 50'si

1. Barclays plc	26. Lloyds TSB Group plc
2. Capital Group Companies Inc	27. Invesco plc
3. FMR Corporation	28. Allianz SE
4. AXA	29. TIAA
5. State Street Corporation	30. Old Mutual Public Limited Company
6. JP Morgan Chase & Co	31. Aviva plc
7. Legal & General Group plc	32. Schroders plc
8. Vanguard Group Inc	33. Dodge & Cox
9. UBS AG	34. Lehman Brothers Holdings Inc
10. Merrill Lynch & Co Inc	35. Sun Life Financial Inc
11. Wellington Management Co LLP	36. Standard Life plc
12. Deutsche Bank AG	37. CNCE
13. Franklin Resources Inc	38. Nomura Holdings Inc
14. Credit Suisse Group	39. The Depository Trust Company
15. Walton Enterprises LLC	40. Massachusetts Mutual Life Insurance
16. Bank of New York Mellon Corp	41. ING Groep NV
17. Natixis	42. Brandes Investment Partners LP
18. Goldman Sachs Group Inc	43. Unicredito Italiano SPA
19. T Rowe Price Group Inc	44. Deposit Insurance Corporation of Japan
20. Legg Mason Inc	45. Vereniging Aegon
21. Morgan Stanley	46. BNP Paribas
22. Mitsubishi UFJ Financial Group Inc	47. Affiliated Managers Group Inc
23. Northern Trust Corporation	48. Resona Holdings Inc
24. Société Générale	49. Capital Group International Inc
25. Bank of America Corporation	50. China Petrochemical Group Company

Kaynak: Andy Coghlan ve Debora MacKenzie, "The Capitalist Network That Runs The World", <http://www.newscientist.com/article/mg21228354.500-revealed--the-capitalist-network-that-runs-the-world.html#.UdQdamJM9Cg> *The New Scientist Dergisi*, 2011, (30 Haziran 2013)

³⁶ Zaman Gazetesi, "Kurumlar Vergisi'nde Bankalar Zirvede", 27 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/ekonomi_kurumlar-vergisinde-bankalar-zirvede_2094025.html (30 Haziran 2013).

Tablo 3
Türkiye’de 2012 Yılında En Çok Kâr Eden 10 Şirket

1. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
2. Yapı Ve Kredi Bankası A.Ş.
3. Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi
4. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş.
5. Akbank T.A.Ş.
6. Türk Telekomünikasyon A.Ş.
7. T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü
8. Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı
9. Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi
10. Turkcell İletişim Hizmetleri Anonim Şirketi

Kaynak: “2012 Vergilendirme Dönemi Kurumlar Vergisi Türkiye Geneli İlk 100 Sıralaması” http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/201227.html (26 Mayıs 2013)

2.1.2. Küreselleşmenin Boyutları

Davutoğlu küreselleşmeyi, insanların tekelleştirilerek homojenleştirilmesi, iktisadi ve siyasi kurumların ulus-ötesileşmesi, otantik medeniyetlerin sosyal ve kültürel formlarının geleneksizleştirilmesi ve iletişim ağlarının gayri şahsileşme süreci olarak değerlendirmiştir.³⁷ Bu tezde yer alan küreselleşme kavramı ile ilgili birçok yazarın ve de yukarıda ifade edildiği gibi Davutoğlu’nun açıklamalarında küreselleşmenin genel olarak ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel, bilgi, teknoloji-iletişim vb. birden fazla boyuta sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda tezin küreselleşmenin evrelerinin değerlendirildiği yerlerde de bu boyutlara kısmen değinilmiştir. Bu yüzden tezin bu kısmında ayrı bir sınıflandırmaya gidilmeden Yeates’in 2001³⁸ yılında düzenlemiş olduğu Tablo 4’te görülen küreselleşmeler ayrımı ile bu boyutların daha işlevsel ve daha sağlıklı bir şekilde aktarılacağı düşünülmektedir.

³⁷ Ahmet Davutoğlu, “Globalization and The Crisis of Individual and Civilizational Consciousness”, http://sam.gov.tr/wp-content/pdfs/Globalization_and_The_Crisis_of_Individual_and_Civilizational_Consciousness.pdf (30 Haziran 2013), Hans Köchler (Ed.), **Globality versus Democracy?** içinde (185-201), Viyana: International Progress Organization, 2000, s.185.

³⁸ Bülbül, s.33.

Tablo 4
Yeates'in Küreselleşmeler Tablosu

Kategori	Ana Unsurlar/Süreçler
1. Finans ve sermaye sahipliğinin küreselleşmesi.	Finans piyasalarının deregülasyonu, sermayenin uluslararası hareketliliği, şirket ve müktesebatlarının birleşmelerinin artışı. Hissedarlığın küreselleşmesi ilk evresindedir.
2. Piyasa ve stratejilerinin rekabette küreselleşmesi.	İş faaliyetlerinin dünya ölçeğinde entegrasyonu, yurt dışında birleşik (araştırma-geliştirme ve finansı da içeren) operasyonların gerçekleştirilmesi, küresel yedek parça kaynağı, stratejik ittifaklar.
3. Teknolojinin, araştırma geliştirmenin ve bilginin küreselleşmesi.	Teknoloji temel katalizördür: Haberleşme ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi aynı firma ya da farklı firmalar arasında küresel bir ağın gelişmesini mümkün kılmıştır. Üretime dayanan “toyotaizmin” evrenselleşmesi süreci olarak küreselleşme.
4. Yaşam biçimlerinin ve tüketim kalıplarının küreselleşmesi; kültürün küreselleşmesi.	Hakim yaşam biçiminin transferi ve yeniden üretilmesi. Tüketim kalıplarının eşitlenmesi. Medyanın rolü. “Kültürel yiyeceklerde”, “kültürel üretimde” kültürün dönüşümü. GATT kuralları kültür akışına uygulandı.
5. Düzenleme yeteneklerinin ve yönetişimin küreselleşmesi.	Ulusal hükümetlerin ve parlamentoların rolünün azalması. Küresel yönetim için yeni kurallar ve kurumlar oluşturmaya yönelik girişimler.
6. Dünyanın siyasal birleşimi olarak küreselleşme.	Merkezi bir güç tarafından yönlendirilen küresel siyasal ve ekonomik bir sisteme doğru dünya toplumları entegrasyonunun devlet-merkezli analizi.
7. Yaklaşımların ve bilincin küreselleşmesi.	“Tek bir yeryüzü” merkezli sosyo-kültürel süreçler. “Küreselleşmecî hareket”. Dünya yurttaşlığı.

Kaynak: Kudret Bülbül, **Zor ve Rıza (Küreselleşmeler Arasında Türkiye)**, 1. Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2009, s.23

Bu tabloda küreselleşmenin ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel, bilgi, teknoloji-iletişim birçok boyutundan vb. farklı bir şekilde söz edildiği görülmektedir. Yeates'e göre, ileride bu tablonun daha fazla küreselleşme biçimlerini ya da küreselleşmenin daha farklı boyutlarını içinde barındırması muhtemeldir.³⁹

³⁹ Bülbül, s.33.

2.2. Şehir Kavramı

"19. yüzyıl imparatorlukların yüzyılıydı, 20. yüzyıl ulus devletlerin, 21. yüzyıl ise şehirlerin yüzyılı olacak".⁴⁰

Şehirlerin insan hayatının merkezinde giderek daha çok yer aldığı görülmektedir. Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi'nin yayımladığı Küresel Eğilimler 2030 Raporu'nda da belirtildiği gibi günümüzde dünya nüfusunun yarısı şehirlerde yaşar hale gelmiştir ve 2030 yılında bu oranın yüzde 60'lara⁴¹, BM raporuna göre de 2050 yılında yüzde 70'lere varacağı belirtilmektedir.⁴²

Önemi giderek artan şehrin genel olarak değerlendirmelerine bakıldığında örneğin Cansever'e göre insan hayatını çerçeveleyen ve içine alan bir yapı olarak şehirler, insanın kendi hayatını düzenlemek için meydana getirdiği en kapsamlı fiziki üründür. Aynı zamanda şehir, toplumsal yaşamı, insanlar arası ilişkileri şekillendiren, bunu yaparken de insanlar arası mesafeleri en aza indiren, ilişkilerin en fazla yoğunluk kazandığı yerdir.⁴³ Tuna, şehirleri insanlığın serüveni olarak niteler ve insanlığın tarihi ile şehrin tarihinin birbiriyle paralellik gösterdiğini belirtir.⁴⁴ Dünya tarihinin şehirli insanın tarihi olduğu yönde benzer bir yorum The Decline of the West (Batı'nın Düşüşü) adlı çalışmada Spengler tarafından yapılmıştır.⁴⁵ Bu açılarından bakıldığında şehir kavramı bir medeniyet vurgusu ile algılanmaktadır.

Latince kökenli dillerde medeniyet veya uygarlık anlamına gelen "civilization" kent anlamına gelen "civitas" kelimesinden türemiştir ve bu durum sadece batı

⁴⁰ ABD'nin Colorado eyaletinin başkenti Denver'in eski Belediye Başkanı Wellington E. Webb'e ait bir söz. bkn. http://www-05.ibm.com/tr/cozumlerzirvesi2012/pdf/neuchatel/akilli_sehirler_zorluklar_ve_firsatlar.pdf (07 Haziran 2013).

⁴¹ Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi, **Küresel Eğilimler Raporu**, http://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf (07 Haziran 2013), Washington, 2012, s.26

⁴² Unicef, **Dünyada Çocukların Durumu Raporu (Kentsel Bir Dünyada Çocuklar)**, <http://panel.unicef.org/tr/vera/app/var/files/d/u/du%CC%88nya-c%CC%A7ocuklarinin-durumu-2012.pdf> (07 Haziran 2013), New York, Şubat 2012, s.1.

⁴³ Turgut Cansever, **Osmanlı Şehri**, 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, Şubat 2010, s.17

⁴⁴ Korkut Tuna, "Şehirin Serüveni", **Hece**, Vol.18. Özel Sayı: Şehirlerin Dili, Ankara: Hece Yayıncılık, 2009, s.16.

⁴⁵ Max Weber, **Şehir**, Musa Ceylan (çev.) 9.Basım, İstanbul: Yarıncılık, Ekim 2010, s.48

kültüründe görülen bir özellik değildir, Arap kültüründe yine uygarlık anlamına gelen “medeniyet” kavramının kökeni de kent olan “Medine” kelimesidir.⁴⁶ Şeriatî de medeniyet kelimesini “MDN” kökünden geldiğini ve şehir anlamına gelen medine kelimesine yakın olduğunu ifade etmiştir.⁴⁷ Diğer yandan ise yine kentler ve kentliler “ilerleme”, “uygarlık” ve “aydınlanma”nın taşıyıcıları olarak tanımlansalar da başka yorumlara göre kentsel ortamın toplumsal hastalıklara, ahlaki çöküntüye ve toplumun yıkılmasına yol açtığı ileri sürülmektedir.⁴⁸

Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak ifade edilmektedir.⁴⁹ Bir başka tanıma göre ise kent, yerleşim sisteminde mekânsal olarak işlevsel bir düğüm olarak nitelendirilebilen, kendi nüfusuyla birlikte bölgesindeki nüfusa da hizmet veren ve karşılığında hizmet alan bir yerleşme birimidir.⁵⁰

Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü’nde kent, en geniş ölçekli mimarlık ürünü olarak tanımlanmakta ve bu olgunun tanımlanmasında birçok yaklaşımın da varlığından söz edilmektedir, genel olarak kent tanımları, kültürel öğelere ağırlık veren tanımlar ile sosyo-ekonomik açıdan yapılmış tanımlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Kültürel öğelere ağırlık veren tanımlarda kent ile uygarlık için genel anlamda bir bağ kurulduğu ifade edilir. Buna örnek olarak ünlü kent tarihçisi Lewis Mumford’un sözüne yer verilir. Mumford kent tanımında, kentin ilk zamanlardan beri uygarlık ürünlerini toplamak ve onları iletmek için özel olarak donatılmış, maksimum hizmetin minimum alanda sunulması için yeterince yoğunlaşmış ve ayrıca toplumun değişen gereksinimlerine, büyümenin getirdiği daha karmaşık biçimlere ve yığılan toplumsal mirasa yer

⁴⁶ Tarık Demirhan, “Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları; Kentler”, **Cogito**, Vol.8. No.3: Kent ve Kültürü, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996 (Yaz), s.18.

⁴⁷ Ali Şeriatî, **Medeniyet Tarihi 1**, 2. Basım, Ankara: Fecri Yayinevi, Aralık 1998, s.13.

⁴⁸ R. J. Holtan, **Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık**, Ruşen Keleş (çev.), 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, Ekim 1999, s.11.

⁴⁹ Ruşen Keleş, **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi, Mart 1998, s.75.

⁵⁰ Özlem Çevik, **Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2005, s.64.

sağlayabilecek şekilde genişleyebilen bir yapı olduğunu belirtir. Sosyo-ekonomik açıdan yapılan tanımlarda ise kent, çağının ve içinde yer aldığı toplumun ekonomik yapısının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Burada da birkaç tanıma yer verilmektedir ve en önemlisi olarak CIAM'ın Atina Kongresi bildirisindeki kent tanımı ön plana çıkarılmaktadır. Bu tanıma göre kentin bölgeyi teşkil eden ekonomik, sosyal ve politik bütünü bir kısmından başka bir şey olmadığı ifade edilir. Jane Jacobs ise kenti, kendi ekonomik gelişimini sürekli olarak kendi yerel ekonomisiyle yaratan bir yerleşme olarak tanımlar. Howard Salman da kentin meta ve hizmetlerin üretim ve değişimi için örgütlenmiş bir araç olduğunu belirtir.⁵¹

İngilizce'de kullanılan "city" kelimesi ile Fransızca'da kullanılan "la cité-la ville" kelimesi kent kelimesinin daha çok yönetsel ve siyasal sınırlarına vurgu yapmaktadır. Bu iki ifade Latince'deki "civitas" kelimesinin karşılığıdır. İngilizce'de "urban", Fransızca'da "urbain" olarak kullanılan kelimeler sosyal manadaki daha çok yerleşmeleri ifade eden "kent" kelimesini karşılamaktadır. Latince'de yönetsel örgüt birimi anlamına gelen kent (urbs) ile kentsel yerleşme (urbanus) karşılığı olan kent, Türkçe'de de değişik kavramları temsil etmektedir.⁵²

Türkçe'de kent kelimesi ile şehir kelimesi çoğu zaman birbirinin yerine kullanılsa da aslında bir takım farklılıklara sahip olduğu görülmektedir. Arapça "ay" anlamına gelen şehir kelimesi⁵³ Farsça'dan geçerken, "köy", "kırsal yerleşim birimi" gibi anlamlara sahip "kent" kelimesi ise Farsça'nın bir kolu olan Soğdca'dan Türkçe'ye geçmiştir.⁵⁴ Şehir kelimesi kültür ve medeniyet kavramlarını olabildiğince harmanlayan, milletin vicdanına yansıyan ortak bir yaşama biçimini temsil ederken, kent kelimesinin ise bunları tam olarak karşılamadığı ifade edilmektedir. Şehir kelimesinde toplumsallık, kent kelimesinde bireysellik ön plandadır ve şehir için medine (medeniyet), kent için ise

⁵¹ Metin Sözen ve Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 2003, s.128.

⁵² Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, 8. Basım, Ankara: İmge Kitabevi, 2004, s.107.

⁵³ Bedri Gencer, "Medineden Kente, Edepten Medeniyete" **Şehirlerimizin Geleceği, Tehditler ve Fırsatlar Sempozyumu**, İstanbul, Mimar ve Mühendisler Grubu, 19 Kasım 2011, s.111.

⁵⁴ Recep Bozlağan, "Kent, şehir mi ki?", 16 Nisan 2013, http://haber.rotahaber.com/kent-sehir-mi-ki_360732.html (6 Haziran 2013).

city (modernite) vurgusu daha ön plandadır.⁵⁵ Şehir geleneksel bir yerleşim birimidir, kent ise yerleşim biriminin Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkmış bir formudur, yani Aydınlanma'nın ve ulus devletin yapılandığı bir yerleşim birimidir, genel olarak günümüzde geleneksel şehirlerden modern kentlere doğru bir dönüşüm görülmektedir.⁵⁶

Diğer dillerde ve uluslararası bilimsel terminolojide şehir-kent gibi ayrımlar yoktur ama *şehircilik ve kamu yönetimi* terminolojisinde aslında “köy” anlamına gelen Soğdca kökenli “kent” yerine “şehir” kelimesinin kullanımı daha uygun bulunmaktadır.⁵⁷ Bu tez için de bu şekilde düşünülmüş olup, kent kelimesi yerine şehir kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir, ancak yararlanılan eserlere sadık kalınması bakımından "kent" kelimesi zaman zaman kullanılmıştır.

Şehirlerin doğuşu ekonomik-dinsel-sosyal süreçleri içermektedir ve genel olarak şehirlerin kökeni, ortaya çıkış nedenleri karmaşık süreçleri kapsamaktadır.⁵⁸ Bu nedenlerden ve yukarıda şehir kavramına birkaç açıdan değinilmesinden dolayı bu tezin konusu gereği şehir tarihine, şehir teorilerine derinlemesine bir şekilde girilmeyecektir. Küresel şehir kavramına altyapı olması açısından şehrin gelişimi ilk önce Feodalizmden Sanayi Şehrine başlığı altında, ardından bu gelişime büyüyen şehirler açısından bakabilmek amacıyla Büyük Şehir Olgusu başlığı altında incelenmesinin uygun olduğu düşünülmüştür.

2.2.1. Fedolizmden Sanayi Şehrine

2.2.1.1. Sanayi Öncesi Şehir

Sjoberg'in yaklaşımına göre sanayi öncesi şehir ile geçiş dönemi şehri arasında şehrin sosyal ve mekânsal yapısına göre üç farklılık bulunur, ilk ve temel fark teknolojidir. Organik enerji ile yapılan bir enerji türü vardır, insan ve hayvan gücüne dayanan bir şehir içi ulaşımı bulunmaktadır. İkinci fark ise ekonomik hareketlerin

⁵⁵ İskender Pala, “Şehir ile kent arasında”, *Zaman Gazetesi*, http://www.zaman.com.tr/iskander-pala/sehir-ile-kent-arasinda_234032.html (6 Haziran 2013).

⁵⁶ Ali Bulaç, “Kent ve şehir arasında Müslümanlık”, *Zaman Gazetesi*, 28 Ekim 2010, http://www.zaman.com.tr/ali-bulac/kent-ve-sehir-arasinda-muslumanlik_1045839.html (6 Haziran 2013).

⁵⁷ Recep Bozlağan, *İstanbul; Derinlik, Değişim ve Güç*, 2. Basım, İstanbul: Hayat Yayınları, 2012, s.61.

⁵⁸ Aslanoğlu, s.23.

örgütlenme biçimidir. Kentsel mekânda üretim hareketleri aynı güzergâhtadır, aynı zamanda haberleşme teknolojisinin olmayışı, ihtisaslaşmış sokakları ve mahalleleri beraberinde getirmektedir. Son fark ise sanayi öncesi şehirde güçlü bir sosyal kontrolün bulunmasıdır.⁵⁹ Seçkinler ve varlıklı sınıflar şehrin merkezinde, istenmeyen ve yoksul sınıflar ise şehrin sınırlarında yaşamaktadır. Yönetim, din, eğitim kurumları ve üretim güçleri üst sınıfların elindedir. Sanayi öncesi şehrin teknoloji ve ekonomik örgüt durumunun zayıflığından dolayı büyük ticaret işleri ile uğraşan az sayıda kişi vardır, diğer ticaret ve zanaat işlerini alt kesim yürütmektedir, ekonomik yaşamın örgütlenmesi ve işleyişi Loncalar tarafından yapılmaktadır. Seçkinlerin iş ve çalışma hayatında emek harcamaya karşı olan olumsuz tavırları ekonomik gelişmeyi kısıtlar niteliktedir.⁶⁰

2.2.1.2. Geçiş Dönemi Şehri

Geçiş dönemi şehri bir takım özellikleri ile sanayi öncesi şehrin, bir takım özellikleri ile de sanayi şehrinin özelliklerini taşımaktadır. Bir bölümü sömürgeciliğin şehirleri, bir bölümü de sanayi öncesi modern toplumun yerli şehirleridir. Bu şehirlerde giderek daha iyi çalışma, mal ve hizmet olanakları sunulmaktadır.⁶¹

Aslanoğlu, Mübeccel Kıray'a dayanarak geçiş dönemi şehrinde şehrin mekân yapısının etkilerinin yok olduğunu, şehir merkezinde bir tarafta konut alanlarının var olduğunu bir tarafta da sanayi ve ticaret işlevlerinin yerine getirilmesi için depolama ve merkez geçiş alanlarının ortaya çıktığını, ağır sanayinin de şehrin çevresinde olduğunu belirtir. Orta gelir grubu artık merkezin çevresinde yer almaktadır. Geçiş dönemi şehrinde henüz sanayi şehrine olan dönüşüm gerçekleşmemiştir.⁶²

2.2.1.3. Sanayi Şehri

Sanayi şehri daha çok sanayi ve ticaret merkezli gelişmektedir. Şehir yaşamında uzmanlaşma ve işbölümü görülmektedir. Sanayideki teknolojiyi kullanmayı bilen uzmanlaşma, ürüne göre değil üretim sürecine göre önem kazanmıştır. Oturma ve

⁵⁹ Aslanoğlu, s.32.

⁶⁰ Keleş, *Kentleşme Politikası*, s.137-138.

⁶¹ Keleş, *Kentleşme Politikası*, s.138.

⁶² Aslanoğlu, s.40-41.

çalışma alanlarının birbirinden ayrıldığı sanayi şehrinde üst ve orta sınıf şehrin dışında oturmaya başlamıştır. Kadınlar çalışma hayatında daha çok yer alır hale gelmiştir. Genel olarak sanayi şehrinde devingenliğin yüksek olduğu söylenebilir.⁶³ Sjoberg'e göre sanayi şehrinde kullanılan teknoloji oldukça farklıdır. Teknolojik gelişmeler otomasyonun etkisini, hizmet sektöründe çalışanların çoğalmasını ve şehirde kentsel rekreasyon alanlarının artmasını sağlamıştır. Yavaşça yoğun nüfusa ve örgütlenmelere sahip bir şehir ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekân çok genişlemiş, yapılar giderek yükselmiştir. Dikey hareketliliğe uygun sosyal tabakalaşma oluşmuştur. Sjoberg, sanayi şehrinde oluşan çöküntü alanlarına da değinmiş, bu alanların şehrin merkezi ile konut alanları arasında kalan insanlardan oluştuğunu belirterek bunların sosyal örgütlenmenin dışında kaldığını, ancak eğitim ve teknolojinin olumlu etkileriyle bu farklılaşmanın azalacağını ifade etmiştir.⁶⁴

2.2.2. Büyük Şehir Olgusu

2.2.2.1. Tek Hâkim Şehir

Kıray'a göre 19. yüzyıl içinde merkez ülkelerdeki üretim, ulaşımında teknolojinin değişmesi ve pazar ekonomisindeki yeni gelişmeler çevre ülkelerdeki ticareti de artırdı. Avrupa'nın artan şehir nüfusu için daha fazla gıda maddesi ve gelişen sanayi için hammadde gerekiyordu. Bu ihtiyaçlar buharlı gemilerle merkez ülkelere limanlar aracılığıyla ulaştırılmaya başlandı, bu gerçekleşirken liman ve şehirler arasında da demiryolları yapıldı. Latin Amerika'dan Güney Asya'ya, Ortadoğu'dan Kuzey Afrika'ya çevre ülkelerdeki bu tür ticaret giderek hâkim hale geldi ve liman şehirlerinde büyüme görüldü. Bunların büyümesi ile kredi, banka-borsa işleri, özel ulaşım haberleşme örgütleri vb. değişimler hâlihazırdaki yerleşmelerde farklılıklar meydana getirdi. Diğer taraftan dış ticaretle ilişkisi bulunmayan yerel imalat, eski perakende satış, idari kontrol vb. klasik işlemlerde farklılık gözüküyordu. Düzey ve biçim olarak iki ayrı yapıda bu yerleşmeler yaşanıyor, birbirlerini etkiliyorlardı. Bu durum mekân kullanımında iki ayrı yerleşmeyi ortaya çıkardı. Bu çift yapılı çok büyümüş şehirlere tek hâkim şehir (Primate City) denmiştir. Kısaca sanayileşmiş ülkelere bağımlı bir şekilde

⁶³ Keleş, *Kentleşme Politikası*, s.139.

⁶⁴ Aslanoğlu, s.41.

buharlı gemi, demiryolu teknolojisi ile gıda maddesi, sanayi hammaddesi ihracatının hâkim olduğu çevre ülkelerde 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısına kadar yerleşmeler arasında ikili yapı ve etkileşim içerisinde tek hâkim şehir türü yaşanmıştır.⁶⁵ Çevresindeki diğer yerleşimleri de etkileyebilen bu şehir, onların küçülmesine de sebep olmuştur.⁶⁶

Kıray, Primate City ifadesini Tek Hâkim Şehir olarak kullanırken, Keleş ise bu ifadeyi Tek Büyük Kent olarak kullanmıştır. Keleş'e göre Primate City olarak Tek Büyük Kent kavramı ülke nüfusunun dağılımı ve şehir kademelenmesi ile ilgili olup, gelişmekte olan ülkeler için geçerlidir. "Tek Büyük Kent Yasası" olarak Mark Jejjerson tarafından ortaya çıkartılan bu kuram, bir ülkede nüfusun bir ya da iki kesimde toplanmasını ve ülke kaynaklarının bu kesimler tarafından kullanılmasını içerir. John Friedmann, bu tür bir yerleşme yapısını, "kutuplaşmış gelişme" (polarized development) sonucu oluştuğunu ileri sürer. Ekonomistler de böylelikle oluşan şehirleşme türünün ekonomik gelişme türünde o ülkenin "kalkış" (take-off) yaşaması için gerekli olduğunu ifade eder. Ayrıca Keleş'e göre belli merkezlerde toplanmanın sağlamış olduğu bir takım yarar ve zararlar bulunmaktadır. Yararlara bakıldığında belli merkezde olmak bazı ekonomik üstünlükler sağlamaktadır. Hazır altyapı, bankaların sunduğu hizmetler, geniş yerel pazarlar ve ucuz emek, sağlık, eğitim, kültür eğlence hizmetleri de bu yararların içindedir. Zararlarına bakıldığında ise bölgelerarası dengesizlik ve birçok toplumsal sorunla karşılaşmak mümkündür. Diğer şehirler ve tek büyük kent arasında bir uçurum oluşabilmektedir.⁶⁷

Günay'a göre coğrafi üstünlüklere göre tek hâkim şehirler, kapitalist ilişkiler içinde ortaya çıkmış ve ulus devlet sürecinde genel olarak o ülkenin başkenti olmuşlardır. Bu şehirler, 19. yüzyılda geri kalmış ülkelerin sömürgeleşmesinin nedenini,

⁶⁵ Mübaccel Kıray, "Azgelişmiş Ülkelerde Metropolleşme Süreci", **Kentleşme Yazıları**, 1. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, Kasım 1998, s.152-157.

⁶⁶ Kıray, s.152.

⁶⁷ Keleş, *Kentleşme Politikası*, s.129-130.

20. yüzyılda ise eşitsizliklerin kaynağını oluşturmuşlardır. Ülkenin tüm kaynaklarının bu şehirde toplanmasını küreselleşme süreci hızlandırmıştır.⁶⁸

2.2.2.2. Metropoliten Şehir

Metropol kelimesi Yunanca metera (ana) ve polis (şehir) kelimeleri birleşerek metropolis kelimesini oluşturmuştur. Bu kavram antik çağlarda yaygın olan şehir devletlerini tanımlamak için kullanılmış, günümüzde de *metropoliten*, *metropol*, *metropolis* olarak büyük şehirler için kullanılmaya devam edilmektedir.⁶⁹

Kıray'ın açıklamalarına bakıldığında tek hâkim şehirde merkezin limanlar olduğu dışa bağımlı bir ticaretin dengesiz ulaşım ve haberleşme ile geliştiği ve de kontrol fonksiyonlarının dışa dönük ilişkilerin hâkimiyetinde olduğu görülür. Metropoliten bölgede ise gelişme ileri teknoloji sanayine bağlıdır ve içe dönük bir kontrol söz konusudur.⁷⁰

İlk şehir sosyologları olarak kabul edilen üç sosyolog Park, Burgess, McKenzie tarafından Şikago şehri çevresinde yapılan araştırmaya göre 1910'lu yıllardan sonra Şikago çevresinde ulaşım ve haberleşmenin etkisiyle kentsel yerleşmeler arasında etkileşimler birçok açıdan değişmiş ve şehirler arasında büyüklük ve fonksiyonlar açısından önemli farklılaşmalar belirmiştir. McKenzie, özellikle imalatın en büyük şehirden orta ölçekte yerleşmelere gittiğini, iş yaşamının olduğu yer ile çalışanların oturduğu yerin giderek birbirinden uzaklaştığını ve böylelikle altşehirlerin (suburb) ortaya çıktığını ifade eder. Ayrıca McKenzie'e göre bu yerleşmeler arasında oluşan çok hareketli ilişkiler düzeninde metropoliten şehir artık metropoliten alanın sosyal, ekonomik ve idari ilişkilerinde merkezi bir konumundadır. Ortaya çıkan bu yapı yeni bir sosyal ve ekonomik birim olarak kabul edilir.⁷¹

⁶⁸ Baykan Günay, "Senaryo: Ankara'nın Varlığının Sürdürülmesi"

<http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/SENARYO.pdf> (14 Haziran 2013).

⁶⁹ Erol Kaya, "Metropoliten Kent Yönetimi", *Yerel Siyaset Dergisi*, Haziran 2008, Vol.30, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/haziran2008/3.pdf> (14 Haziran 2013), s.11.

⁷⁰ Kıray, s.107.

⁷¹ Kıray, s.105.

Kıray, genel olarak şehirleşmenin ileri ve özel bir hali olarak betimlediği metropoliten bölgeselleşmenin yukarıda da ifade edildiği gibi içinde barındırdığı çeşitli büyüklük ve uzaklıklardaki yerleşmelere sanayi, tarımsal toptancılık vb. fonksiyonlar yüklemiştir. Metropoliten bölgenin merkezindeki metropoliten şehre de başka vasıfta işgücü vb. daha farklı şekilde fonksiyonlar yüklemiştir. Nihayetinde tüm sistemin ihtiyaç duyduğu beceri ve bilgiyi üreten kaynağın olduğu, eğitim, araştırma, mali ve strateji konularında kararların alındığı süreçlerin yaşandığı mekân metropoliten şehirlerdir. Metropoliten şehrin merkezi iş mntikasına bakıldığında burası metropoliten bölgenin bir nevi beyni konumundadır, yani şehrin, bölge ve hatta ülkenin hayatını etkileyecek kararların alındığı ve gücün (power) toplandığı bir yerdir.⁷²

2.2.2.3. Mega Şehir

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi Nüfus Şubesi tarafından yayımlanan 2009 Dünya Nüfus Politikaları Raporu'nda mega şehirlerden 10 milyon ve üzeri nüfusa sahip yerler olarak bahsedilmiştir.⁷³ Nüfus kriterinin yanında mega şehirlerde nüfus yoğunluğu da önemlidir, buralar kilometrekareye 2000'den fazla kişinin düştüğü ve 10 milyon nüfusu aşan yerler olarak açıklanmaktadır. Bazı yaklaşımlar da mega şehirlerin merkezdeki kentsel alanla birlikte, banliyöleri, uydu kentleri hatta şehrin kırsal kesimlerini içine alan bir yapı olduğunu ifade eder. Birden fazla kentsel alan da birleşerek bir mega şehir meydana getirebilmektedir.⁷⁴

10 milyon nüfusu geçerek mega şehir olarak adlandırılan yerleşim birimlerinin oluşması genel olarak kentsel nüfusun artmasıyla da ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında BM 2011 Dünya Şehirleşme Beklentileri Raporu'nun ülkelerin kentsel nüfus oranını ve 10 milyon ya da daha fazla nüfusa sahip mega şehirleri içinde barındıran 1960, 1980,

⁷² Kıray, 107-110.

⁷³ BM, **World Population Policies 2009**,

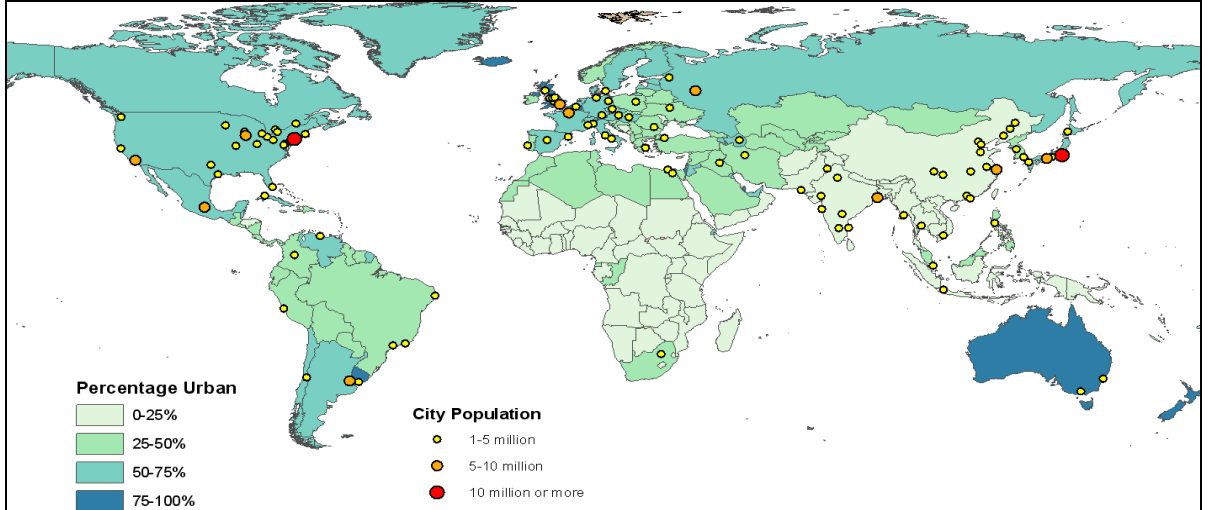
http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2009/Publication_complete.pdf (15 Haziran 2013)
New York, 2009. s.27.

⁷⁴ Gökhan Tok, "Nasıl Doğdular?" <http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bdergi/yeniufuk/icerik/megakent.pdf>,
(22 Haziran 2013), **Tübitak Yeni Ufuklar Dergisi:Mega Kentler Özel Eki**, Tübitak, Ocak 2006, s.5.

2011 ve 2025 yıllarına ait haritalarının konunun açıklanmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Şekil 1'e bakıldığında 1960 yılında dünya ölçeğinde yüzde 75 ve yüzde 100 seviyeleri arasında kentsel nüfus oranının tüm Avustralya kıtasında, Yeni Zelanda'da, Kuzey'de İzlanda ve Büyük Britanya'da, Latin Amerika'da ise Uruguay'da olduğu dikkat çekmektedir. O yıllar itibariyle ise nüfusu 10 milyonu geçen iki şehrin olduğu söylenebilir. Kırmızı yuvarlak ile belirtilen bu şehirler New York ve Tokyo'dur. Türkiye'nin kentsel nüfus oranı ise yüzde 25 ve yüzde 50 seviyeleri arasındadır.

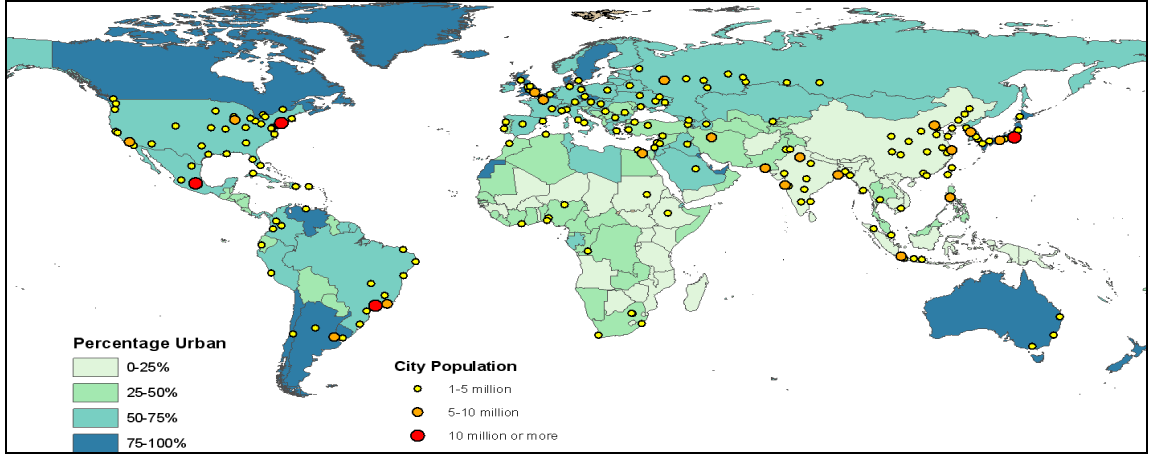
Şekil 1
Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 1960

Kaynak: *Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,* http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_1960.htm (16 Haziran 2013)

Şekil 2'de de görüleceği üzere 1980 yılında ise kentsel nüfus oranını yüzde 75 ile yüze 100 arasında gerçekleştirenlerin arasına Kuzey Amerika'dan yeni olarak; Kanada, Latin Amerika'dan Venezuela, Şili ve Arjantin, Avrupa'dan; Danimarka, İsveç ve Çek Cumhuriyeti, Kuzeybatı Afrika'dan; Batı Sahra, Asya Kıtası'ndan; Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Japonya'nın girdiği söylenebilir. Bu yıllar itibari ile Mexico City ve Sao Paulo'nun da nüfusu 10 milyonu geçen şehirlere eklenmesi ile New York ve Tokyo ile bu şehirlerin sayısı dörde çıkmıştır. Türkiye'nin kentsel nüfus oranı ise yüzde 25 ve yüzde 50 seviyeleri arasında devam etmiştir.

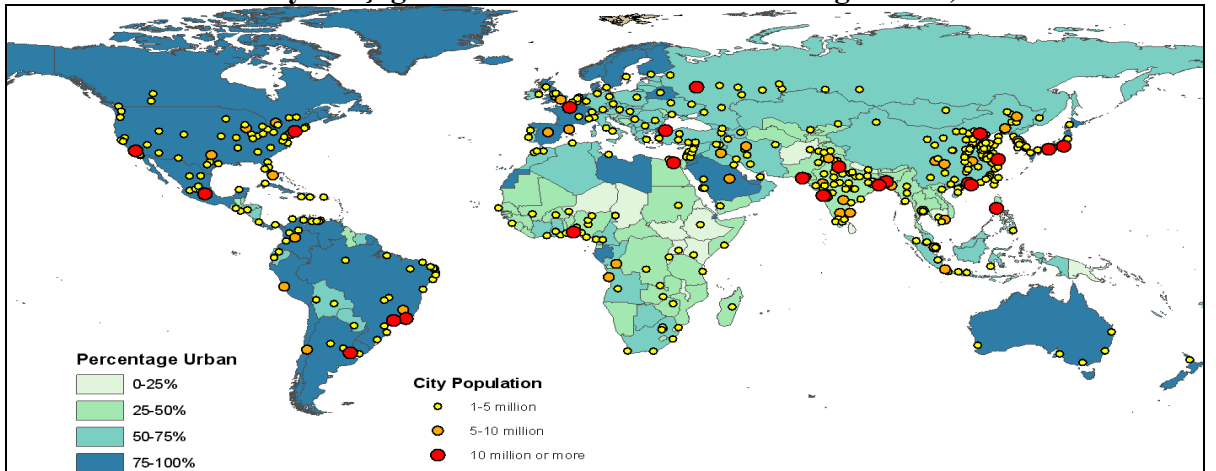
Şekil 2
Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 1980

Kaynak: *Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,* http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_1980.htm (16 Haziran 2013)

Şekil 3'e bakıldığında, 2011 yılına gelindiğinde ise kentsel nüfus oranı mavi renklerden de anlaşılacağı üzere özellikle Amerika kıtasında yüzde 75 ve yüzde 100 arasında neredeyse tamamlandığı, Asya kıtasında kentsel nüfus oranının 1980 yılına göre genel olarak yükseldiği, Türkiye'nin de kentsel nüfus oranının yüzde 50 ya da yüzde 75 seviyeleri arasına geldiği görülmektedir. Kırmızı yuvarlaklardan da anlaşılacağı üzere mega şehirlerin sayısı ise bir önceki haritaya göre 4'ten 22'ye yükselmiştir. Bu yıllarda mega şehirler özellikle Güney ve Uzakdoğu Asya'da daha çok ortaya çıkmıştır. İstanbul da artık bir mega şehirdir.

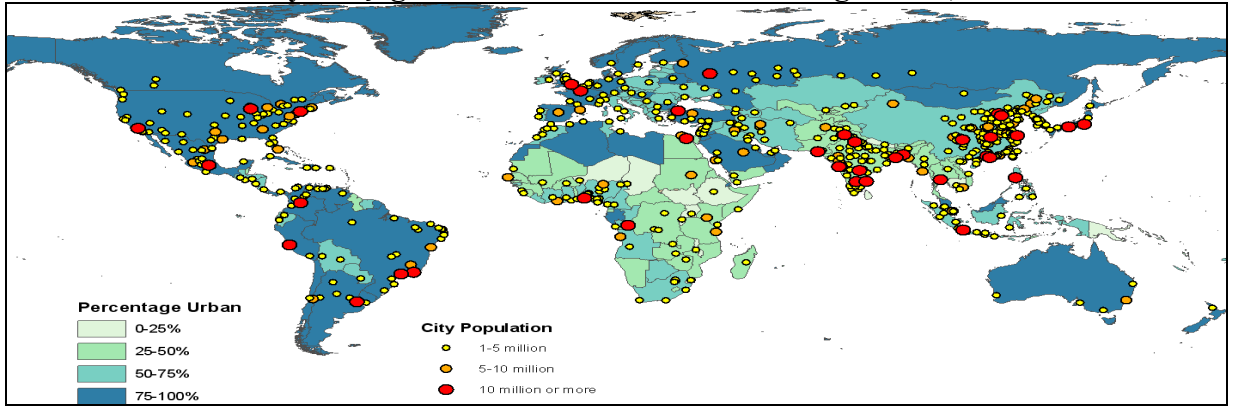
Şekil 3
Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 2011

Kaynak: *Percentage of urban population and agglomerations by size class, 2011, 2011,* http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_2011.htm (16 Haziran 2013)

Şekilde 4'te ise BM raporunun muhtemel 2025'de oluşacak senaryoya göre öncelikle kentsel nüfusun yüzde 0 ve yüzde 25 arasında birkaç bölgenin kaldığı, buna karşın Kıta Avrupası'nın belli bölgeleri, Orta, Güney ve Uzakdoğu Asya ile Güney Afrika'nın bir çok bölgesi hariç genel olarak dünyada yüzde 75 ve yüzde 100 aralığında kentsel nüfusun var olduğu görülmektedir. Türkiye de kentsel nüfus bu aralığa erişmiştir. Mega şehirlerin sayısı ise 37'ye ulaşmıştır.

Şekil 4
Dünya Ölçeğinde Kentsel Nüfus Oranı ve Yığılmalar, 2025

Kaynak: *Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,* http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_2025.htm (16 Haziran 2013)

Bu oranlara bakıldığında genel olarak kentsel nüfus oranı giderek artan dünyada şehirler arası ilişkilerin, şehir yönetimi politikalarının daha önemli olacağı tahmin edilebilmektedir. Şekil 4'te görüldüğü gibi özellikle Asya'daki mega şehirlerin yükselişi ve kentsel nüfus oranında beklenebilecek muhtemel artış, tezin ilerleyen kısımlarında da daha net bir biçimde görülecektir.

2.3. Küresel Şehir Kavramı

Küreselleşme, şehir, büyük şehir olgusunu açıklayabilmek için büyük şehirler üzerinde birçok araştırma yapılarak bu şehirleri tanımlaya çalışan birçok kavram öne sürülmüştür. Sözü edilen bu kavramlar; *emperyal şehirler, birincil şehirler, büyük endüstriyel şehirler, milyoner şehirler, uluslararası finansal merkezler, global kapitalist şehirler, mega şehirler, dünya şehirleri ya da küresel şehirler-global şehirler* olmuştur.

1980’li yıllarda hızlanan küreselleşme sürecinin etkisiyle, küreselleşme ve şehir-mekan ilişkisini incelemek büyük önem kazanmıştır.⁷⁵

Literatürde kullanılmaya başlandığı ilk zamanlar dünya şehri (world city) olarak ele alınan bu kavram, zamanla yeni bir adlandırmayla küresel şehir-global şehir (global city) olarak incelenmeye başlandığı ileri sürülmektedir. Aralarında küçük ayrıntılar dışında net bir farkın bulunmadığı iddia edilen bu kavramlar için bu tez çalışmasında da küresel şehir kavramı kullanılacaktır.⁷⁶

2.3.1. Küresel Şehrin Tanımı

Küresel şehir tanımları küreselleşme tanımlarında olduğu gibi farklılık göstermekle birlikte birkaç tanım aşağıda verilmiştir.

Sassen için küresel şehirler, küresel ekonomiyi yönlendiren komuta merkezleri, politika oluşturma merkezleridir, bu yerler mali ve uzmanlaşmış hizmet firmaları için kilit bir yerdir, yeni gelişen sanayilerin üretim ve yenilik bölgeleridir, mali ve hizmet sektörlerinin ‘ürünlerinin’ alındığı, satıldığı veya başka bir şekilde elden çıkarıldığı pazarlardır.⁷⁷ Harvey küresel şehirleri, üretimin denetlendiği ve bütünleştirildiği yeni üretim mekânları olarak tanımlamaktadır. Hall’a göre küresel şehir, sermaye hareketleri sonucunda değişime uğrayan, Braudel’a göre ise; içinde bulunduğu ekonomik sisteme hâkim olan şehirdir. Cohen de küresel şehri, yeni uluslararası işbölümünün merkezi olarak tanımlamıştır. Catells, küresel şehrin bir mekândan ziyade bir süreç olduğunu ifade etmiş, ileri düzeyde hizmetlerin üretim ve tüketim merkezleriyle, bu merkezleri destekleyen yerel toplumları küresel bir ağ içinde birbirine ekleyen ve bilgi akışına paralel bir şekilde bu merkezlerin hinterlandlarıyla bağlarını zayıflatan bir süreç olarak tanımlamıştır.⁷⁸

⁷⁵ Abdülkadir Topal, “Global Kapitalizmde Sermaye Birikimi İçin Yeni Mekansal Ölçekler: Dünya Kentleri/Global Kentler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Vol.12, No.2, (Nisan 2003), s.43.

⁷⁶ Hakan Altıntaş, “Küreselleşme ve Küresel Kent Kavramı: New York, Londra, İstanbul Kentlerindeki Ekonomik-Sosyal Transformasyon Sürecinin Analizi” (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 2002) s.208.

⁷⁷ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, 1. Basım, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000, s.521-522.

⁷⁸ Nazlı Yücel Batmaz, “Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi” (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, 2010) s.39-40.

John Friedmann, küresel şehir kavramını tanımlamak ve global kentsel bir hiyerarşiyi oluşturmak için yedi kriter kullanmıştır; *önemli finansal merkez olma, çok uluslu şirketlere yönetim merkezi olma, uluslararası krumların varlığı, hızla büyüyen hizmet sektörü, önemli imalat merkezi olma, dünya taşımacılığında temel eklem noktası olma ve nüfus büyüklüğüdür.* Sonrasında bu kriterlere *iletişim, kentsel yaşam kalitesi, uluslararası olaylar, kültürel merkez olma ve göçmenler için çekim merkezi olma* gibi kriterler eklemiştir.⁷⁹

Kentbilimleri Terimleri Sözlüğünde küresel şehir şu şekilde tanımlanmaktadır:

*“Ekonomik, etkinsel ve yönetkil (siyasal) etkisi bakımından, etkileme ve etkilenme alan ülke sınırlarını aşan; özellikle küresel ölçekte anamalin (sermaye) yönetimi, denetimi ve dağıtım işlevlerini yerine getirmede uluslararası ölçünlere ulaşmış kurumları içinde bulunduran; sıradüzensel (hiyerarşik) yerleşim dizgeleri içinde üstün konumda bulunan büyük kent. Küresel kent. New York, Tokyo, Londra, Frankurt ve Paris gibi.”*⁸⁰

A.T. Kearney’in 2008 yılındaki ilk Küresel Şehirler Endeksi’nde bir şehri küresel şehir yapanın ne olduğuna dair sorusuna, küresel şehir tanımı oluşturacak şekilde şu cevap verilmiştir:

*“Bir şehri küresel şehir yapan gücüdür, gelişmişliğidir, ekonomi ve etkilemesidir. Metropolün, değerleri ve fikirleriyle dünyayı ne kadar şekillendirdiğidir. Küresel şehirler için en büyük sermaye piyasalarına, en iyi üniversitelerine, en çok kültürel çeşitliliğe, iyi eğitilmiş bir nüfusa, en zengin yabancı yatırımcılara, dünyanın geri kalanı ile bağlanmış en güçlü uluslararası kuruluşlara ev sahipliği yapan şehirlerdir. Ama her şeyden çok, yoğun ve karmaşık ekonomik çevresine rağmen küresel bağlarını güçlendirmeye devam eden şehirler küresel şehirlerin başında gelmektedir.”*⁸¹

⁷⁹ Topal, s.45.

⁸⁰ Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, s.44-45.

⁸¹ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, Şikago, 2008, <http://www.atkearney.com/documents/10192/6d7465d2-4444-43d8-9f63-852e251eb2c7> (22 Haziran 2013), s.65.

Bozlağan'a göre ise küresel şehir:

*"Dünya üzerinde birden fazla ülkede sermaye, bilgi, kültür, emek gibi öğelerin dolaşımını kontrol eden ve yönlendiren şehirlerdir. Bunlar iki ülkede de olabilir, yirmi ülkede de olabilir. Küresel şehirlerin böyle özelliği vardır. Bu şehirler belli alanlarda uzmanlaşmışlardır. Uzmanlaştıkları alanlarda bütün dünya üzerindeki dağılımını kontrol ederler. Bilinçli bir sirkülasyon süreci vardır. Bu sirkülasyon süreci, bu şehirler üzerinden kontrol edilir, denetlenir ve gerektiğinde de akımın yönü değiştirilir."*⁸²

2.3.2. Küresel Şehrin Özellikleri

Küresel şehirler kendi içinde bir takım özellikler barındırmaktadır. Özellikle John Friedmann "Dünya Şehir Hipotezi"⁸³nde (The World City Hypothesis) bu şehirlerin yedi özelliğine vurgu yapmıştır. Bu özellikler şunlardır,⁸³

- Şehir formu ve şehrin dünya ekonomisi ile eklemlenme düzeyi ve emeğin yeni mekânsal dağılımı sürecinde şehre yüklenen fonksiyonlar, şehrin içinde ortaya çıkan yapısal değişikliklerde anahtar rol oynamaktadır.
- Yeni mekansal organizasyonda, global sermaye dünya şehirlerini üretim ve pazarın eklemlenebilmesi amacıyla temel düğüm noktaları olarak kullanmaktadır. Böylelikle dünya şehirleri arasında karmaşık bir mekânsal hiyerarşi ortaya çıkmaktadır.
- Dünya şehirlerindeki ekonomik sektörler ve istihdamın yapısı bu şehirlerin global kontrol fonksiyonlarını yansıtır.
- Dünya şehirleri uluslararası sermayenin yoğunlaştığı, toplandığı merkezler ve düğüm noktalarıdır.
- Dünya şehirleri hem iç hem dış güçlerin akın ettiği temel çekim merkezleridir.

⁸² Marmara Belediyeler Birliği, "İstanbul Eşi Benzeri Olmayan Bir Şehir", 25 Mayıs 2012, <http://www.marmara.gov.tr/newsdetail.aspx?newsId=4548> (7 Mayıs 2013).

⁸³ Topal, s.45.

- Dünya şehir formu, endüstriyel kapitalizmin karşıtlıkları olan mekânsal ve sınıfsal kutuplaşmayı içinde barındırmaktadır.

- Dünya şehirlerinin büyümesi, bu şehirlerin yönetim açısından mali kapasitesini aşan sosyal maliyetler yaratma eğilimindedir.

Es, bir şehrin küresel şehir seçilebilmesi için bir takım temel kriterlere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bu kriterler;⁸⁴

- Sermayenin ve üretimin kontrol edildiği merkezler olmaları
- Üretime ilişkin buluş ve teknolojilerin geliştirildiği merkezler olmaları
- Bilgi akışı sisteminde uzmanlaşmış organizasyonel yapıya sahip merkezler olmaları

- İmalat sektörünün önemli bir kısmının desantrilize edildiği, onun yerini dünya ölçeğinde iş yapan firmaların, dünya ekonomisine etki eden borsaların, haberleşme, emlak, pazarlama ve sigorta şirketlerinin aldığı merkezler olmaları

- Finans kurumlarının, uluslararası organizasyonların, önemli üretim faaliyetlerinin ve çok uluslu şirketlerin yönetim birimlerinin yoğunlaştığı merkezler olmaları

- Ulaşım açısından önemli üstünlüklere sahip merkezler olmaları

- Bütünsel kapitalist güç ilişkilerinin ve buna bağlı olarak ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerin kontrol edildiği merkezler olmalarıdır.

Küresel şehirler, olumlu ya da olumsuz veya güçlü ya da güçsüz denilebilecek bir takım özellikleri de içlerinde barındırmaktadır. Bu açılarından bakılarak bir takım değerlendirmeler neticesinde Batmaz tarafından oluşturulan ve Tablo 5’te görülen küresel şehir özelliklerinin, konunun bu kısmının bir bütün olarak görebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.⁸⁵

⁸⁴ Muharrem Es, **Kent Üzerine Düşünceler**, İstanbul: Okutan Yayıncılık, Aralık 2007, s.39-40.

⁸⁵ Batmaz, s.47-49.

Tablo 5
Küresel Şehrin Özellikleri

Ekonomik Özellikler	<ul style="list-style-type: none">- Hizmet sektörü ön plandadır,- İmalat sektörü büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır,- Enformel sektörde istihdam artmaktadır,- Uzmanlaşmış iş gücü potansiyeli yüksektir,- Şehirler arasındaki rekabet yaşanmaktadır,- Tüketim kültürü yaygındır,- Şehirler üretim merkezi olmaktan çıkarak tüketim merkezlerine dönüşmektedir,- Emek piyasasında ikili yapı hâkimdir.
Sosyal ve Kültürel Özellikler	<ul style="list-style-type: none">- Emek yapısında ikili yapının hâkim olması sosyal kutuplaşmaları artırmaktadır,- Zayıf, sosyal ve kültürel ilişkiler artmakta, yabancılaşma yaşanmaktadır,- Tekipleşme yaygınlaşmaktadır,- Öz kültürden uzaklaşmaktadır,- Kentsel mekânda kutuplaşmalar artmaktadır, bölünmeler ve gelir dağılımında adaletsizlikler görülmektedir,- Suç ve şiddet artmaktadır,- İç ve dış göç çekmekte, uluslararası ve bölgeler arası göçmenlere rastlanmaktadır,- Kentsel topraklarının fiyatları ve buna bağlı olarak da kentsel yaşam maliyetleri artmaktadır.
Mekânsal Özellikler	<ul style="list-style-type: none">- Çok katlı plazalar, gökdelenler, lüks konut siteleri inşa edilmektedir,- Çağdaş yapı teknolojileri yaygın olarak kullanılmaktadır,- Aynılaşan şehirler, benzer yapılar görülmektedir,- Gelir dağılımındaki dengesizlik fiziksel mekânlara da yansımaktadır (gecekondu-lüks konut),- Kentsel yeniden yapılanma ile yeni kentsel rantlar oluşturulmaktadır,- Kentsel ulaşımı kolaylaştırmak için çok katlı kavşaklar, yollar yapılmaktadır,- Araştırma merkezleri, teknoloji enstitüleri ve güzel sanatlar akademileri yer almaktadır.
Yönetsel ve Siyasal Özellikler	<ul style="list-style-type: none">- Devletin ekonomide etkisi azalmaktadır, kamu hizmetleri özel sektöre gördürülmektedir,- Küresel ve yerel birimler önem kazanmaktadır, kentsel yönetim önem kazanmaktadır,- Şehirler arası rekabet görülmektedir.
Çevresel Özellikler	<ul style="list-style-type: none">- Çevre ve korumaya ilişkin kurallar sermaye tercihleri doğrultusunda yapılmaktadır,- Tarihi ve kültürel değerler ekonomik çıkarlar doğrultusunda göz ardı edilmektedir.

Kaynak: Nazlı Yücel Batmaz, “Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2010) s.47-49.

2.3.3. Küresel Şehrin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Hall, dünya şehri kavramının ilk defa 1915 yılında Padrick Geddes tarafından “Cities in Evolutiaon” adlı kitabında⁸⁶ “Dünya Şehirler Ligi” (World League of Cities) teriminin kullanılarak ortaya konduğunu ileri sürmektedir.⁸⁷ Kavramın buradaki ele alınışı daha çok yeni büyük metropoliten alanları ifade etmek içindir. Onun öncesine bakıldığında ise dünya şehri kavramının 18. yüzyıldan itibaren Goethe tarafından Paris ve Roma’nın kültürel zenginliğini ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir.⁸⁸ Küresel şehir kavramının da ilk kez Anthony King’in bütün bölüm başlıklarında “dünya şehirleri”ni kullanmış olduğu, 1990’da yayımlanan “Global Cities” adlı kitabında yer almıştır. Ancak ilk olarak Sassen, küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni şehir olgusunu “dünya şehirleri”nden ayırmak için “küresel şehir” kavramını tercih etmiştir.⁸⁹

Brenner ve Keil, dünya şehri/küresel şehir fikrinin derin bir geçmişe sahip olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomi-politik ve mekânsal düzenin dağılmasından sonra çıkan krizlerle kurulan küresel kapitalizmin, disiplinlerarasından analiz edilmeye başlanmasının ardından 1980’lerde şehir çalışmalarında önemli bir kavram haline geldiğini ileri sürmüşlerdir.⁹⁰

Yukarıda gelişen duruma paralel olarak Eraydın, küreselleşmenin bir bölge ve bir ülkenin parçası olan şehir kavramının, yerini dünyadaki tüm şehir ve bölgelerle yarışan ve bu yeni etkileşim sistemi içinde rekabet gücü kazanmaya çalışan şehir kavramına bıraktığını ifade eder.⁹¹ Benzer şekilde Altıntaş da şehirlerin geniş çaplı olarak bilimsel ve teknolojik gelişmelerden etkilendiğini, küresel ekonomik güçlerin yoğunlaştığı, üretimin küreselleştiği, zenginlik yaratıcı etmenlerin çeşitliliğinin arttığı

⁸⁶ Peter Hall, “Megacities, World Cities and Global Cities”, (Şubat 1997), http://megacities.nl/?page_id=284 (8 Haziran 2013).

⁸⁷ Topal, s.43.

⁸⁸ Binnur Öktem, “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Rolü, Büyükdere-Maslak Aksı”, Hatice Kurtuluş (hızl.), **İstanbul’da Kentsel Ayrışma/Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar** içinde (25-76), 1.Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, Temmuz 2008, s.27.

⁸⁹ Halil Çadircı, “Küresel Kentler ve İstanbul’un Küreselleşmesi” (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 2006) s.22.

⁹⁰ Neil Brenner ve Roger Keil, “Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine”, (16 Şubat 2013), <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=918> (10 Haziran 2013).

⁹¹ Ayda Eraydın, “Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler”, **Cevat Geray’a Armağan** içinde (363-392), Ankara: Mülkiye Birliği Yayınları, 25, 2001, s.371.

ve bilginin paylaşımında uzmanlaşmanın sağlandığı yerler olduğunu belirtmektedir. Şehirlerin önemi endüstriyel üretimden bilgi toplumuna dayalı gelişme sürecinde küreselleşme ile beraber önemi artmakta, bazılarının ise önemi kaybolmaktadır, genel olarak şehirlerin bazıları arasında stratejik bir önem oluşmaktadır. Tüm bunlar çerçevesinde küresel sermayenin küresel şehirlerde yoğunlaştığı söylenebilir.⁹² Keyder de özellikle hizmet sektörü faaliyetlerinin yani sermayenin küreselleşmesinde gerekli hizmetlerin eskiden olduğu gibi bugün de şehirlerde konsantre olduğunu, değişikliğin ise dünyadaki iletişim potansiyelinin çok yüksek olmasından dolayı bu hizmetlerin çok daha büyük bölgelere hizmet verebilecek durumda olduğunu ifade eder. Bu yüzden bazı şehirler stratejik bağlantı noktalarıdır ve ülke sınırları dışında da etkilidirler. Bu bağlantı noktalarının hiyerarşik bir yapıda olduğunu söyleyen Keyder, global düzeyde bir şehirler sisteminden söz etmektedir.⁹³ Yukarıdaki durumlar göz önünde bulundurulduğunda bir global şehir sistemi çerçevesinde, küreselleşme ve yerelleşme durumunu hatırlamakta fayda vardır, bunlar arasında çelişki gibi görünen bir durumun olmadığına değinen Erder de “sermayenin hareketliliği” ya da “uluslararasılaşması” durumunu en iyi bir şekilde *mekanı olmayan güç-gücü olmayan mekanlar* olarak adlandırmanın yerinde olacağını belirtmiştir.⁹⁴

Ercan da dünya şehirlerini sermaye birikiminin aşırı yoğunlaştığı, merkezileştiği, üretim sürecinin ise parçalanarak dünya ölçeğinde gerçekleştiği bir dönemde, sermayenin ve dahası metalar arası rekabette artarak önem kazanan metaların gösterge değerlerinin kontrol edilmesinin çok daha önemli hale geldiğini ifade etmiştir. Dünya şehri kavramını bu anlamda dünya ölçeğinde hacim ve hız olarak artan trafiğin kontrol edildiği mekânlar olarak belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ercan aynı zamanda dünya şehri kavramının yanında uluslararasılaşan şehirlere değinmiştir. Uluslararasılaşan şehirler meta, para ve imgelerden oluşan trafiğin yoğunlaştığı ve bu anlamda bu trafiğin (kapitalist ilişkilerin) alt birimlere/mekânlara iletilmesini kolaylaştıran mekânlardır, dünya şehirleri ise yukarıda değinildiği gibi bunun kontrolünü sağlayan yerlerdir. Kontrolün merkezi olan dünya şehirlerinin sayısı az iken,

⁹² Hakan Altıntaş, “Küreselleşme ve İstanbul”, Şevket Kamil Akar (hızl.), **İstanbul, Şehir ve Medeniyet** içinde (403-427), 1.Basım, İstanbul: Klasik Yayınları, Ekim 2004, s.403.

⁹³ Çağlar Keyder, “İstanbul’u Nasıl Satmalı,” **İstanbul**, Sayı 3 (1992), s.83.

⁹⁴ Sema Köksal (Erder), “Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler,” **İstanbul**, Sayı 7, (1993), s.7.

uluslararasılaşan şehirlerin sayısı kapitalist ilişkilerin gelişmesine bağlı olarak artmıştır.⁹⁵ Genel bir ifadeyle Ercan, dünya şehri ve uluslararasılaşmış şehir kavramlarını gücün üretildiği ve gücün içinden geçtiği şehirler ayrımını yaparak kentsel hiyerarşi ayrımını daha net ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir.⁹⁶

Scott, küresel şehir kavramını farklı bir şekilde değerlendirilip geliştirilmesiyle küresel-kent bölgeleri olarak adlandırdığı bir kavram kullanmıştır. Bu kavram küresel şehirlerin daha çok şehre kontrol merkezi olma, küresel şehirlere de yüksek düzeyde finans hizmetleri olarak yaklaşımını eleştirmiştir. Scott, her ne kadar küresel-kent bölgeleri kavramının bu çalışmalar içerisinde çıktığını belirtmiş olsa da bu kavram çoğu kez büyük coğrafi güç alanlarının ötesine genişlemiş, kutuplaşmış bölgesel kompleksler bağlamında bu kavramı daha da ileriye taşımayı amaçlamıştır. Kavramda yeni olanın bu komplekslerin küreselleşme bağlamında, ulus devletler ve politikardan bağımsız güçlü politik kimlik formlar ve politik eylem geliştirmeleridir. Yani, küresel-kent bölgeler sadece dünya ekonomisinin ekonomik motorları değil, aynı zamanda eylemler için ayırt edici kapasitesi olan politik varlıklar olarak değerlendirilmektedir. Bu kavramın küresel şehirlerin ekonomik anlamda yerele açabileceği olumsuzlukları yine yerel ekonomilerin bu süreci hazırlıklı ve kendileri için pozitif çevirebilecek bir bir karşı koymayı da hedeflediği söylenebilir.⁹⁷ Scott'un diğer bir ifadesiyle küresel kent-bölgeleri, küresel şehirlerin olumsuz yanlarını azaltma ve daha makul bir şekilde bir yapı ortaya koymak amacını ulusal ve dünya ölçeğinde artan eylem özerkliğiyle belirgenleşen, politik-ekonomik birim "geniş bölge" misyonuyla ifade etmektedir.⁹⁸

Douglass'ın, John Friedmann'ın tezin küresel şehrin özellikleri kısmında değindiğimiz Dünya Şehir Hipotezi çalışmasından geliştirilerek oluşturmuş olduğu bir şehrin dünya şehri olması sürecinde izlediği yolu bir şekil yardımıyla aktarmaya

⁹⁵ Fuat Ercan, "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul," **Toplum ve Bilim**, Sayı 71, (Kış 1996), s.66-67.

⁹⁶ Elif Karakurt, "Dünya Kenti Kavramına Alternatif Bir Bakış", **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Kitabı**, Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi, 10-12 Eylül 2003, s.323.

⁹⁷ Allen J. Scott, "Küresel Kent-Bölgeleri: Allen Scott İle Görüşme", **Planlama Dergisi**, Özlem Çelik(çev.), No.1, (2005), s.75-76.

⁹⁸ Allen J. Scott, "Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi", **Planlama Dergisi**, Kübra Cihangir Çamur (çev.), No.3, (2004), s.26.

çalışmak yararlı olacaktır. Öncelikle Douglass küresel şehirlerin sahip olduğu bir takım fonksiyonlar belirlemiştir. Bunlar;⁹⁹

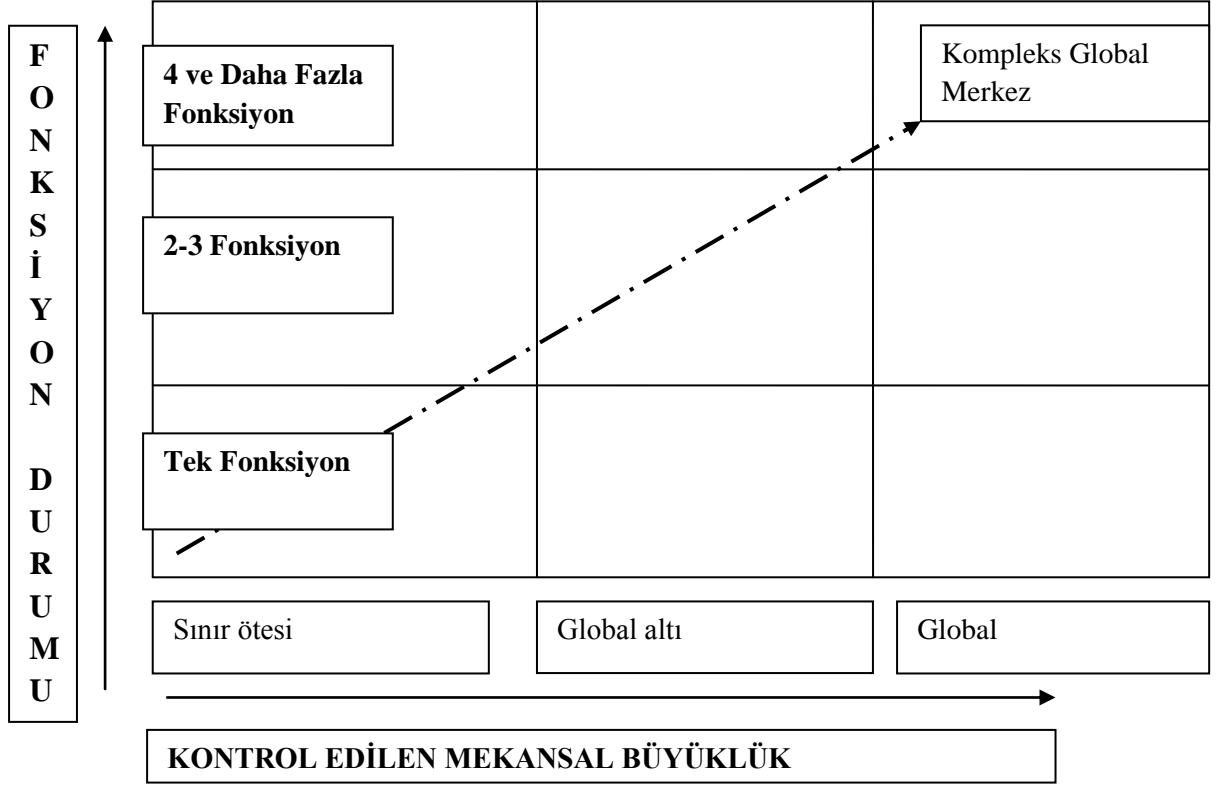
- Finans fonksiyonu (bankacılık, sigortacılık, sermaye, gayrimenkul),
- Uluslararası şirketlere yönetim merkezi yapma fonksiyonu,
- Global hizmetler (eğitim, ileri teknoloji vb.)
- Taşımacılık fonksiyonu (dünya ölçeğinde aktif havaalanı ve limanlar, hızlı tren)
- Bilgi fonksiyonu (yaratıcılık/yenilik, yayımcılık, film),
- Politik ve ideolojik fonksiyon (devlet-ekonomi ve toplum ilişkilerinin kusursuzluğu)
- Kültür fonksiyonu (kültür üretimi ve yayılımı)
- Olağanüstü olaylara ev sahipliği yapma (olimpiyatlar, dünya fuarı, müzik konserleri, kongreler)

Douglass Şekil 5'te görüleceği tarzda belirlemiş olduğu fonksiyonları dikey eksene, şehrin kontrol ettiği mekânsal büyüklüğü ise yatay eksene yerleştirmiş ve böylelikle bir dünya şehrinin oluşum sürecini çıkarmıştır.

Şekil 5'te görüleceği gibi, 1 fonksiyona sahip şehir kendi sınırlarından daha büyük, ancak global ölçüğe göre çok daha küçük bir mekansal kontrol kapasitesi elde etmekte, 2-3 fonksiyona sahip bir şehir ise öncesine göre daha geniş bir coğrafyaya egemen olmaktadır. 4 ve daha fazla fonksiyona sahip olmayı başarabilen şehir ise, kompleks bir global merkez olarak global ölçekte kontrol kapasitesi elde etmektedir.

⁹⁹ Topal, s.47.

Şekil 5
Douglass'ın Küresel Şehir Oluşum Süreci

Kaynak: Abdülkadir Topal, “Global Kapitalizmde Sermaye Birikimi İçin Yeni Mekânsal Ölçekler: Dünya Kentleri/Global Kentler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Vol.12, No.2, (Nisan 2003), s.47.

Taylor, kümülatif ve kolektif bir girişim olarak küresel şehir külliyyatının, sadece dünya ekonomisi yeniden yapılandırılırken ortaya çıkan anakronik ve tamamen alakasız görünen ayrılmış şehirler sisteminin mozaiği düşüncesi oluşurken başladığını söylemektedir. Bu öngörüsü sonrasında 1980’ler ve 1990’lar boyunca, kentsel yeniden yapılandırma ve dünya çapında siyasi, kültürel ve çevresel ölçekte dönüşümlerin etkileşimi üzerinde birçok araştırmacı literatüre katkı sunmuştur. Şüphesiz küresel şehirlerin gelişimini bu şehirlerin sınıflandırmalar üzerinden devam ettiği ve tespit edildiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak küresel şehir sınıflandırmalarına değinilmelidir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Neil Brenner ve Roger Keil, “Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine”, (16 Şubat 2013), <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=918> (10 Haziran 2013).

3. KÜRESEL ŞEHİR SINIFLANDIRMALARI

Küresel şehir literatüründe genel olarak sınıflandırma, kademelenme, listeleme, endeks, hiyerarşi olarak adlandırılmaları yapılan küresel şehir araştırmaları, bu tez kapsamında sınıflandırmalar başlığı altında ele alınmıştır. Dünya ölçeğindeki beş araştırmaya ve bunların değerlendirilmesine ayrı başlıklar altında yer vermeden önce literatür içerisinde öne çıkan küresel şehir sınıflandırmalarına değinmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Peter Hall'ın 1966 yılındaki dünya şehri araştırmasının bu anlamda ilk çalışma olduğu kabul edilir. Bu araştırmada Londra, Paris, Ranstad, Ren-Ruhr, Moskova ve New York şehirleri incelenmiştir.¹⁰¹ “The World Cities” adlı kitapta yer alan bu araştırmasında Hall, yukarıda belirtilen şehirleri uluslararası etki alanları, büyük hükümet kuruluşları ve örgütler için merkez olmaları, kalabalık ve lüks tüketim standartlarına sahip bir nüfusa sahip olmaları, önemli bankacılık, finans, sigortacılık vb. ticari firmaların merkez bürolarına ev sahipliliği yapmalarından dolayı dünya şehri olarak nitelendirmiştir. Hall'ın yapmış olduğu dünya şehirleri araştırmasında nüfus kıstası önemli bir aşamayı oluşturmaktadır ancak bu tek başına yeterli değildir, yani bu nüfusun etki yapabilmesi, içinde önemli bir zengin kesimini barındırmasına bağlıdır. Çünkü böylelikle tüketim kültürü yerleşebilir. Büyük ve prestijli mağazalar, buralarda çalışan uzman kişiler de böylelikle dünya şehirlerinde yerini almaktadır. Endüstri alanları ise hizmet sektörünün yanında bulunmaktadır. Hall'ın dünya şehirleri ile ilgili yaptığı bir başka vurgu, bu şehirlerde büyük organizasyonların yer almasıdır. Büyük hastaneler, büyük eğitim, teknoloji ve bilim merkezleri ile kültür ve sanat faaliyetleri bu büyük şehirlerde yerini alacaktır.¹⁰²

Dünya şehri hiyerarşisine önemli bir katkı 1972 yılında Hymer tarafından yapılmıştır. Hymer, çok uluslu şirketlerin yönetim merkezlerinin sermaye piyasalarına, medya ve yönetim merkezlerine yakın yerlerde yerleşmeleri gerektiğini savunur ve bu

¹⁰¹ Topal, s.43.

¹⁰² Çadircı, s.10-11.

yönde gelişmelerin olduğunu belirtir, çünkü bu işler yüz yüze ilişkiler gerektirmektedir.¹⁰³

Ağırlıklı olarak daha çok dünyanın belirli şehirleri ve çok uluslu şirketleri üzerinde durulan ilk küresel şehir araştırmaları sonrasında yeni araştırmalar emeğin yeni uluslararası bölüşümündeki karar verme güçleri üzerinde durmuştur. Bu duruma örnek verilecek ilk çalışma 1981 yılında Cohen tarafından yapılmıştır, çalışmada dünya ölçeğindeki en büyük 198 şirketin yerleştiği şehirler hiyerarşik bir şekilde sıralanmıştır. Ardından yapılan çalışma ise literatürde önemli bir yere sahip olan John Friedmann'ın "Dünya Şehir Hipotezi" (The World City Hypothesis) çalışmasıdır. Tezin küresel şehrin tanımını kısmında söz edilen John Friedmann'ın dünya şehir hipotezi kapsamındaki yedi kriteri ışığında John Friedmann Tablo 6'da görüleceği üzere 30 dünya şehri belirlenmiştir. Sermayenin kontrol merkezi olarak emeğin yeni uluslararası bölüşümünde etkin olanları "birincil dünya şehirleri" diğerleri ise "ikincil dünya şehirleri" diye ayrılmıştır. Ayrıca John Friedmann bu şehirlerin ülkelerini Dünya Bankası verileri kapsamında "merkez ülkeler" ve "yarı-çevresel" ülkeler olarak ikiye ayırmış, birincil ve ikincil dünya şehirlerini böyle bir hiyerarşik yapıya göre sıralamıştır. Yapılan araştırmada her durumda kriterlerin tamamının kullanmadığını dile getiren John Friedmann, ancak bir şehrin dünya şehri olarak tanımlanmasında aynı anda birden çok kriterin tatmin edici düzeyde arandığını ifade etmiştir. Diğer yandan Taylor da John Friedmann'ın özellikle bu araştırma kapsamında nüfus büyüklüğü, şirket merkezlerine ev sahipliği ve hizmet sektöründe büyümeler gibi kriterlerin nasıl kullanıldığı konusunda bir belirsizliğin bulunduğunu belirtmektedir.¹⁰⁴ Bir başka çalışma da dünya şehirlerine odaklanmıştır. Howard Reed'in bu çalışması bankacılık, finans, ekonomi, kültür ve coğrafya ile ilgili olmak üzere toplamda kırk altı değişkeni kullanarak şehirler arasında bir hiyerarşi oluşturmuştur. Buna göre de bu hiyerarşinin üstünde Londra, New York, Tokyo ve Amsterdam yer almıştır.¹⁰⁵

¹⁰³ Topal, s.44.

¹⁰⁴ Topal, s.44-46 ve s.49.

¹⁰⁵ Abdülkadir Topal ve Muhamed Yunus Bilgili, "Küreselleşme Sürecinin Kentlere Yansıması: Küresel Kent/Dünya Kenti", **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II E-Kitabı** <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/AbdulkadirTopal.pdf>, İnönü Üniversitesi, 19-20 Nisan 2012, s.29.

Tablo 6
John Friedmann'ın Dünya Şehir Hiyerarşisi

Merkez Ülkeler		Yarı Çevresel Ülkeler	
Birincil Dünya Şehirleri	İkincil Dünya Şehirleri	Birincil Dünya Şehirleri	İkincil Dünya Şehirleri
Londra Paris Rotterdam Frankfurt Zürih New York Şikago Los Angeles Tokyo	Brüksel Milan Viyana Madrid Toronto Miami Houston San Francisco Sidney	Sao Paulo Singapur	Johannesburg Buenos Aires Rio De Janerio Caracas Mexico City Hong Kong Taipei Manila Bangkok Seul

Kaynak: Abdülkadir Topal, “Global Kapitalizmde Sermaye Birikimi İçin Yeni Mekânsal Ölçekler: Dünya Kentleri/Global Kentler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Vol.12, No.2, (Nisan 2003), s.46.

Ardından yapılan küresel şehir sınıflandırmalarının bazıları şunlar olarak öne çıkmaktadır. Sassen'in 1991 yılındaki çalışmasında New York, Londra ve Tokyo olmak üzere üç küresel şehir incelenmiştir. John R. Short öncülüğündeki “From World Cities to Gateway Cities” adlı makalede küresel işlevli birkaç şehirden daha geniş tabanlı bir şehir ağına işaret edilmiş, “Geçiş Şehirleri” (Gateway Cities) gelişmekte olan ülkelerdeki şehirleşme bir ağ içerisinde değerlendirilmiştir. Bir başka çalışma Manuel Castells'in “Ağ Toplumu” (Network Society) kavramı etrafında kurgulananan kapsamlı çalışmasıdır. Bu çalışmada belli bir veya birkaç şehir vurgusu yerine temel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin dünya toplumlarının öncelik olarak ekonomik aktiviteler çerçevesinde birbirine bağlandığından söz edilmektedir.¹⁰⁶

Genel olarak günümüzde literatürde daha fazla şekilde ele alınan küresel şehir sınıflandırmaları ve bunların değerlendirilmesi ayrı başlıklar altında aşağıda incelenecektir.

¹⁰⁶ M. Yavuz Alptekin, “Yeni Bir Dünya Algısı Olarak Dünya Şehir-Sistem Yaklaşımı”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Vol.12, No.8, (Aralık 2012) s.83.

3.1. GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması

3.1.1. Genel Bilgi

Dünya şehirlerinin hiyerarşik olarak sınıflandırılması amacıyla Loughborough Üniversitesi'nin Coğrafya bölümünde Peter Taylor öncülüğünde 1998 yılında yapılan çalışma, şehir literatüründe önemli bir yer edindi. Bunun da temel nedeni olarak Taylor'ın bu çağı "list-mania" olarak tanımlamasında ve bu listelemelerin popüler hale gelmesi yorumunda gözükmektedir.¹⁰⁷ Bu çalışma her ne kadar dünya şehirlerinin dış ilişkilerine odaklanmayı amaçlasa da küresel şehir araştırmalarının tersine bir şekilde şehirlerin yapısal analizlerinin karşılaştırılmasına daha çok odaklandığı için eleştirilmiştir. Ancak araştırma sürecinde oluşturulan Küreselleşme ve Küresel Şehirleri Araştırma Ağı, sonraki çalışmalarında kıstaslar üzerinde yaptıkları güncellemelerle bu durumun düzeltilmesini amaçlamıştır. Günümüzde bu araştırma ağı küreselleşme ve şehirlerle ilgili ve uluslararası iş dünyası, sürdürülebilirlik, kentsel politikalar, lojistik ve şehirler arası ilişkiler alanında yapılmakta olan bir çalışmaya öncülük etmektedir. Yaptığı çalışmalar şehir literatüründe ve yapılan akademik çalışmalarda en sık referans alınan araştırmalardandır.¹⁰⁸

3.1.2. Metot ve Kıstaslar

1998 yılında gerçekleştirilen ilk araştırmada öncelikli olarak hangi şehirlerin inceleneceği kararlaştırılmıştır. Bu şehirlerin belirlenmesinde tamamen ekonomik veriler kullanılmış ve *bankacılık*, *muhasebecilik*, *reklamcılık* ve *hukuk* olmak üzere 4 sektör belirlenerek bu sektörlerde küresel operasyonlar yürüten en büyük 195 şirket tespit edilmiş ve bu şirketlerin merkezleri ve ofisleri ele alınarak 122 şehir incelenmiştir. Her sektör incelenirken bunların içerisindeki şehirler birincil (prime) merkez, major merkez ve minör merkez olmak üzere 3 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorizasyon yapılırken şehirlere 0 ile 5 arasında puanlama yapılmıştır. Her bir şirket

¹⁰⁷ Peter J. Taylor ve diğerleri, "Measuring the World City Network: New Results and Developments", 13 Nisan 2010, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb300.html> (17 Haziran 2010).

¹⁰⁸ GAWC, About Us, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/group.html>, (17 Haziran 2013).

için o şirketin ofisinin bulunmadığı şehirlere 0, genel merkezinin bulunduğu şehirlere ise 5 puan verilmiştir.¹⁰⁹

Sassen yapmış olduğu şehir tanımında yer alan günümüz şehirlerinin, küreselleşme olarak bilinen dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılmasına entegre finans ve hizmet şirketlerinin yer aldığı “endüstri ötesi üretim siteleri” olarak tanımlamıştır. Buradan yola çıkarak şehirlerin sınıflandırılmasında bu şehirlerin global ekonomideki pozisyonları çok uluslu şirketlerin bu şehirlerdeki varlığı ve aktivite düzeyi üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır. Şehrin dünya şehri olma durumunun yalnızca bir sektör üzerinden incelemek şüphesiz ipuçları verecek ancak eksik ve yetersiz kalacaktır. Öte yandan tüm sektörleri incelemek için yeterli data setinin erişiminin mümkün olmadığını belirten araştırma grubu, coğrafi bölgeler arasında yeterince karşıtlık üretebilecek farklılıkta olduğunu düşündüğü dört sektörü incelemiştir.¹¹⁰

Muhasebecilikte Küresel Hizmet Merkezleri: Dünyada muhasebecilik hizmetlerini domine eden 6 şirketten 5’i ele alınmıştır. Her birinin dünyanın çeşitli şehirlerinde yüzlerce ofisleri bulunmaktadır. Bu nedenle bu firmaların şehirlerdeki varlığı ve bu varlığın anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. 150 şehirde bu firmaların anlamlı bir varlık gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu şehirlerden 72’sinde sadece bir firmanın varlığı bulunması nedeniyle araştırmanın sınıflandırma kriterleri gereği elenmiş ve geri kalan 78 şehir firmaların varlığının anlamlılık düzeyine göre listelenmiştir. 5 firmanın tamamının anlamlı bir varlık gösterdiği 13 şehir birincil merkez olarak tanımlanmıştır. 3 veya 4 firmanın anlamlı varlık gösterdiği 38 şehir ise major merkez olarak konumlandırılmıştır. Kalan 27 şehir ise sadece 2 firmanın anlamlı varlık gösterdiği verisinden hareketle minor merkez olarak konumlandırılmıştır.

Reklamcılıkta Küresel Hizmet Merkezleri: Reklamcılık, mali hizmetlere göre daha az yoğunlaşmış olduğu için yıllık cirolarına göre en büyük 50 reklam şirketi incelenmiş ve veri buna göre oluşturulmuştur. Bu şirketlerin yönetim merkezlerinin

¹⁰⁹ J.V. Beaverstock ve diğerleri, “A Roster of World Cities” 1999, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb5.html> (18 Haziran 2013).

¹¹⁰ J.V. Beaverstock ve diğerleri, “A Roster of World Cities”.

bulunduğu ülkeler birincil (prime) küresel merkezlerin tanımlanmasında kullanılmıştır. Şehirlerde reklam şirketlerinin varlığı ve bu şirketlerin önem düzeyi üzerinden 0 (sıfır) ile 5 puan arasında değerlendirme yapılmış ve elde edilen puanlar toplanarak şehirlerin sıralanması gerçekleştirilmiştir. Bu listelemede ilginç olarak ilk grup ile diğerleri arasında önemli bir farkın bulunduğu bir alan görülmüş ve böylece ilk grupta yer alan 8 şehir birincil merkez olarak tanımlanmıştır. Diğerleri için de uygun veri ancak 8 büyük firmadan elde edilmiş ve bu 8 firmanın diğer şehirlerdeki varlığına göre bir sıralama yapılmıştır. 5 ile 7 arasında firmanın varlık gösterdiği ancak herhangi bir genel merkezin yer almadığı 28 şehir major merkez olarak konumlandırılmıştır. 31 şehir ise, iki ile dört arasında reklam firmasının varlığından hareketle minor merkezler olarak belirlenmiştir.

Bankacılıkta Küresel Hizmet Merkezleri: Bu sektörde aktifleri itibari ile dünyanın en büyük 25 bankası içerisinde veri kullanımına uygun olan 10 banka incelenmiştir. Bu bankaların yedisi için anlamlı bir varlık düzeyi aranmış ancak en büyük üç banka için daha değişik yollar aranmıştır. En büyük banka için 5 veya daha fazla faks numarası bulunan şubeler dikkate alınmıştır. İkinci ve üçüncü bankalarda ise bankaların menşe ülkelerindeki şube sayısının çokluğunun verilerin uygunsuz değerlendirilmesine yol açmaması için merkez ülkedeki şube sayıları ikiye bölünerek dış ülkelerdeki şube sayıları ile karşılaştırma yapılmıştır. Bu yöntemle 8 veya daha fazla bankanın anlamlı varlık gösterdiği şehirler birincil merkez olarak kabul edilmiştir. 5 ile 7 arasında anlamlı varlık bulduran 30 şehir major merkez ve 2 ile 4 arasında anlamlı varlık buldura 28 şehir de minor merkez olarak kabul edilmiştir.

Küresel Hukuk Hizmetleri Merkezleri: Hukuk danışmanlığı ve avukatlık hizmetleri alanında Amerikan ve İngiliz şirketlerinin hâkim olduğu bir yapı bulunmaktadır. Bu nedenle Amerikan ve İngiliz şehirleri hukuk alanında global hizmet merkezleri olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada ABD'nin en büyük 250 hukuk şirketinden uluslararası faaliyet gösteren 100 şirket ve İngiltere'nin en büyük 30 hukuk danışmanlığı şirketlerinin şehirlerdeki varlığı üzerinden sınıflandırma yapılmıştır. Bu firmalardan 26 veya daha fazla yurtdışı şubesi bulunan şehirler veya yedi ve daha fazla hukuk firması merkezinin bulunduğu 11 şehir birincil merkez olarak tanımlanmıştır. 4-5

hukuk firmasının merkezinin bulunduğu veya 5-17 yabancı şubenin bulunduğu şehirler major merkez ve en son olarak 2-3 küresel hukuk firması merkezi bulunun ya da 2-4 arasında yabancı hukuk firması şubesi bulunan şehirler minor merkez olarak kabul edilmiştir.

1998’de yapılan ilk GAWC çalışmasının şehir çalışmaları alanında büyük bir popülerliğe kavuşması ve önemli bir referans olarak görülmesi sonucunda bu metod grup tarafından yeni araştırmalarda kullanılmıştır. Ancak metoda bir takım iyileştirmeler ve düzeltmeler yapılarak daha sistematik hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu sektörlere yönetim danışmanlığı eklenmiştir ve bankacılık/finans sektörü içerisine sigortacılık sektörünü de alacak şekilde genişletilmiştir. Düzeltme ve iyileştirmeler sadece sektörlerin belirlenmesinde değil, sektör içinde değerlendirmeye alınan firmaların seçiminde de kendini göstermiştir.¹¹¹ Neticede 2000 yılındaki değerlendirme, 315 şehirdeki 100 gelişmiş üretici hizmet firmalarının ofis ağlarına dayanmaktadır.¹¹²

1998’den sonraki 2000, 2004, 2008 ve 2010 yıllarındaki çalışmalarında ekip, Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir sınıflandırmaları çalışmalarını yeni formlarla tekrarlamıştır. Yeni sınıflandırmalarda Alfa şehirleri 4 grupta (Alfa++, Alfa+, Alfa, Alfa-) Beta şehirleri 3 grupta (Beta+, Beta, Beta-) ve Gama şehirleri de yine 3 grupta (Gama+, Gama, Gama-) olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda bu kategorilerin yanında küresel şehir sınıflandırmasına giremeyen ancak değerlendirmeler neticesinde bu kategorilere girme yeterliliğine sahip olabilecek şehirler “yüksek yeterli” ve “yeterli” şehirler olarak açıklanmıştır.¹¹³

3.1.3. Bulgular ve Değerlendirme

Tablo 7’de görüleceği üzere 1998 yılındaki yapılan değerlendirmeler sonunda bir şehirde hizmetlerden biri en üst düzeyde ise bu şehir puanlamada 3 olarak “birincil merkez”, orta düzeyde ise 2 puan olarak “major merkez” olarak nitelendirilmiştir. Son

¹¹¹ Peter J. Taylor ve Diğerleri, “Measurement of the World City Network”, 2002, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb43.html> (18 Haziran 2013).

¹¹² The World According to GAWC 2000, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000.html>. (18 Haziran 2013).

¹¹³ The World According to GAWC 2000, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/gawcworlds.html> (18 Haziran 2013).

olarak da hizmetlerde alt seviyelerde ise bu şehirler 1 puan olarak “minor merkez” olmuşlardır.¹¹⁴

Tablo 7
GAWC Dünya Şehirleri Envanteri

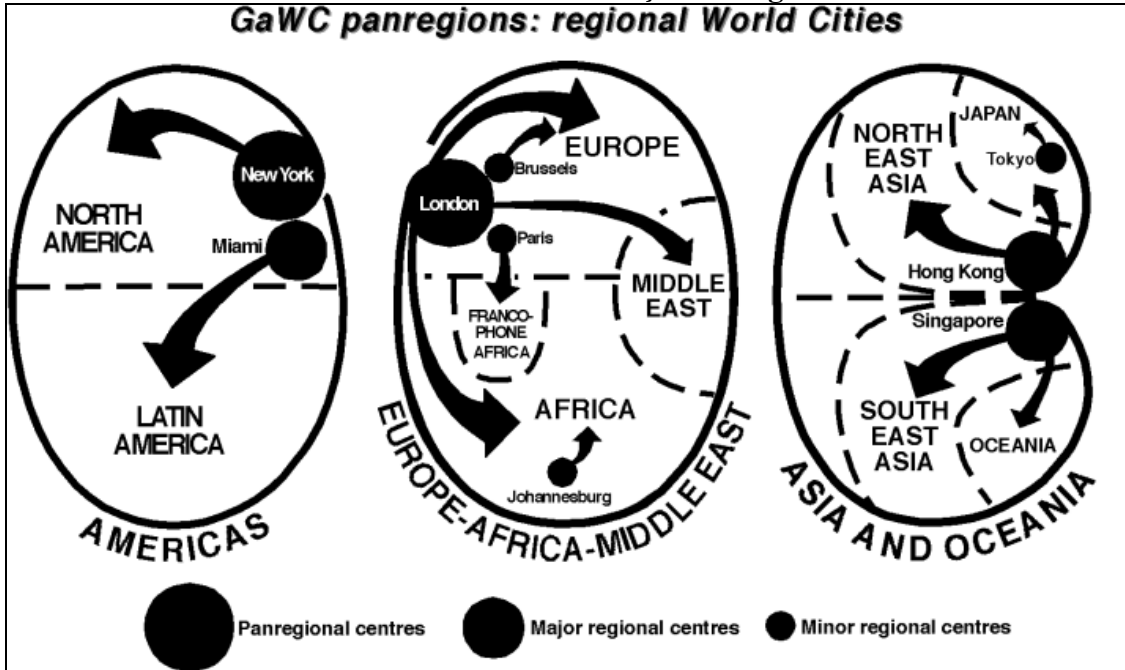
A. ALFA DÜNYA ŞEHİRLERİ 12: Londra, Paris, New York, Tokyo 10: Şikago, Frankurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapur
B. BETA DÜNYA ŞEHİRLERİ 9: San Francisco, Sydney, Toronto, Zürih 8: Brüksel, Madrid, Mexico City, Sao Paulo 7: Moskova, Seul
C: GAMA DÜNYA ŞEHİRLERİ 6: Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Dusseldorf, Cenevre, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington 5: Bangkok, Pekin, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova 4: Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag, Hamburg, İstanbul , Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şanghay
D. DÜNYA ŞEHİRİ OLUŞUMUNDA KANITI BULUNAN ŞEHİRLER
Güçlü Kanıt Taşıyan Şehirler 3: Atina, Auckland, Dublin, Helsinki, Lüksemburg, Lyon, Bombay, Yeni Delhi, Philadelphia, Rio De Janeiro, Tel Aviv, Viyana
Bazı Kanıt Taşıyan Şehirler 2: Abu Dabi, Almat, Birmingham, Bogota, Bratislava, Brisbane, Bükreş, Kahire, Cleveland, Köln, Detroit, Dubai, Ho Chi Minh City, Kiev, Lima, Lizbon, Manchester, Montevideo, Oslo, Rotterdam, Riyad, Seattle, Stuttgart, Lahey, Vancouver
Az Kanıt Taşıyan Şehirler 1: Adelaide, Antwerp, Arhus, Baltimore, Bangalore, Bologna, Brasília, Calgary, Cape Town, Colombo, Columbus, Dresden, Edinburgh, Cenova, Glasgow, Göteborg, Guangzhou, Hanoi, Kansas City, Leeds, Lille, Marsilya, Richmond, St Petersburg, Taşkent, Tahran, Tijuana, Turin, Utrecht, Wellington

Kaynak: J.V. Beaverstock ve Diğerleri, “A Roster of World Cities” 1999, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb5.html> (18 Haziran 2013)

¹¹⁴ J.V. Beaverstock ve diğerleri, “A Roster of World Cities”.

Buna göre 122 şehirden 55 şehir sıralanarak 10-12 aralığında en yüksek puan alan 10 şehir “alfa dünya şehirleri”, bu şehrin altındaki 7-9 puan alan 10 şehir “beta dünya şehirleri” ve 4-6 puan aralığındaki 35 şehir de “gama dünya şehirleri” olarak tanımlanmıştır. Tablo 7’de görüleceği üzere “GAWC Dünya Şehirleri Envanteri” olarak yukarıdaki şekil ortaya çıkmıştır.¹¹⁵ Ayrıca Tablo 7’de görüleceği gibi 3 ve daha az puan alan şehirler de kendi içlerinde dünya şehri olmada kanıt taşımakla ilgili sınıflandırılmışlar ve buna göre güçlü, bazı, az kanıt taşıyan şehirler olarak belirlenmişlerdir. Bu araştırmada Şekil 6’ta da görüleceği üzere en üst sıralarda bulunan şehirlere ve geri kalan alfa şehirlerine bakıldığında Amerika, Avrupa-Afrika-Ortadoğu ve Asya-Okyanusya olarak GAWC bölgelerinin çıktığı ve burada da bölgesel küresel şehirlerin belirdiği görülmektedir.

Şekil 6
GAWC Küresel Şehir Bölgeleri

Kaynak: Peter J. Taylor ve Diğerleri, “Firms and their Global Service Networks”, 2002, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb6.html> (18 Haziran 2013)

¹¹⁵ J.V. Beaverstock ve Diğerleri, “A Roster of World Cities”.

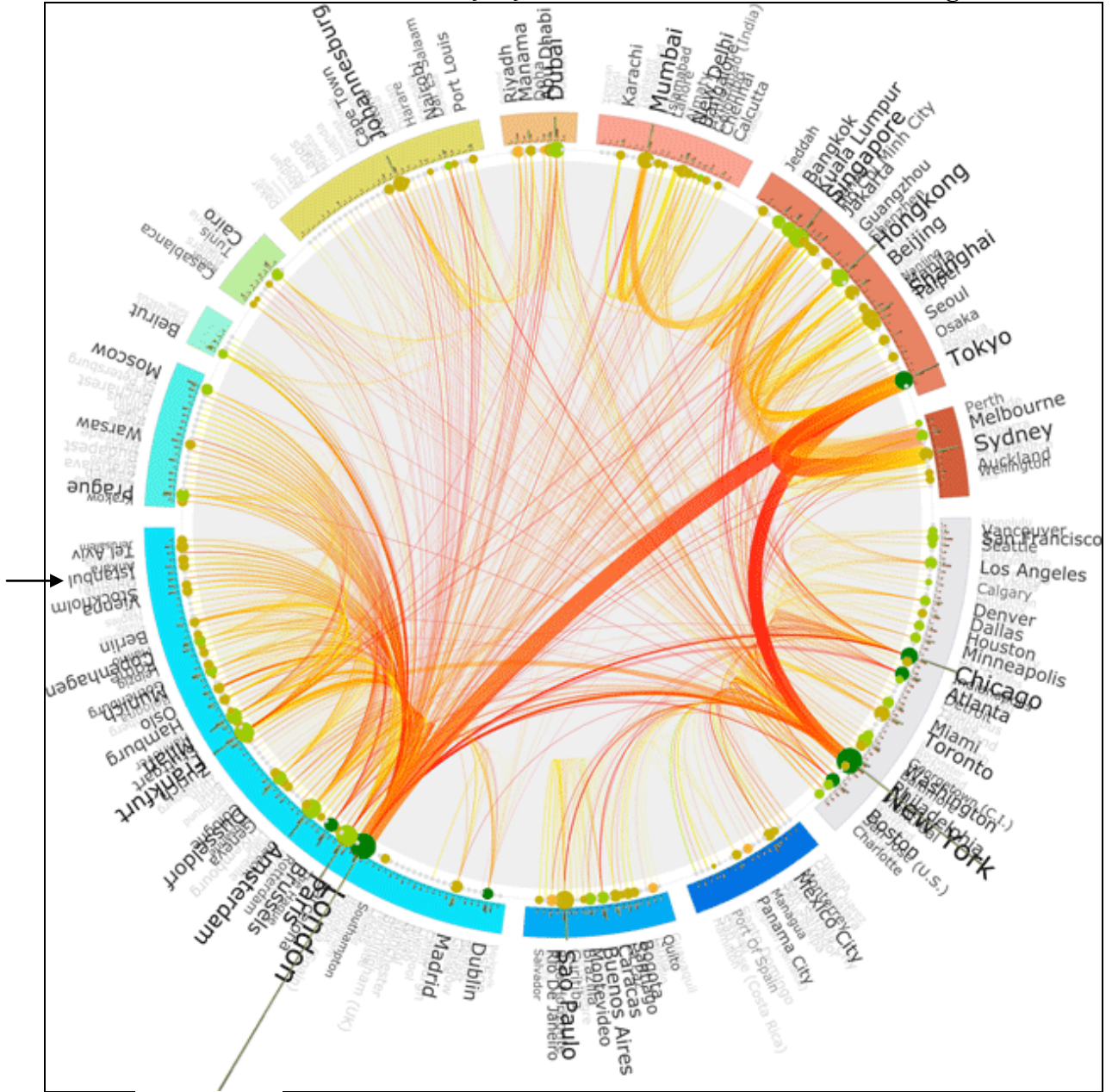
Tablo 8
GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2010 Sınıflandırması

Alpha++	Beta+	Gamma+	High sufficiency	Sufficiency
LONDON NEW YORK	DUSSELDORF STOCKHOLM PRAGUE	GLASGOW NAIROBI BRISTOL	JACKSONVILLE LEIPZIG RALEIGH	FLORENCE MEDELLIN WINNIPEG
Alpha+	MONTREAL ROME HAMBURG	HANOI CINCINNATI CHARLOTTE	STRASBOURG TJUANA BRAZILIA	NANTES SACRAMENTO TOULOUSE
TOKYO SHANGHAI CHICAGO DUBAI SYDNEY	MANILA HOUSTON BERLIN ATHENS TEL AVIV BANGALORE COPENHAGEN CAIRO BOGOTA VANCOUVER	ANTWERP DOHA LAHORE BALTIMORE JEDDAH EDINBURGH AMMAN HYDERABAD (IN) ZAGREB ADELAIDE KUWAIT PORTLAND BELGRADE SAN JOSE (CR) TUNIS SAN JOSE (US) RIGA	SALT LAKE CITY ANKARA PRETORIA TIANJIN BILBAO AHMADABAD LAS VEGAS BELO HORIZONTE LIVERPOOL MALMO NUREMBERG CANBERRA WROCLAW QUERETARO NASSAU UTRECHT BOLOGNA NEWCASTLE LA PAZ ASUNCION HARTFORD SEVILLE LILLE KRAKOW NASHVILLE SALVADOR ALGIERS DRESDEN THE HAGUE POZNAN	RECIFE DAR ES SALAAM KAOHSIUNG MANAGUA PUEBLA SURABAYA HAMILTON CHRISTCHURCH BORDEAUX TULSA DAKAR HALIFAX SAN ANTONIO JOHOR BAHARU TIRANA CARDIFF QUEBEC LAUSANNE BAKU LUANDA BREMEN ABERDEEN BIRMINGHAM (US) DHAKA NANJING CHIHUAHUA HANNOVER NAPLES PROVIDENCE PENANG OMAHA CHENGDU ABUJA PORT OF SPAIN LUSAKA ARHUS LEON FUKUOKA HONOLULU GENOA KAMPALA HANGZHOU PALO ALTO CORDOBA ABIDJAN TBILISI QINGDAO SKOPJE CAMPINAS ROCHESTER WINDHOEK MEMPHIS NOTTINGHAM CIUDAD JUAREZ DALIAN KYOTO ALEXANDRIA SHEFFIELD SANTA CRUZ IZMIR GABORONE CALI DORTMUND NORWICH NEW ORLEANS VALENCIA (VENEZUELA) CEBU HARARE JERUSALEM BASEL MACAO MONTPELLIER MINSK LINZ HAIFA DOUALA LABUAN NICE
Alpha	Beta	Gamma		
MILAN BEIJING TORONTO SAO PAULO MADRID MUMBAI LOS ANGELES MOSCOW FRANKFURT MEXICO CITY AMSTERDAM BUENOS AIRES KUALA LUMPUR SEOUL BRUSSELS JAKARTA SAN FRANCISCO WASHINGTON	BUDAPEST BEIRUT LUXEMBOURG GUANGZHOU SEATTLE CARACAS HO CHI MINH CITY AUCKLAND OSLO KIEV CHENNAI BUCHAREST MANCHESTER KARACHI LIMA CAPE TOWN RIYADH MONTEVIDEO MINNEAPOLIS	VALENCIA (SP) KANSAS CITY PHOENIX ALMATY GUADALAJARA LYON QUITO ST PETERSBURG LEEDS SANTO DOMINGO SAN SALVADOR VILNIUS ROTTERDAM TAMPA COLUMBUS INDIANAPOLIS PITTSBURGH EDMONTON		
Alpha-	Beta-	Gamma-		
MIAMI DUBLIN MELBOURNE ZURICH NEW DELHI MUNICH ISTANBUL BOSTON WARSAW DALLAS VIENNA ATLANTA BARCELONA BANGKOK TAIPEI SANTIAGO LISBON PHILADELPHIA JOHANNESBURG	ABU DHABI NICOSIA BIRMINGHAM (UK) RIO DE JANEIRO BRISBANE GENEVA CALCUTTA DETROIT DENVER MONTERREY BRATISLAVA PORT LOUIS CASABLANCA MANAMA STUTTGART SOFIA COLOGNE ST LOUIS HELSINKI PANAMA CITY SAN DIEGO LAGOS PERTH SHENZHEN CLEVELAND SAN JUAN CALGARY GUATEMALA CITY OSAKA	TALLIN PUNE PORTO PORTO ALEGRE ORLANDO GOTHENBURG MARSEILLE OTTAWA COLOMBO LIJUBLJANA TEGUCIGALPA RICHMOND ISLAMABAD MUSCAT DURBAN AUSTIN BELFAST GUAYAQUIL NAGOYA TURIN SOUTHAMPTON MILWAUKEE WELLINGTON CURTIBA ACCRA GEORGETOWN (GI)		

Kaynak: The World According to GAWC 2010, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html> (19 Haziran 2013)

2010 yılında yapılan son araştırmada Tablo 8’de görüldüğü gibi Alfa++ kategorisinde Londra ve New York yine başat konumlarını sürdürmektedirler. Alfa+ kategorisine 2008 yılında Beta+ kategorisinde olan Dubai’nin sıçraması dikkat çekicidir.

Şekil 7
GAWC Küresel Gelişmiş Üretici Hizmet Firmalarının Ofis Ağları

Kaynak: S. Hennemann, "Information-rich Visualisation of Dense Geographical Networks", 2013, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb421.html> (20 Haziran 2013)

Hennemann tarafından yayımlanan makalede bahsedilen Şekil 7, GAWC 2010 verilerine göre oluşturulmuş, küresel gelişmiş üretici hizmet firmalarının ofis ağlarını temsil etmektedir. Londra, Tokyo, New York arasında üst düzeyde bir ilişkinin olduğu görülebilmektedir.

3.2. Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi

3.2.1. Genel Bilgi

Şekil 8
Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi 2012 Yılı Şehirleri
Dünya Haritası Üzerinde

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/research/project/6/2012/10/gpci2012E.pdf> (21 Haziran 2013) s.5.

Tablo 9
Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi 2012 Yılı Şehirleri*

Avrupa	Madrid, Barselona , Londra, Paris, Brüksel, Amsterdam, Cenevre , Frankurt, Berlin, Zürih, Milan, Konpenhag, Viyana, Stockholm , İstanbul , Moskova
Afrika	Kahire
Asya	Mumbai, Bangkok, Kuala Lumpur, Singapur, Hong Kong, Pekin, Şanghay, Taipei, Seul, Fukuoka, Osaka, Tokyo
Avustralya	Sidney
Kuzey Amerika	Vancouver, San Francisco, Los Angeles, Şikago, Toronto, Washington , New York, Boston
Latin Amerika	Mexico City , Sao Paulo

***Koyu yazılanlar 2012 yılında yeni eklenen şehirlerdir.**

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/research/project/6/2012/10/gpci2012E.pdf> (21 Haziran 2013) s.5.

1981 tarihinde kurulan Tokyo merkezli Mori Memorial Vakfı'na bağlı Kentsel Araştırmalar Enstitüsü tarafından 2012 yılında, Peter Hall, Saskia Sassen ve Richard Bender öncülüğünde oluşturulan bir akademik kadro ile gerçekleştirilen son araştırma, şehirlerin kapsamlı küresel güç endekslerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Küresel gücün tanımında şehirlerin insanlar ve uluslararası şirketler için çekiciliğinin birbirini tamamlayan bir şekilde önemli olduğundan yola çıkılmıştır. Bu amaçla dünyanın 40 önemli şehrinde 6 temel kıstas 70 gösterge ile incelenmiştir.¹¹⁶ İlki 2008¹¹⁷ yılında olmak üzere 2009¹¹⁸, 2010¹¹⁹, 2011¹²⁰, 2012 yıllarında olmak bu raporlar yayımlanmıştır.

3.2.2. Metot ve Kıstaslar

2012 yılındaki araştırmada yer alan şehirler seçilirken şu kriterler gözetilmiştir; Küresel Finans Merkezleri Endeksi, Dünya Çapında Ticaret Merkezleri Endeksi ve Fırsat Şehirleri sıralamasında ilk onda yer alan şehirler. Ayrıca Dünya Ekonomik Forumu tarafından yapılan uluslararası rekabetçilik sıralamasında yer alan önemli şehirler ve yukarıdaki kriterlere uymadığı halde araştırma ekibi tarafından uygun görülen şehirler de dâhil edilmiştir.¹²¹

Japon menşeli bu küresel şehir araştırmasında yaygın araştırmalarda yer alan belirli/belirlenen kıstaslar üzerinden şehirlerin sıralandığı fonksiyon temelli araştırmanın¹²² yanı sıra spesifik olarak belli amaca yönelik üç farklı değerlendirme ve sıralama çalışması daha yapılmıştır. Bunlardan ilki ve en dikkat çeken ilk defa bir araştırmada aktör bazlı değerlendirme yapılmış olmasıdır. *Şehir aktörleri* olarak beş grup belirlenmiş ve bu grupların tercihleri tespit edilmek suretiyle bu tercihler üzerinden

¹¹⁶ Global Power City Index, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/index.shtml> (21 Haziran 2013).

¹¹⁷ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2008**, Tokyo, 2008, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2008_English.pdf (21 Haziran 2013).

¹¹⁸ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2009**, Tokyo, 2009, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2009_English.pdf (21 Haziran 2013).

¹¹⁹ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2010**, Tokyo, 2010, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2010_English.pdf (21 Haziran 2013).

¹²⁰ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2011**, Tokyo, 2011, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2011_English.pdf (21 Haziran 2013).

¹²¹ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/research/project/6/2012/10/gpci2012E.pdf> (21 Haziran 2013) s.5.

¹²² The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.6.

bir sıralama yapılmıştır. Bu gruplar; *yöneticiler, araştırmacı, sanatçı, ziyaretçi ve şehir sakinleridir*. Her bir aktör grubu için 70 göstergeden aktör grubunun ilgi alanlarındaki belirli kısmı alınarak buna göre sıralamalar yapılmıştır.¹²³

Olimpiyatlara aday olan şehirlere yönelik özel bir çalışma yapılmış ve bu şehirler için Genişletilmiş Küresel Şehir Endeksi-Küresel Etkinliklerin Rolü çalışması yapılmış* ve bu bölümde Olimpiyat Oyunlarının en son düzenlendiği şehir olan Londra ve 2020 adayları olan İstanbul, Tokyo ve Madrid incelenmiştir.¹²⁴ Küresel etkinlikler ve buna ilişkin göstergeler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.¹²⁵

Son olarak araştırmada yer alan bir diğer çalışma da Japon şehirlerinin fonksiyon temelli küresel şehir güç endeksi içindeki yerlerinin incelenmesi olmuştur.¹²⁶ Ancak bu çalışmada konumuz gereği buna girilmeyecektir.

*Fonksiyon temelli küresel şehir güç endeksinde 6 kıstas temel alınmıştır. Bu kıstaslar ve bunların altında yer alan göstergeler şunlardır:*¹²⁷

Ekonomi: Piyasa büyüklüğü, piyasa çekiciliği, ekonomik canlılık, insan kaynağı, iş çevresi, yasal düzenlemeler ve risk.

Ar-Ge: Akademik kaynaklar, araştırma zemini (altyapısı), araştırma başarıları.

Kültürel Etkileşim: Trend belirleme potansiyeli, kültürel kaynaklar, turistler için etkinlikler, etkileşim hacmi.

Yaşanabilirlik: Çalışma atmosferi (çevresi), hayat pahalılığı, güvenlik, sosyal alanlar, sosyal alanlar ve tesisler.

Çevre: Ekoloji, nüfus, doğal çevre.

¹²³ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.7.

* Bu karşılaştırma, tezin 4. bölümünde Küresel Şehir Güç Endeksi'nde İstanbul'un yeri kısmında ele alınacaktır.

¹²⁵ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.11.

¹²⁶ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.14.

¹²⁷ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.6.

Ulaşım: Uluslararası ulaşım ağı, uluslararası ulaşım altyapısı, şehiriçi ulaşım, trafik yoğunluğu.

Aktör bazlı değerlendirmede önemli 5 grup bulunmaktadır, bunlar da kendi içlerinde ayrılır:¹²⁸

Yönetici: İş alanlarının belli bir yerde toplanması (yoğunluğu), iş gelişim potansiyeli, iş yapma kolaylığı, insan kaynakları zenginliği, iş dünyasını destekleyen endüstri birikimi, yöneticiler ve aileler için şehrin cazibesi, siyasi-ekonomik riskler ve afetten zarar görebilirlik.

Araştırmacı: Araştırma kurumlarının, araştırmacılarının ve yöneticilerinin nitelikleri, araştırma kurumlarının ve araştırmacılarının sayısı, araştırmacıları akademik aktivitelere teşvik eden fırsatlar, araştırmacılara verilen burslar, araştırmacı için kariyer fırsatları-olanakları, günlük yaşama ortamı (yaşama kolaylığı).

Sanatçı: Kültürün teşvik edilmesi, sanatçı sayısı, kültür ekonomisinin büyüklüğü-boyutu, yaratıcı etkinlikler için platformların olması (kiralık stüdyolar ve alanlar), günlük yaşama ortamı (yaşama kolaylığı).

Ziyaretçi: Kültürel çekicilik ve etkileşim fırsatları, güvenlik, turist spotlarının zenginliği (çokluğu), lüks oteller ve konaklama, akşam yemeği (farklı mutfakların varlığı ve fiyatlar), alışveriş (ortamı, fiyatlar ve çekicilik), kentsel hareketlilik (seyahat zamanları ve ücretleri).

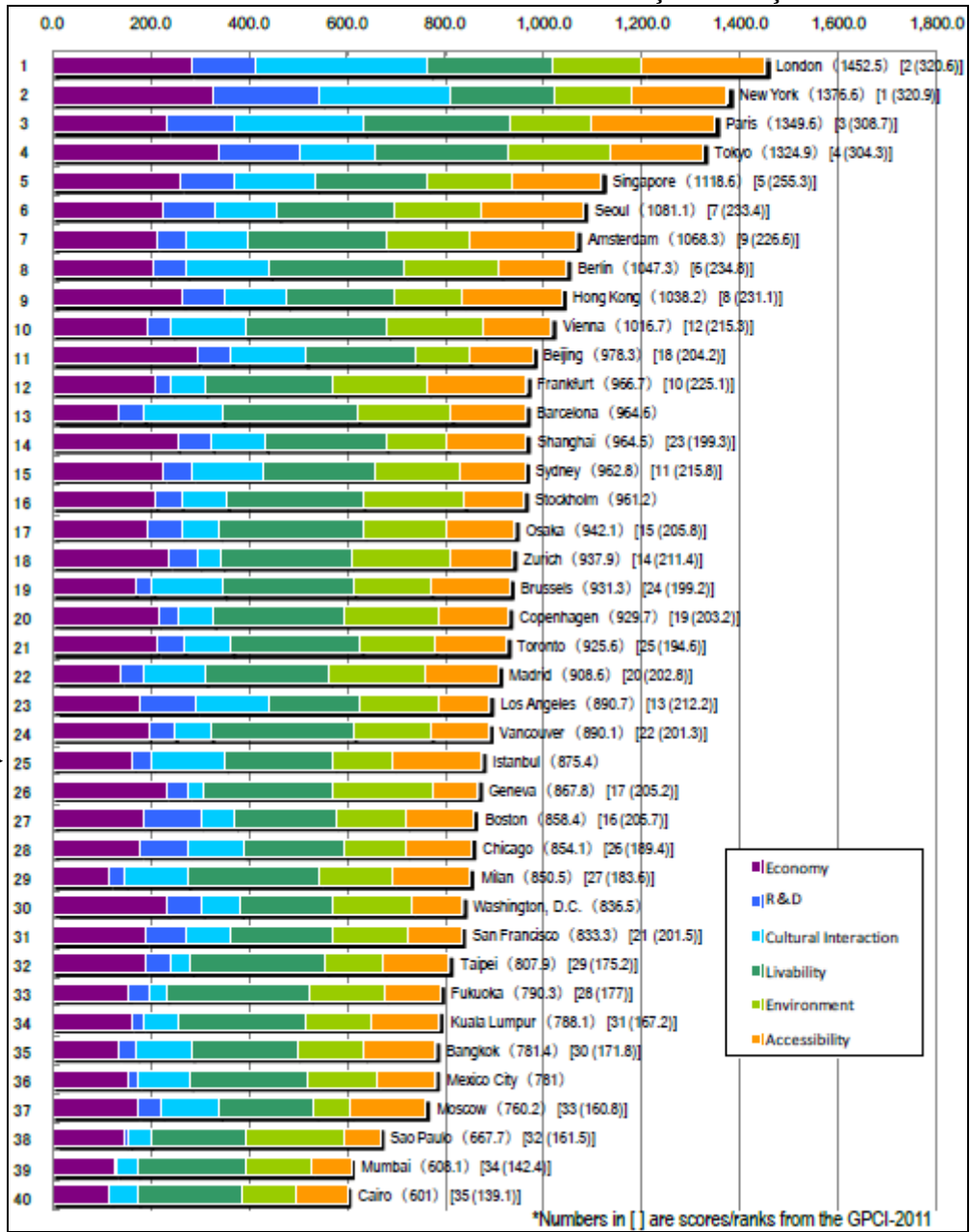
Şehrin Sakini: Satın alma (fiyatlar ve kolaylık), günlük yaşama ortamı, iş-çalışma ortamı (gelir ve iş fırsatları-iş imkânları), eğitim olanakları (imkânları), güzel vakit aktiviteleri, güvenlik, tıbbi tedavi kalitesi.

3.2.3. Bulgular ve Değerlendirme

2012'nin genel sıralaması Tablo 10'da verilmiştir.

¹²⁸ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.7.

Tablo 10
Mori Memorial Vakfı 2012 Küresel Şehir Güç Endeksi

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/research/project/6/2012/10/gpci2012E.pdf> (21 Haziran 2013) s.8.

Fonksiyon Bazlı Değerlendirme

Londra sadece kültürel etkileşimde çok üst sırada yer almış. Bu durum onun diğer alanlardaki düşük skorunu telafi etmektedir. Tokyo, ekonomi sıralamasında 1. sırada yer almaktadır, çevrede ise 6. sıradan 1. sıraya yükselmiştir. Çevre

sıralamasındaki bu sıçramanın nedeni yeni eklenen bazı göstergelerdir, bunlar; *geri dönüşen kâğıt sayısı, karbondioksit salınımı ve su kalitesi*. Tokyo hem ekonomi hem çevrede üst sıralarda yer alan tek şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Tokyo hiçbir kıstasta zayıf değildir. Bu da Tokyo'nun dengeli bir küresel güç dağılımına sahip olduğunun önemli bir göstergesidir. Yeni eklenen şehirler arasında bulunan Stockholm, çevre sıralamasında 2. sırada yer alırken, Barselona şehri kültürel etkileşimde 6. sıradadır. Diğer yandan dikkat çeken bir diğer husus Washington'un ekonomi sıralamasında 10. olmasına rağmen yaşam kalitesinde 39. ve ulaşımda 36. sırada olmasıdır.¹²⁹

Londra, New York, Paris ve Tokyo'nun üst sıralarda yer aldığı listede geçen yıl New York zirvede idi bu yıl ise Londra zirvede gözükmemektedir. Bütün kıstaslarda New York yerini korurken Londra'nın gösterdiği gelişmeler, onu ilk sıraya taşımıştır. Bu gelişmelerin temel nedeni 2012 Olimpiyatları için Londra'nın yaptığı uluslararası konferanslar, ön etkinlikleri de içeren tüm önemli çalışmalardır. Bu çalışmalar ziyaretçileri de çekmiştir. 5. sıradaki Singapur'un ilk 4 şehir ile arasındaki fark hala açık bulunmaktadır. Pekin ve Şanghay gibi şehirler gelişimlerini sürdürmekte ve zirvedeki 4 şehirle arasındaki farkı kapatmaktadır. Tokyo'nun 4. sıradaki yerini koruduğu ancak toplam skorunu yükselttiği görülmektedir. Ancak 11 Mart 2011'deki büyük depremin etkileri bu yükselmeyi yavaşlatmıştır. Tokyo ile Paris arasındaki fark tahmin edilenden daha azdır. Buradan yola çıkarak yakın gelecekte Tokyo'nun yükseleceği beklenmektedir. İlk 4 sıranın altındaki şehirlere bakıldığında ise Asya şehirlerinin yükseldiği, New York haricindeki Kuzey Amerika şehirlerinin gerilediği görülmektedir. Bu gerileme ekonomik büyüme alanında bariz olarak görülmektedir. Bu seneki çalışmada ekonomi ağırlığı artırılmış ve ar-ge ağırlığı azaltılmıştır. Bu durum ar-ge alanında başarılı olan Kuzey Amerika şehirlerinin sıralamadaki yerini etkilemiştir.¹³⁰

¹²⁹ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.2.

¹³⁰ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.7.

Aktör Bazlı Değerlendirme

5. sıradaki Şanghay ve 6. sıradaki Pekin, bu değerlendirmede Paris'ten daha iyi sıralamaya sahip ve Hong Kong, Singapur, Seul gibi şehirler bu gruptaki güçlü rakipleri olarak gözükmemektedir. Araştırmacılar için Boston, Los Angeles, San Francisco gibi Kuzey Amerika şehirleri güçlü pozisyonlarını halen korumaktadırlar. Sanatçılar grubu için küçük değişiklikler olmasına rağmen daha statik bir görünüm mevcuttur, yeni eklenen Mexico City burada 11. sırada bulunmaktadır. Ziyaretçiler grubunda, yeni eklenen İstanbul 4. sırada yer alırken, ilk 4'de yer almayan Asya şehirleri güçlü konumdadırlar. Şehrin sakinleri grubu için de ilk 4'ün yanı sıra Kuzey Amerika ve Kuzey Avrupa şehirleri bu sıralamada etkindirler. Asya şehirleri ise bu grupta daha zayıf konumdadırlar.¹³¹

3.3. A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi

3.3.1. Genel Bilgi

Küresel İşler Üzerine Şikago Konseyi, 90 yıllık tarihinde dünyanın önemli devlet adamlarını, devlet başkanları ve başbakanları ağırlamış, küresel ilişkiler alanında dünya çapında araştırmalar yapan bir kuruluştur. Konsey içerisinde yer alan Şikago Global ve Global Ortabatı girişimleri şehirlerin altyapıları, entelektüel sermayeyi cezp etme düzeyi ve küresel ilişkileri alanında araştırmalar yürütmektedir.¹³² Bu kuruluş dünyada yaygın olarak şubeleri bulunan danışmanlık şirketi A.T. Kearney ile birlikte Küresel Şehirler Endeksi araştırmasını yürütmüşlerdir. İlki 2008'de¹³³ ikincisi 2010¹³⁴ ve üçüncüsü 2012'de¹³⁵ olmak üzere iki yılda bir düzenli olarak bu çalışma yapılmaktadır.

¹³¹ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.3

¹³² The Chicago Council on Global Affairs, <http://www.thechicagocouncil.org/> (22 Haziran 2013).

¹³³ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**.

¹³⁴ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2010**, Şikago, 2010,

<http://www.atkearney.com/documents/10192/30bebf01-9591-46ef-8d06-a44b4e5ab364> (22 Haziran 2013).

¹³⁵ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, Şikago, 2012,

<http://www.atkearney.com/documents/10192/dfedfc4c-8a62-4162-90e5-2a3f14f0da3a> (22 Haziran 2013).

2012 yılında yürütülen son araştırmada 66 Şehir, 5 temel kıstas üzerinden küresel ilişkiler bağlamında sıralanmaktadır. Ayrıca son araştırmada yükselen Şehirler endeksi de yer almaktadır.

3.3.2. Metot ve Kıstaslar

Bu araştırmada 5 temel kıstas toplamda 25 gösterge ile ölçülmüştür. Bu beş kıstas, Şehirlerin sıralamadaki yerini belirleyen skorlarını belli oranlarda etkilemektedir.¹³⁶

İş Dünyası Aktivitesi: önemli küresel Şirketlerin genel müdürlükleri, üst düzey küresel iş ve hizmet firmalarının yerleri, uluslararası konferans sayısı ve limanlar ile havaalanları üzerinden mal akışı. Bu kıstas, Şehirlerin alacağı puanı %30 oranında etkilemektedir.

İnsan Kaynağı (Entelektüel Sermaye): Bu kıstas Şehrin iyi eğitimli ve yetenekli insan kaynağını cezbedebilme kapasitesini, bir başka ifade ile Şehre beyin göçü sağlama etkisini ölçmektedir. Bunu da şu göstergeler üzerinden belirlemektedir: Yabancı ülke doğumlu nüfus oranı, üniversitelerin kalitesi, uluslararası okulların sayısı, uluslararası öğrenci nüfusu ve üniversite mezunlarının sayısı. Bu kıstas, Şehirlerin toplam skorunu %30 oranında etkilemektedir.

Bilgi Değişimi: Bu kıstas, Şehir içerisinde ve dışında bilginin yayılmasının oranını göstermektedir. Bu kıstasın ölçümü için baz alınan göstergeler şunlardır; önemli TV haber kanallarına erişim, internette yer alma (farklı dillerde o Şehir hakkında arama yapıldığında bulunan sonuç sayısı). Üçüncü gösterge de uluslararası haber ajanslarının bürolarının yer almasıdır. Diğer göstergeler ise o ülkedeki sansür düzeyi ile genişağ bağlantısı abone sayısı. Bu kıstasın Şehirlerin skorunu etkileme oranı %15'tir.

Kültürel Etkileşim: Çokkültürlülüğün düzeyini ve farklı kültürler için cazibesini ölçmektedir. Göstergeler, Şehrin evsahipliği yaptığı önemli spor organizasyonlarının sayısı, müzelerin, sanat performansı için ayrılan alanların ve farklı

¹³⁶ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.8.

kültürlerin mutfaklarını sunan kuruluşların sayısı, turist sayısı ve kardeş şehir sayısıdır. Ağırlığı %15'tir.

Siyasi Güç: şehrin küresel politika diyaloglarına etkisini ölçmektedir. Göstergeleri ise büyükelçilik ve konsolosluk sayısı, önemli düşünce kuruluşları, uluslararası etkinlikler ve uluslararası etkileşimde bulunan yerel enstitü, kuruluşlar ve şehrin evsahipliği yaptığı uluslararası siyasi organizasyonların sayısıdır. Bu kıstasın şehir skoru içindeki ağırlığı % 10'dur.

Bu araştırmada ayrıca 2012 yılındaki son raporda Yükselen Şehirler İncelemesi de yer almaktadır. Bu bölüm geleceğin küresel şehirleri olma potansiyelini barındıran şehirlerin güçlü yönleri ile ve bu potansiyeli olumsuz yönde etkileyebilecek kırılma noktaları itibari ile bir değerlendirme ve tasnif yapılmıştır. Güçlü yönler; altyapı, ülkede iş yapma kolaylığı, ortasının büyümesi vb. göstergeler ile değerlendirilmiştir. Kırılma noktaları ise; istikrarsızlık, sağlık ve sosyal güvenlik sistemi, yolsuzluk ve çevre kirliliği düzeyleri göstergeleri üzerinden incelenmiştir.¹³⁷ Ancak bu incelemeye tez içerisinde daha geniş manada yer verilmeyecektir.

3.3.3. Bulgular ve Değerlendirme

2012 yılındaki araştırmanın sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

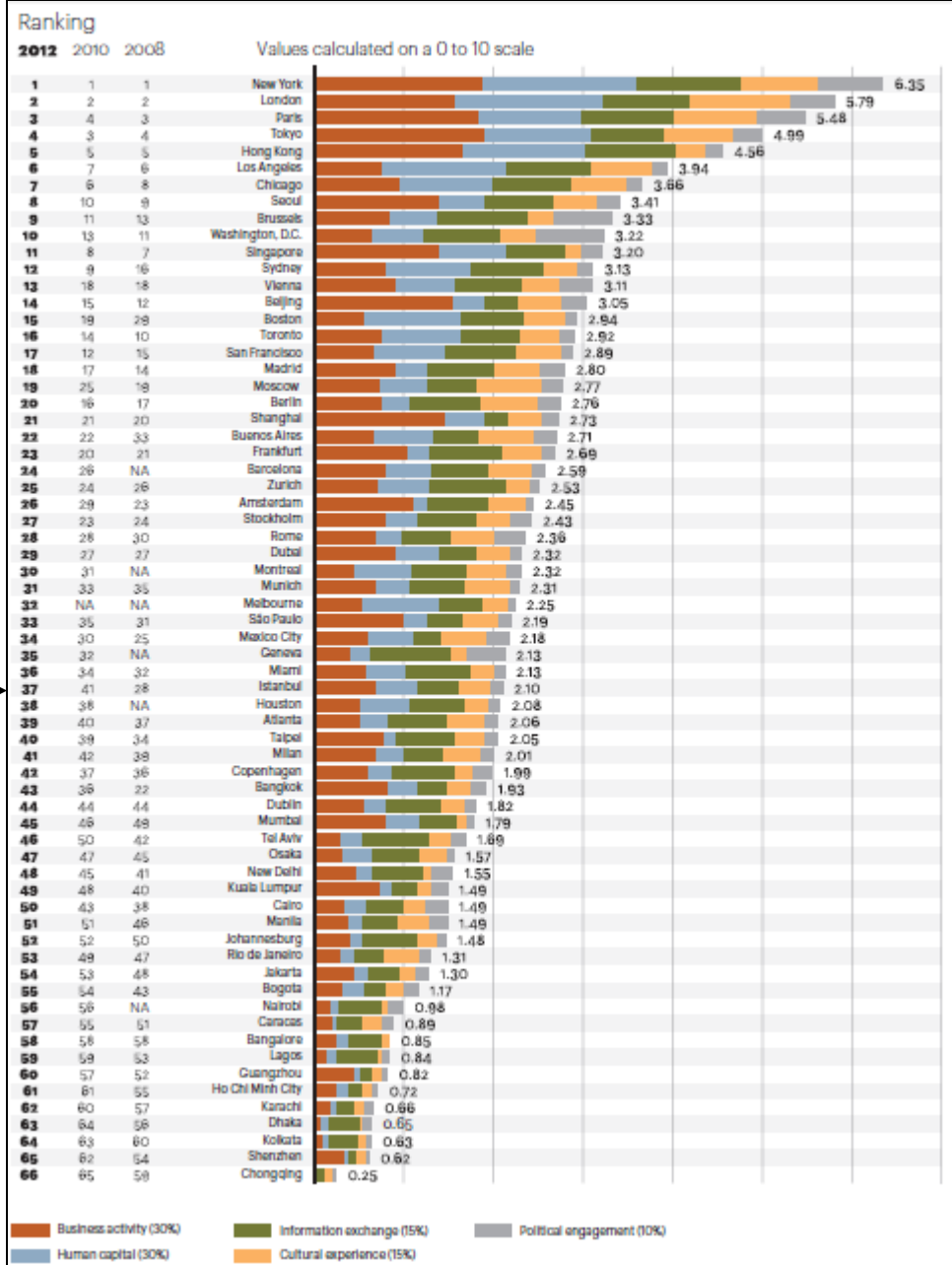
2012 yılındaki son raporda zirve sabit, orta sıralarda değişkenlikler bulunmaktadır. New York, Londra yine en üst sıralardadır. Paris ile Tokyo geçen yıla göre yer değiştirmiştir. Hong Kong, Los Angeles, Şikago yakın takiptedir. Seul, Brüksel, Washington ile ilk on sıra tamamlanmaktadır. Moskova ve Viyana en çok gelişme, Kahire ve Bangkok ise en çok düşüş gösteren şehirler olmuştur. Bilgi ile ilgili kıstasta bir takım gösterge değişiklikleri yaşandı. Bu yılki sıralamaya Melbourne 32. sıradan girmiş oldu.¹³⁸ Asya, yapılan sıralamalarda en az 3 şehri ile ilk 10'da yer aldı. Bu da Asya'nın istikrarını göstermektedir. Tokyo'nun yanı sıra Pekin, Seul, Hong

¹³⁷A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.10-11.

¹³⁸ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.2.

Kong, Singapur, Şanghai gibi şehirler gelecekte Asya'nın küresel şehirleri arasında daha baskın olabilecek metropoller arasındadır.¹³⁹

Tablo 11
A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi 2012

Kaynak: A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**,
<http://www.atkearney.com/documents/10192/dfedfc4c-8a62-4162-90e5-2a3f14f0da3a>
(22 Haziran 2013). s.3.

¹³⁹ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.4.

Almanya'da dağıtılmış bir liderlik göze çarpmaktadır. Almanya, listede Avrupa'dan 3 şehirle yer alan tek ülkedir. Diğer yandan hiçbir Alman şehri ilk 10'da yer almamaktadır. Bu endeksin en önemli bulgularından biri, küreselleşme gücünün ulus devletlerden küresel şehir ağlarına doğru yöneldiğini de göstermesidir. Almanya bu listeye Berlin, Frankfurt ve Münih gibi toplamda 3 şehri ile girmesi, ileride ulusal başarıyı yönlendirecek küresel şehirler ağına bir nevi kendi ülkesinden şehirler sokmayı başarması önemlidir. Bugün Seul'un kendi ülke şehirlerine göre Singapur ve Hong Kong ile daha çok ortak yönü bulunmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi Almanya ise burada ileriye yönelik olumlu bir farklılık ortaya koymuştur.¹⁴⁰

BRIC ülkelerinin şehirleri farklı tempolarda zirveye çıkmaktadır. Ama iş aktivitelerine bakıldığında BRIC ülkeleri açık bir şekilde yükseliştir. Pekin 6. sırada, Şanghay 7. sıradalar. Bombay da 19. sıraya yükselmiştir. Bakıldığında bu başarılar tesadüf değildir, zaten iyidiler. Bu da şunu gösteriyor ki küresel şehrin diğer göstergeleri daha zayıf gelmektedir. Ancak iş aktivitelerindeki yüksek başarı diğer göstergelerde başarı sağlamada yardımcı olacaktır.¹⁴¹

Bilgi düz bir halde iken, politika yoğunlaşmıştır. Şehirler arası farklılıklara baktığımızda sıralamada bilgi ile ilgili olarak daha az farklılıklar var iken, politik aktivitede daha fazla sıralama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Teknoloji dünyayı düzleştirdi ifadesi doğrudur ama bir diğer yandan en büyük politik farklılıklar oluşmakta, sadece birkaç şehir bu boşlukta süper olmayan bir şekilde başat aktör olmaktadır. New York, Brüksel, Washington bu şehirler arasındadır. Bunun da sebepleri, uluslararası diplomatik temsilciliklerine, düşünce kuruluşlarına, konferanslara evsahipliği yapmalarıdır.¹⁴²

Bu çalışmada Peter Taylor'ın kaleme aldığı "Şehri İlişkilerle Düşünmek" adlı yazısında bazı tespitler yapılmıştır. Taylor, şehrin en önemli varoluş nedenini özellikle küresel şehirlerle ilişkiler kurarak dünya ekonomisine bağlanması olarak görmektedir. Bunu da New York-London (NYLON), Paris-Frankfurt (PARFRANK), Los Angeles-

¹⁴⁰ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.4.

¹⁴¹ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.5.

¹⁴² A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.6.

Tokyo (LATOK), Hong Kong-Singapur (HONGSING) ikililerinden yola çıkarak ikili şehir eksenlerine değinmekte, ardından da stratejik üçlü şehir eksenine geçmekte ve bunların dünya ekonomisine olan hayati katkısından söz etmektedir. Bunlara da örnek olarak öncelikle New York-Washington-Londro üçlemesine değinmiştir. Bu üçlünün rolüne bakıldığında Washington'un öncü politika, New York'un öncü finans merkezi, Londra'nın ABD dışında kalan küresel bir hukuk platformu olmasına değinmiştir. Bu durum, birçok sürecin gelişimine imkân tanımıştır, mesela Euro-Dolar piyasasının oluşması. Bu üçlü şehir eksenlerine bir başka örnek ise Şanghay-Pekin-Hong Kong'tur. Şanghay en hızlı büyüyen finans merkezi, Pekin ise en hızlı büyüyen politik merkez (finans politikasında çok güçlü bir konumda olması aynı zamanda), Hong Kong ise zaten direkt olarak Çin'in yargı sisteminin dışında olmasıyla en hızlı gelişen küresel hukuk platformu konumundadır. Bu durum da zaten Çin'in tek ülke-iki sistem politikasını devam ettirmesinin bir sonucudur. Böylelikle 1997'den beri Hong Kong gelişmeye devam etmektedir. Bu stratejik üçlü şehir eksenini, küreselleşmenin yeniden üretilmesinin muhtemel bir Çin sahnesi önderliğinde yaşanacağına işaret etmektedir.¹⁴³

Bu çalışmada yine küresel şehirlerle ilgili önemli düşünürlerden Saskia Sassen'in kentsel vektörlere (urban vectors) değindiği bir yazısına yer verilmiştir. Sassen, yazısında ulus içi ve ulus dışı kentsel vektörlerden söz etmektedir. Ona göre; devletlerarası ilişkilerden ziyade kritik öneme sahip şehirlerin bir araya gelmesiyle kurulan kentsel vektörlerin bir kısmı ekonomik temelde kurulmuş iken bir kısmı da jeopolitik temelde kurulmuştur. Unutulmaması gerekir ki küresel ekonomik ve siyasi politikaların büyük bir kısmı şehirler üzerinden yürümektedir. Bu kentsel vektörlere birkaç örnek verilmiştir. Washington, New York ve Şikago, jeopolitik olarak ABD'de daha da fazla önemli hale gelmektedir. Hong Kong, Şanghay ve Pekin de kendi aralarında bakıldığında Pekin bir güç merkezi, Hong Kong jeopolitik, Şanghay ise endüstriyel ve finansal bir merkezdir. Berlin ve Frankfurt kentsel vektörüne bakıldığında ise AB'nin müstahkem bir kalesi olarak yükselmektedir. Bu şehirler AB için bu kadar jeopolitik olmasaydı bu denli önem kazanmayacağı belirtilmiştir. Sassen, aynı zamanda İstanbul ve Ankara arasındaki kentsel vektöre de değinmektedir ve zengin emperyal bir

¹⁴³ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.4.

kültüre sahip, doğu-batı arasında ve bu kısımları nasıl yöneteceğine dair derin bir bilgi ve bu kesimleri yönetmek için İstanbul ile Ankara'nın birleştiğinde önemli bir küresel politika hattı merkezine dönüştüğü ifade edilmiştir. Sao Paulo ve Rio de Janeiro kentsel vektörü de, politik ve ekonomik ağırlık merkezi eksenini oluşturduğu, Brezilya Kalkınma Bankası'nın Dünya Bankası'ndan daha zengin olduğu dile getirilmektedir. Bu büyük ekonomi yükselmekte ve üstün egemenliğe sahip olmaktadır. Kahire ve Beyrut ile ilgili olarak da bu kentsel vektörün uzun geçmişe dayanan, dünya çapında eko-politik ağlara ve bir imparatorluk tarihine sahip Ortadoğu'nun ne anlama geldiğini yeniden tanımladığı belirtilmektedir. Son olarak Cenevre, Viyana, Nairobi kentsel vektörüne değinen Sassen'e göre bu eksen, insani, sosyal ve adalet konularında uluslararası kurumların yoğunlaştığı yerlerdir ve böyle olduğu için bu eksen küresel ekonomi kararlarının alınma sürecinde etkili olacak merkezlerdir.¹⁴⁴ Yapılan değerlendirmelere göre kentsel vektörler önem kazanacak ve 10 ya da 20 yıl içerisinde kentsel vektörler çalışılacaktır.¹⁴⁵

3.4. Economist Intelligence Unit Küresel Şehir Rekabet Endeksi

3.4.1. Genel Bilgi

Dünyanın en büyük basım-yayım şirketi İngiltere merkezli Pearson'un çok okunan, bilinen ve 1843'de ilk kez basılan The Economist¹⁴⁶ dergisi bünyesinde oluşturulan Economist Intelligence Unit (EIU), bu araştırmayı Citi Grup desteğiyle yürütmüştür. 1946'da faaliyetlerine başlayan EIU, iş dünyası, endüstri, ekonomik tahminler, ülke riskleri ile ilgili birçok araştırma da yürütmektedir. Yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi üzerine raporları da bulunmaktadır.¹⁴⁷

Küresel Şehir Rekabet Endeksi raporu ilk kez 2012 yılında yayımlanmıştır. Raporda önemli danışmanlık şirketlerinden, OECD uzmanlarından, önde gelen bazı

¹⁴⁴ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.8.

¹⁴⁵ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, s.9.

¹⁴⁶ "The Economist", **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist (23 Haziran 2013).

¹⁴⁷ "The Economist", **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist_Intelligence_Unit (23 Haziran 2013).

şirketlerin (Siemens, Wipro, Triump) üst düzey yöneticilerinden, New York Belediye Başkanı Michael Bloomberg'den görüşler alınmıştır.¹⁴⁸

3.4.2. Metot ve Kıstaslar

Araştırmayı yürüten ekip, küresel şehir rekabetini *entelektüel sermayeyi, iş dünyasını ve ziyaretçileri çekebilme yeteneği* olarak tanımlamıştır. Seçilen 120 şehire, 8 kıstasta 31 gösterge uygulanmıştır.¹⁴⁹

Araştırmadaki 120 şehir, büyüklüğe göre ve bölgesel ekonomik öneme göre seçilmiştir. Verilerin ulaşılabilirliği önemsenmiştir. 2010 nüfuslarına göre 1 milyon üzerinden yaşayan yerler alınmış ve alınan bu yerlerin de 2008 verilerine göre 20 milyar dolardan daha az gayri safi yurtiçi hâsılası olanlar çıkartılmıştır. Dengeli bir dağılım olması için büyük ekonomilerde bir üst limit belirlenmiştir. Çin'den 11, ABD'den 12, Hindistan'dan 8 şehir alınmıştır. Son olarak bunlara önemli bulunan bazı şehirler de eklenmiştir, önemli finans ve ticari merkez Cenevre gibi ve de önemli yükselen şehirler Ahmedabad, Ho Chi Minh City, Nairobi, Panama City gibi.¹⁵⁰

8 kıstas altında 31 gösterge üzerinde incelenmiştir. Bu göstergelerin 21 nitel 10 tanesi niceldir.¹⁵¹

Ekonomik Güç: Şehirlerin ekonomik gücünü ölçebilmek için piyasa büyüklüğü, satın alma gücü ve büyüme oranları dikkate alınmıştır. Ayrıca orta sınıfın büyüklüğü bir gösterge olarak alınmıştır. Bu kıstas tüm değerlendirmeyi %30 etkilemektedir.

İnsan Kaynağı: Büyük, yetenekli, verimli ve sağlıklı bir üretim gücü şehirlerin rekabeti için önemlidir. Şehrin insan kaynağı açısından çekiciliğini ölçebilmek için şu göstergeler kullanılmıştır; çalışma yaşındaki nüfusun büyüklüğü, eğitimin ve sağlık sisteminin kalitesi, ayrıca vatandaşlar arasındaki girişimcilik ve risk alma tutumları. Son

¹⁴⁸ Economist Intelligence Unit (EIU), “**Benchmarking Global City Competitiveness 2012**” <http://www.managementthinking.eiu.com/sites/default/files/downloads/Hot%20Spots.pdf> (23 Haziran 2013), Londra, 2012, s.2.

¹⁴⁹ EIU, **Benchmarking Global City Competitiveness 2012**, s.5.

¹⁵⁰ EIU, **Benchmarking Global City Competitiveness 2012**, s.30.

¹⁵¹ EIU, **Benchmarking Global City Competitiveness 2012**, s.30-35.

olarak da yabancı istihdamının kolaylığı, yani göçmenlik ve göçmenlerin çalışabilme kolaylığı. Bu da şehri, iş için daha çekici kılmaktadır. Bu kıstas ise değerlendirmeyi %15 oranında etkilemektedir.

Kurumsal Verimlilik: Bu kıstasın göstergeleri olarak yasal düzenlemelerin istikrarı, tahmin edilebilirliği (politik süreçler ve düzgünlüğü) ve sistemin verimliliği gösterge olarak kullanılmıştır. Yerel yönetimin bütçe özerkliği ve yönetim verimliliği bu kategoride daha ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Burada da New York gibi kaynak geliştirme ve gelir yaratmada daha özerk yapıya sahip şehirlerin kalkınma stratejileri oluşturmada ve uygulamada daha verimli oldukları inancı etkili olmuştur. Bu kıstasın etkisi de %15 değerindedir.

Finansal Kapasite (Yeterlilik): Bu kıstasta şehirdeki finansal kümelenmenin (bileşimin) genişliği ve derinliği (derinlik boyutu uzmanlaşma olarak, genişlik boyutu ise finansal enstrümanların çeşitliliği olarak ifade edilmiştir) Bu kıstas değerlendirmeyi %10 oranında etkilemektedir.

Küresel Çekicilik (Cazibe): Küresel olarak bilinen kurumların (Fortune 500 şirketleri, düşünce kuruluşları, üniversiteler) merkezinin şehirdeki varlığı ve bunların uluslararası yönelimi. Gösteregeler ise uluslararası uçuşların, etkinliklerinin sayısı, yüksek eğitilmiş küresel liderlik, küresel olarak bilinen düşünce kuruluşları. Küresel çekiciliğin değerlendirmedeki oranı %10'dur.

Fiziki Sermaye: Bu kıstasın göstergeleri arasında, ulaşım altyapısı, toplu taşımanın kalitesi ve telekom altyapısının kalitesi bulunmaktadır. Bu kıstas, tüm değerlendirmeye %10 oranında katkı sağlamaktadır.

Çevre ve Doğal Riskler: Bu başlığın göstergeleri ise şunlardır; doğal afet ve risk oranı ile çevre yönetimi. Bu kıstasın değerlendirmedeki oranı ise %5'tir.

Sosyal ve Kültürel Karakter: Son olan bu kıstasın göstergeleri ise; insan hakları ve ifade özgürlüğü, kültürel çeşitlilik ve kültürel çeşitliliğe açıklık, suç oranları, kültürel hareketlilik. Bu kıstasın etkisi de %5'tir.

3.4.3. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmada bir takım bulgular ortaya çıkmıştır. Bu bulgulardan aşağıda söz edilmiştir:¹⁵²

ABD ve Avrupa şehirleri eskiyen altyapı ve büyüyen bütçe açıklarına rağmen rekabet güçlerini korumaktadırlar.

Asyanın ekonomik yükselişi şehirlerinin rekabet gücüne de yansımıştır. Orta büyüklükteki yani 2 ve 5 milyon arasındaki nüfusa sahip şehirler kalkınmanın dinamosu konumundadır. Araştırma içindeki 23 mega şehirden (nüfusu 10 milyon ve fazla olan) şehirden yalnızca 9 tanesi sıralamada ilk 30'a girmiştir.

Gelişmiş ülke şehirlerinin en önemli avantajı nitelikli iş gücünü çekme yeteneği ve kapasitesidir. Diğer yandan altyapı yatırımları, yükselen piyasaların büyümesini sağlamakta, ancak nitelikli işgücünü çekebilecek güvencelere ihtiyaç duymaktadırlar.

Şehirlerin büyüklüğü rekabet gücüne yönelik bir faktör değildir, ancak şehirlerin yoğunluğu ile rekabet gücü arasında bir ilişki kurulabilir. Bu da kentsel bir yoğunluğun verimlilikle ilişkili olma durumudur. Örneğin, Hong Kong'ta kentsel yoğunluk ve verimlilik arasında bir paralellik vardır ve birbirini destekler niteliktedir, Mexico City ise geniş alanlara yayılmış bir şehirdir ancak düşük verimlilik mevcuttur.

Afrika ve Latin Amerika şehirleri genel olarak rekabet gücünde geri kalmıştır.

Raporun genel sonuç kısmında da bir takım tespitler yapılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu tespit ve değerlendirmeler şunlardır:¹⁵³

Şehirler batıdaki şehir gelişiminin aynı sürecini yaşamak zorunda değillerdir. Şanghay rekor zamanda hızlı bir ilerleme sağlamıştır. Körfez ülkeleri endüstriyel aşamayı yaşamadan geniş servetlerini kullanarak çeşitli sektörlerde küresel avantajlı şehirler kurarak bunu gerçekleştirmenin yolunu aramaktadır. Diğerleri de kendi

¹⁵² EIU, **Benchmarking Global City Competitiveness 2012**, s.3-5.

¹⁵³ EIU, **Benchmarking Global City Competitiveness 2012**, s.23-24.

sıçramalarını iletişim teknolojileri üzerinden yapmayı hedeflemektedir. Örneğin bu şehirler, şehir çapında kablosuz ağlar kurarak kablo araçlarını bypass etmişlerdir.

Yükselen piyasa şehirleri yüksek bir büyüme yaşamakta ancak bunların sürekli büyümesi garanti değildir, örneğin yüksek düzeydeki çevre kirliliği nitelikli iş gücünü çekmede dezavantaj yaşatmaktadır bu şehirlere. Bu durum da onlara iyi bir altyapının yeterli derecede rekabetçi olmadığını (rekabet sağlamadığını) öğretmektedir.

Küresel olarak rekabet etmek için bu şehirler büyümenin ötesinde başka şeylere de önem vermelidir, kurumsal verimlilik, sosyal olanaklar, finansal kapasite ve küresel çekicilik gibi. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse bu şehirler sermayeyi çekebildikleri kadar yetenekli işgücünü de çekebilecekler mi diye sorulmaktadır.

Yükselen şehirler sadece kendi aralarında değil gelişmiş şehirlerle de rekabet etmektedirler ki bu şehirler kurumsal avantajlara sahiptirler. Tarihi olan onlarca eğitim kurumları, altyapısı vb.

3.5. Knight Frank Küresel Şehir Araştırması

3.5.1. Genel Bilgi

Dünya genelinde önemli faaliyetler gösteren, 1896 yılında Londra’da kurulan, bağımsız ve küresel bir gayrimenkul danışmanlık şirketi Knight Frank¹⁵⁴ ile New York merkezli Citi Grup bünyesindeki Citi Private Bank¹⁵⁵ tarafından 2007’den beri her yıl yayımlanan Küresel Zenginlik Raporları (The Wealth Reports)¹⁵⁶ içerisinde 2009’daki rapordan itibaren her yıl “Küresel Şehir Araştırması” bulunmaktadır. 2013 yılında da “küresel bir perspektifte gayrimenkul ve zenginlik” teması ile yayımlanan Küresel Zenginlik raporu, adından ve temasından da anlaşılacağı üzere daha çok servet, varlık, zenginlik üzerinedir.

¹⁵⁴ Knight Frank, About us, <http://www.knightfrank.com/about-us/> (24 Haziran 2013).

¹⁵⁵ “Citi Private Bank”, **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/Citi_Private_Bank (24 Haziran 2013).

¹⁵⁶ Knight Frank The Wealth Reports, <http://www.knightfrank.com/wealthreport?pageid=d7f4708e-26d4-4033-ae6b-f643fae9224f> (24 Haziran 2013).

3.5.2. Metot ve Kıstaslar

2013 yılında yapılan son araştırmada 40 şehir yer almaktadır ve Dünya Bankası, BM, IMF, EIU, A.T. Kearney, Mori Memorial Vakfı Kentsel Stratejiler Enstitüsü ve Y/Z Gen Grubu'nun verilerinden yararlanılmıştır. 2009'deki ilk araştırmadan beri aynı 4 kıstas kullanılmaya devam edilmektedir. Kendi içlerinde bir takım göstergelere sahip bu kıstaslar şunlardır:¹⁵⁷

Ekonomik Aktivite: Bu kıstasın içinde gösterge olarak; kişi başına düşen milli gelir, finansal sermaye piyasası etkinliği, uluslararası firmaların merkezinin sayısı ve ekonomik çıktı bulunmaktadır.

Siyasi Güç: Siyasi güç kıstasında; ulusal politik kurumların merkezinin sayısı, uluslararası STK'ların sayısı, diplomatik temsilciliklerin sayısı, düşünce kuruluşlarının (think-tank) merkezinin sayısı yer almaktadır.

Yaşam Kalitesi: Bu kıstasta; kişisel ve politik özgürlük, kişisel güvenlik, sansür, suç oranları, politik istikrar, sağlık kuruluşları, kamu hizmetleri ve ulaşım, kültür ve eğlence, iklim ile çevre kalitesi (doğa ve insan yapımı) göstergeleri bulunmaktadır.

Bilgi ve Etkileme: Bilgi ve etkileme kıstasının içinde ise; eğitim durumu, eğitim kurumlarının sayısı ve sıralaması (dünya), ulusal, uluslararası medya örgütleri ve haber büroları sayısı ile yerel tabanlı medyanın uluslararası medyadaki payı yer almaktadır.

3.5.3. Bulgular ve Değerlendirme

2013 yılındaki araştırmanın sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

¹⁵⁷ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, <http://resources.knightfrank.com/GetResearchResource.ashx?versionid=1699&type=1> (24 Haziran 2013) 2013, Londra, s.22.

Tablo 12
Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2013 Sınıflandırması

City	Region	Overall rank	Economic activity	Political power	Quality of life	Knowledge & influence
New York	North America	1	1	7	6	2
London	Europe	2	2	5	8	1
Paris	Europe	3	4	8	11	4
Tokyo	Asia	4	3	6	23	13
Hong Kong	Asia	5	7	10	26	6
Singapore	Asia	6	8	23	22	3
Sydney	Australasia	7	17	12	3	7
Washington DC	North America	8	14	1	19	23
Toronto	North America	9	12	15	4	15
Zurich	Europe	10	11	24	1	22
Berlin	Europe	11	10	4	18	9
Brussels	Europe	12	27	3	25	21
Seoul	Asia	13	28	11	28	10
Boston	North America	14	19	25	24	5
Beijing	Asia	15	6	2	40	27
Vancouver	North America	16	38	19	7	16
Chicago	North America	17	13	29	20	14
Vienna	Europe	18	23	27	13	8
Amsterdam	Europe	19	16	26	14	19
Los Angeles	North America	20	21	30	15	10
Stockholm	Europe	21	22	28	9	18
Melbourne	Australasia	22	30	35	2	12
Frankfurt	Europe	23	9	33	5	36
Shanghai	Asia	24	5	17	39	35
San Francisco	North America	25	15	34	27	20
Miami	North America	26	29	20	17	34
Geneva	Europe	27	26	38	10	24
Oslo	Europe	28	20	32	21	32
Dubai	Middle East	29	18	18	36	29
Moscow	Russia & CIS	30	24	9	37	31
Montreal	North America	31	37	31	16	17
Auckland	Australasia	32	33	40	12	33
Tel Aviv	Middle East	33	39	13	30	38
Milan	Europe	34	31	37	29	25
Buenos Aires	Latin America	35	40	14	35	28
Sao Paulo	Latin America	36	32	16	33	37
Abu Dhabi	Middle East	37	25	21	38	40
Mumbai	Asia	38	36	22	32	39
Kuala Lumpur	Asia	39	34	36	31	30
Bangkok	Asia	40	35	39	34	26

Kaynak: Knight Frank, **The Wealth Report 2013**,

<http://resources.knightfrank.com/GetResearchResource.ashx?versionid=1699&type=1> (24 Haziran 2013)
2013, Londra, s.22

2013 yılındaki Küresel Şehir Araştırması'nda doğu-batı karşılaşmasından söz edilmiştir. Berlin'in özellikle kriz sonrasındaki önderliğinden dolayı politikada yükseldiği ve hatta kriz sonrası Merkel'in TIME dergisinin en etkili 100 kişi listesinde yer aldığı, ayrıca Almanya'nın Çin ile ticari anlaşmalar yaptığı ifade edilmiştir.¹⁵⁸

Araştırmada yer alan Peter Taylor'un yazısında küçük ülkelerin tek bir büyük şehri öne çıkarıp destekleyebildikleri ifade edilmiş, bunlara Portekiz'in Lizbon,

¹⁵⁸ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.18.

İrlanda'nın Dublin ve Avusturya'nın Viyana şehirleri örnek verilmiştir. Aksine büyük ülkelerin ise birden fazla büyük şehirleri desteklediği belirtilmiştir. Bu duruma ise Brezilya'nın Sao Paulo ve Rio de Janeiro şehirleri, Avustralya'nın da Sidney, Melbourne, Toronto ve Montreal şehirleri örnek verilmiştir. Taylor, ekonomik küreselleşmeye atıfta bulunarak eskiden New York-London yakınlaşmasına NYLON olarak değinirken, şimdiki durumun USAL olduğunu yani Amerikan şehirleri ile Londra şehrinin yakınlaşmasına dönüştüğünü belirtmektedir. Bu şehirler de New York-Şikago-San Francisco-Londra'dır. Taylor bu yazısında önemli olarak şehirlerin işbirliği ve rekabetine değinmekte, artık şehirler için işbirliği içinde rekabeti geliştirmenin başarılı bir yol olacağını savunmaktadır, ona göre başarılı şehirler hem işbirliği hem rekabeti aynı anda yapar.¹⁵⁹

Yaşam kalitesi ile ilgili olarak Zürih'in ilk sırada, ardından Sidney, Melbourne ve Toronto'nun geldiği, New York ve Londra'nın biraz daha geride olduğu ifade edilmiştir.¹⁶⁰

Raporda beyin gücüne de değinilmiş ve Londra'da 102,735 uluslararası öğrencinin eğitim gördüğüne, bu şehirdeki Imperial College'ın TIME'ın Dünya Üniversite Sıralaması'na göre en iyi sekizinci kurum olduğuna dikkat çekilmektedir. Beyin gücü ile ilgili olarak medyanın da Londra'da öbekelediğinden söz edilmiştir.¹⁶¹

Çin'in yükselişine de değinilen araştırmada, son 10 yılda Çin ekonomisinin dörde katlandığı ifade edilmiştir. Bunlar da sıralamadaki yerleri değiştirecek gelişmelerdir. Şanghai ekonomisi hızla büyümektedir ve GAWC'ın araştırmalarına göre 2006 yılında dünyanın en büyük 4 kamu şirketinin genel merkezine ev sahipliği yapan Şanghai'nın bu sayısı 2009'da 15'e, şu an ise 19'a ulaştığı belirtilmektedir. Raporda ayrıca Çin şehirlerinin batıda bir ekonomik değer olarak göze çarptığını ancak daha önce de belirtildiği gibi sadece ekonominin bir şehri küresel şehir yapmadığı ifade edilmiştir. Raporda ayrıca sorunlu bir durum tespit edilip ufak bir soruyla tespite dikkat çekilmektedir. Londra, Paris, Tokyo ve New York'un yasal altyapısı, ticari

¹⁵⁹ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.19.

¹⁶⁰ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.19.

¹⁶¹ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.19.

altyapısı, açık toplumu, şeffaf yönetişimi, teknoloji ve seyahat bağlantılarının yanı sıra cennet kadar güvenli olma avantajının kullanılmaya devam edilmesi bu düşük büyüme ile ne kadar devam edebilecektir?¹⁶²

2012'deki araştırmada küresel zenginlere sorulan 2050 yılında hangi şehrin en önemli olacağı sorusuna ağırlı olarak Şanghay cevabı verilmiştir. Aynı zamanda 2050 yılında küresel şehirlerde %63 oranında kişisel güvenliğin, %21 oranında da eğitimin en önemli konu olacağı söylenmiştir.¹⁶³

3.6. Küresel Şehir Sınıflandırmalarının Değerlendirilmesi

Bu kısımda, tez kapsamında incelenen küresel şehir sınıflandırmaları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Öncelikle genel olarak literatürde küresel şehir sınıflandırmalarında bir artış ve çeşitliliğin yaşandığı söylenebilir. Diğer yandan bazı küresel şehir sınıflandırmalarını yatırım, danışmanlık ya da farklı içerikli global şirketlerin desteklediği ya da bizatihi bu çalışmaları kendilerinin yaptığı görülmektedir. Örneğin, Citi Private Bank, incelenen küresel şehir sınıflandırmalarından hem EIU'in Küresel Şehir Rekabet Endeksi'ni ve hem de global bir gayrimenkul danışmanlık şirketi olan Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırması'nı desteklemiştir. Yine Küresel Şehir Endeksi çalışması A.T. Kearney Danışmanlık Şirketi ile Küresel İşler Üzerine Şikago Konseyi tarafından yürütülmektedir.

İncelenen küresel şehir sınıflandırmalarında dikkat çeken bir başka husus ise küresel şehir literatürüne önemli katkılar sağlayan bazı isimlerin farklı çalışmalar içerisinde ya direkt olarak ya da yorumları alınarak yer almış olmasıdır. Örneğin bu literatüre akademik anlamda katkısı yadsınamayacak GAWC'ın kurucuları arasında Manuel Castells, John Friedmann, Peter Hall, Saskia Sassen bulunmakta, direktörlüğünü ise Peter Taylor yapmaktadır. Mori Memorial Vakfı'nın 2012 Küresel Şehir Güç Endeksi çalışmasında Peter Hall ve Saskia Sassen bulunmaktadır. Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırmaları'nın ve yine A.T. Kearney'in Küresel Şehir

¹⁶² Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.21.

¹⁶³ Knight Frank, **The Wealth Report 2013**, s.17-18.

Endeksi çalışmalarının bazılarında Peter Taylor ve Saskia Sassen'in yazılarından faydalanılmıştır.

Metot ve kıstaslar açısından küresel şehir sınıflandırmalarına bakıldığında, Peter Taylor öncülüğünde GAWC'ın 1998 tarihli çalışmasında görüldüğü gibi ilk çalışmalar daha çok küresel şirket ve firmaların bankacılık, hukuk, reklamcılık, muhasebecilik hizmetleri üzerinden yürümüştür. Genel olarak sonraki çalışmalarda ekonomik, politik, iletişim, sosyal ve kültürel değişimler, bu araştırmaların kıstas ve göstergelerinin de geliştirilmesini tetiklemiştir. İncelenen sınıflandırmalarda ekonomi kıstası baskın olmaya devam etse de insan kaynağı, ar-ge, bilgi değişimi, bilgi ve etkileme, siyasi güç, yaşam kalitesi, kültürel etkileşim, kurumsal verimlilik, küresel çekicilik vb. farklı kıstasların oluşturulduğu görülmektedir. Bu kıstasların altındaki göstergeler daha da özelleşmektedir. Örneğin, bilgi değişimi kıstası altında şehrin internette yer almasıyla ilgili göstergesi, yani farklı dillerde o şehir hakkında arama yapıldığında bulunan sonuç sayısı. Diğer bir gösterge örneği, bilgi ve etkileme kıstası altında yerel tabanlı medyanın uluslararası medyadaki payıdır. Kurumsal verimlilik kıstası altında yer alan bir gösterge örneği ise yerel yönetimleri ilgilendirmektedir, bu, yerel yönetimlerin bütçe özerkliğidir. Bu göstergeyi oluşturma fikri ise New York'un kaynak geliştirme ve gelir oluşturmada sahip olduğu özerk yapı ve bunun şehrin kalkınma strateji ve uygulamalarına olumlu katkı sağladığı düşüncesidir. İBB'nin iştiraklerine bu çerçeveden bakılması mümkün gözükmemektedir.

Küresel şehir sınıflandırmalarındaki ilk araştırmalar, yukarıdaki paragraf başında değinildiği gibi çoğunlukla küresel şirketler ve firmalar üzerinden yürütülmüşse de sonraki araştırmalarda kıstas ve göstergelerin daha fazla kesimi ilgilendirdiği ve bu kesimlerin çeşitlendiği görülmektedir. Bunların içerisinde şüphesiz ulusal ve yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası düşünce kuruluşları ve STK'lar, hatta özel sektörde daha küçük ölçekli firmalar vb. bulunmaktadır. Aynı zamanda bu sınıflandırmaların aranan muhataplar ve ilgilendirdiği kesimler açısından araştırmacılar, ziyaretçiler, sanatçılar, zenginler vb. daha çok birey ya da kişi olarak adlandırabilecek aktörlere de yöneldiği söylenebilir. İncelenen küresel şehir araştırmalarındaki Mori Memorial Vakfı'nın Küresel Şehir Güç Endeksi'nde yönetici, araştırmacı, sanatçı, ziyaretçi, şehrin

sakini başlıkları altında aktör bazlı bir sınıflandırmanın ciddi bir şekilde ele alınmış olması ve Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırması'nda küresel zenginlere girişimci, hazcı ve romantik başlıkları altında tercih ettikleri ilk üç şehrin sorulması ve böylelikle bir sınıflandırmanın ortaya çıkması önemlidir. Bu durumu tezin küreselleşmenin evreleri kısmında Thomas Friedman'ın değerlendirmiş olduğu küreselleşmenin üçüncü evresi ile de ilişkilendirmek mümkün gibi gözükmektedir. Thomas Friedman, 2000 yıllarında başlayan küreselleşmenin şu an yaşanmakta olan üçüncü evresinin itici gücünün birey olduğunu, bu itici gücün kaynağının iletişim ve teknolojiyi kastederek fiber optik şebeke olduğunu belirtmiştir. Bu birey, kendisine küresel fırsat ve rekabette nerede olduğunu ve küresel işbirliğine nasıl gittiğini sormaktadır. Son olarak bu bireyden daha fazla çeşitliliğe sahip bireyler olarak söz etmiştir, yani dünyanın herhangi bir yerinden birey. Güçlenen bu bireyin şehirlerin yaşam kalitesi, entelektüel sermaye diyebileceğimiz insan kaynağı ile birlikte düşünüldüğünde birey-kişi-aktör bazında yapılacak yeni küresel şehir sınıflandırmalarının daha da önemli olması mümkün gözükmektedir.

İncelenen küresel şehir araştırmalarına *bulgular ve değerlendirmeler* ışığında bakıldığında bazı noktaların öne çıktığı söylenebilir. Londra, New York, Tokyo, Paris şehirleri genelde sınıflandırmalarda üst sıralarda yer almaktadır. Bunun yansımaları sınıflandırmaları içeren birçok tabloda daha net görülmektedir. Ardından gelen şehirlerin de buradan yola çıkarak GAWC'ın ilk araştırması neticesinde oluşan Avrupa, Amerika, Pasifik Asya küresel şehir bölgelerinde oluştuğunu, böylelikle bu küresel şehir bölgelerinin günümüz için de geçerliliğinin devam ettiği söylenebilir. Bir şehrin küresel şehir olabilme noktasında öncelikle bölgesinde etkili bir şehir olması gerekliliği burada fark edilmektedir.

Mori Memorial Vakfı'nın Küresel Şehir Güç Endeksi'nde Tokyo'nun birkaç kıstasta zirvede, diğer kıstaslarda ön sıralarda yer alması bu çalışmanın bir Japon kuruluş tarafından yapılmış olduğunu akla getirmektedir. Diğer bir nokta ise Tokyo'nun geçen yıla göre çevre sıralamasında 5 sıra birden sıçrama nedeninin yeni eklenen bazı göstergelerden kaynaklandığı aktarılmaktadır. Metot ve kıstasların bir sınıflandırmada bazı şehirleri avantajlı duruma getirebileceği, bazı şehirleri de dezavantajlı duruma

düşürülebileceği tahmin edilebilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer bir durum yine aynı çalışma içerisinde geçen yıla göre ekonomi kıstası ağırlığının artırılarak ar-ge kıstası ağırlığının düşürülmüş olmasıdır ve bu durum ar-ge alanında başarılı olan New York haricindeki Kuzey Amerika şehirlerinin sıralamasını geriletirken, ekonomik yükselişte olan Asya şehirlerini üst sıralara çıkarmıştır. Aslında burada genel bir eleştiri olarak küresel şehir sınıflandırmalarının kıstas ve göstergelerinin objektif olarak belirlenip belirlenemeyeceği bir soru işareti olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta GAWC'ın eleştirilmesinde haklı olunan ilk Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması, bankacılıkta küresel hizmet merkezlerini değerlendirirken en büyük banka için 5 veya daha fazla faks numarası bulunan şubelerin dikkate alındığı belirtilmiştir. O zaman için bir bankanın ne kadar faks numarasına sahip olduğu değerli olabilir ancak günümüzde bunun böyle olmadığı bilinmektedir. Yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı gibi küresel şehir sınıflandırmalarında kıstas ve gösterge objektifliğinin aranması önemli bir konudur. Bir yandan küreselleşmenin şehirler üzerinden bağlanabilirliği farklı ön kabuller neticesinde oluşturulduğu söylenebilir.

Mori Memorial Vakfı'nın Küresel Şehir Güç Endeksi'ne yeni eklenen şehirlerin bazılarının sıralamalara yukarılardan giriyor olması, geçen yıllarda bu şehirlerin neden araştırmaya dâhil edilmediği sorusunu akla getirmektedir. Yani sıralamalara bu kadar kuvvetli girmiş olmaları aslında bu şehirlerin kuvvetli bir küresel şehir olduğunu zaten göstermektedir, önemli olan geçen yıllar bu şehirlerin endekse neden alınmadığıdır. Burada da bu endeks için şehirlerin özenli ve objektif seçilmediği düşünülmektedir. Zaten bu endeksin genel bilgi kısmında ifade edildiği gibi şehirlerin seçiminde küresel ölçekte bir takım endekslerin göz önünde bulundurulduğu, ancak bu endekslerde yer almadığı halde araştırma ekibi tarafından uygun görülen şehirlerin araştırmaya dâhil edildiği söylenmiştir. Buradaki benzer durum EIU'in Küresel Şehir Rekabet Endeksi'nde görülmektedir. Yapılan endekse, önemi belirtilen finans ve ticari merkez Cenevre, yükselen şehirler Ahmedabad, Ho Chi Minh City, Nairobi, Panama City gibi şehirler de eklenmiştir. Bu araştırmanın değerli bir yanı ise incelenen 120 şehir verilerine ulaşmanın önemli olduğunun vurgulanmış olmasıdır.

Mori Memorial Vakfı'nın Küresel Şehir Güç Endeksi'nde Londra'nın ilk sırada olmasının nedeni bu şehrin olimpiyatlar nedeniyle göstermiş olduğu gelişmeler, uluslararası konferanslar, ön etkinlikler vb. daha birçok alanda yapmış olduğu hamlelerdir. Bu durum İstanbul'un 2020 olimpiyat adaylığı olumlu sonuçlanırsa ileriki küresel şehir sınıflandırmalarında yerini etkileyecek olup olmaması açısından izlenebilecek bir noktadır.

Asya şehirlerinin özellikle ekonomide ama genel olarak yükseliş sergilediği yapılan araştırmalarda ifade edilmekte, Asya'nın ekonomik yükselişinin şehirlerinin rekabet gücüne de yansıdığı söylenmektedir. Tokyo'nun yanında Seul, Hong Kong, Singapur, Şanghay, Pekin bu bölgede yükselen ve Asya'yı bu sınıflandırmalarda taşıyacak şehirler olduğu belirtilmektedir. Özellikle Seul'un kendi ülkelerinden ziyade Singapur ve Hong Kong ile daha fazla yönünün olduğu vurgulanmaktadır. 2012 yılındaki Knight Frank'ın Küresel Şehirler Araştırması'nda, küresel zenginlere yönelik olarak sorulan 2050 yılının en önemli sorusuna Şanghay adının verilmesi de bir bakıma Asya'nın yükselmekte olduğunu doğrular niteliktedir.

Şehirlerin büyüklüğü ile ilgili tespitlere bakıldığında şehirler büyümenin ötesinde, sermayeyi çekebildikleri kadar entelektüel sermaye diyebileceğimiz yetenekli işgücünü de çekebildiklerinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bunun için yüksek çevre kirliliğinin olmaması, sosyal olanaklar, küresel çekicilik vb. yaşam kalitesini olumlayan durumların çokluğu önemli hale gelmektedir. Özellikle Çin şehirleri için getirilen bu eleştirilerde bir şehrin ekonomisinin yalnızca onu küresel şehir yapmadığı bir yandan ifade edilirken, diğer yandan önde gelen küresel şehirlerin yukarıda sayılan ve benzeri kıstaslardaki başarılı hallerinin yaşamış oldukları düşük büyüme oranları ile ne kadar daha sürdürebileceği sorgulanmaktadır. Ancak, ABD ve Avrupa şehirlerinin eskiyen altyapısı ve yaşadığı bütçe açıklarına rağmen rekabet güçlerini korudukları ifade edilmektedir.

Yukarıdaki paragrafta bahsedilen daha çok yaşam kalitesidir ve genel olarak aktör bazlı sınıflandırmalarının da burası için önemli olduğu söylenebilir. Bu açılardan daha ayrıntılı bakıldığında, örneğin aktör bazlı sınıflandırmada şehir sakini grubuna

göre Kuzey Amerika ve Kuzey Avrupa şehirleri önde gelmektedir, bir başka araştırmada benzer şekilde ifade edildiği gibi yaşam kalitesi ile ilgili olarak Kuzey Amerika şehirleri Sidney, Melbourne, Toronto'nun ve Avrupa'dan Zürih'in ilk sıralarda olduğu belirtilmektedir.

Yapılan önemli bir tespit ise 2 ve 5 milyon arasında nüfusa sahip şehirlerin kalkınmanın tetikleyicisi olduğudur. Sınıflandırmalarda bu şehirler mega şehirlere göre üst sıralardadır. Benzer bir durum şehirlerin büyüklüğünün rekabet gücüne yönelik bir faktör olmadığı ile ilgili yapılan tespittir. Verimlilikle ilişki olma durumu kentsel yoğunluğun bir sonucudur. Bu duruma Hong Kong ve Mexico City örnek gösterilmiş, Hong Kong'un dar, Mexico City'nin geniş alanlara sahip olmasına rağmen Hong Kong'un Mexico City'e göre kentsel yoğunluğu ile verimliliği arasında bir paralellik olduğu ileri sürülmektedir.

Küresel şehir sınıflandırmalarının yorumlarında Almanya ve Alman şehirlerine de önem atfedildiği görülmektedir. Kriz sonrasındaki önderliğinden dolayı Almanya'nın ve dolayısıyla Berlin'in siyasi olarak güçlendiği belirtilmektedir. Almanya'nın bir yandan Çin ile ticari anlaşmalar gerçekleştirdiği ifade edilmiştir. A.T. Kearney'in Küresel Şehir Endeksi'nde Alman şehirlerinin üst sıralarda yer almadığı, ancak listeye Avrupa'dan 3 şehirle dâhil olan tek ülke olduğu belirtilmiş, bu durum *dağıtılmış liderlik* olarak adlandırılmıştır ve bunun ulusal başarıyı taşıyıcı olacağı vurgulanmıştır. Buradan yola çıkarak bu endekste en önemli bulgulardan biri, küreselleşme gücünün ulus devletlerden şehir ağlarına doğru yönelmesi olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi'ndeki değerlendirmelerde siyasi gücün giderek daha fazla yoğunlaştığı belirtilmektedir. Politik aktiviteler bir nevi şehirleri yukarıdaki paragrafta da değinildiği gibi daha fazla öne çıkarmakta, sıralama farklılıklarına neden olmaktadır. New York, Brüksel, Washington genelde bu konuda sahip oldukları uluslararası diplomatik temsilcilikler, düşünce kuruluşlarına ve konferanslara evsahipliği yapmalarından ötürü üst sıralarda yer almaktadırlar.

Bir başka öne çıkan durum ise şehirlerin, gelişimlerini batı şehirlerindeki gibi geçirmek zorunda olmadıkları ile ilgilidir. Çünkü şehirler artık rekor zamanda

şehirleşme ve hızlı bir ilerleme süreci yaşamaktadırlar. Buradan yola çıkarak özellikle yükselen şehirlerin tam manasıyla bir endüstriyel aşama yaşamadan servetleri sayesinde küresel avantajlı şehirler oluşturmaya yönelmiş olduğu belirtilmektedir. Bu durum daha çok iletişim teknolojilerine doğru yönelen bir gelişmedir.

EIU'in Küresel Şehir Rekabet Endeksi'nde Afrika ve Latin Amerika şehirlerinin genel olarak rekabet gücünde geride kaldığı belirtilmiştir. Özellikle Afrika şehirleri için bu anlaşılabilir bir durum olarak değerlendirilebilir.

Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırması'nda vurgulanan Londra'nın uluslararası öğrenci sayısının çokluğundan ve Imperial College öğrenim kurumunun iyi sıralarda yer almasından beyin gücünün önemine atıfta bulunarak söz edilmektedir.

Son olarak Mori Memorial Vakfı'nın aktör bazlı küresel şehir sınıflandırmasında araştırmacı grup için Boston, Los Angeles, San Francisco gibi Kuzey Amerika şehirlerinin gücünü koruması önemli olarak gözükmektedir. Buralar, yukarıda belirtildiği gibi eğitim için tercih edilen şehirlerdendir.

4. KÜRESEL ŞEHİR SINIFLANDIRMALARINDA İSTANBUL'UN KONUMU

4.1. GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırmasında İstanbul'un Yeri

İstanbul için 1998'de yapılan ilk Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması, kendisine uluslararası bir çalışmada ilk defa yer bulmasından ötürü önem taşımaktadır. Tablo 7'de görüleceği üzere İstanbul, Gama sınıflandırmasında yer almış ve bir "gama küresel şehri" olarak adlandırılmıştır.

Ayrıca İstanbul, yapılan bu ilk sınıflandırmanın dört kıstastaki ölçümlerinde *reklamcılık, bankacılık ve hukukta yer almakta, muhasebicilikte ise bulunmamaktadır*. Reklamcılıkta majör merkez, bankacılıkta minör, hukuk kıstasında minör merkez olarak değerlendirilmiştir. İstanbul, toplamda almış olduğu puan ile beraber bir gama küresel şehri olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁴

1998'den sonraki yeni formlarla 2000, 2004, 2008 ve 2010 yıllarında tekrarlanan bu çalışmalarda İstanbul, Tablo 13'de görüleceği üzere 2000 yılında Beta+ seviyesindedir, Tablo 14'te görüleceği üzere 2004 yılında ise Beta seviyesine gerilemiştir. Tablo 15'te görüleceği üzere 2008 senesinde ilk defa Alfa- seviyesine yükselmiş olup Tablo 8'de görüldüğü üzere 2010 yılında Alfa- seviyesini korumuştur.

Bu sınıflandırmada daha önce küresel şehir sınıflandırmasında giremeyen ancak değerlendirmeler neticesinde bu kategorilere girme yeterliliğine sahip olabilecek şehirlerin "yüksek yeterli" ve "yeterli" şehirler olarak adlandırıldığı bilgisi verilmişti. İşte Tablo 8'de görüleceği üzere 2010 yılındaki son sınıflandırmada Ankara 2008 yılındaki sınıflandırmaya göre "yüksek yeterli" şehirler kategorisine yükselmiştir. Bu önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

¹⁶⁴ J.V. Beaverstock ve diğerleri, "A Roster of World Cities".

Tablo 13
GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2000 Sınıflandırması

Alpha++	Beta+	Gamma+	High sufficiency	Sufficiency
LONDON NEW YORK	MOSCOW ISTANBUL	RIO DE JANEIRO HELSINKI MONTEVIDEO	ZAGREB LAGOS AMMAN	PORTO ALEGRE GUADALAJARA BELO HORIZONTE
Alpha+	BEIJING WASHINGTON AUCKLAND WARSAW VIENNA SEOUL	BRISBANE DENVER STUTTGART PHILADELPHIA ROTTERDAM MINNEAPOLIS PANAMA CITY PERTH LIMA BANGALORE ST LOUIS	GUAYAQUIL RUWI OSAKA MONTERREY BILBAO GUATEMALA CITY ABIDJAN VALENCIA HARARE BRISTOL BALTIMORE ASUNCION LEEDS GLASGOW	WINDHOEK PALO ALTO LILLE LA PAZ KAMPALA HARTFORD GOTHENBURG TALLIN DOHA RICHMOND VILNIUS BUFFALO KINGSTON BORDEAUX CHRISTCHURCH HONOLULU LJUBLJANA BELFAST EDMONTON CURITIBA LIMASSOL NOTTINGHAM TURIN WINNIPEG TEGUCIGALPA OTTAWA DAR ES SALAAM HOBART LAS VEGAS BASEL NUREMBERG SHENZHEN SEVILLE MAPUTO TEHRAN MALMO UTRECHT DAKAR NEWCASTLE LIVERPOOL MEDELLIN NEW ORLEANS BAKU HANNOVER BOLOGNA ABERDEEN CANBERRA LAUSANNE SACRAMENTO SOUTHAMPTON THE HAGUE BANDAR SB DOULA SALVADOR OMAHA GABORONE PORT OF SPAIN MANAGUA BERN
Alpha	LISBON JOHANNESBURG COPENHAGEN BUDAPEST MANILA	DETROIT WELLINGTON CALCUTTA HO CHI MINH CITY MANAMA JEDDAH TEL AVIV COLOGNE LYON CAPE TOWN RIYADH ANTWERP ADELAIDE SAN DIEGO NAIROBI QUITO MANCHESTER CHENNAI	SAN JOSE (CR) MARSEILLE PHOENIX TUNIS ALMATY ST PETERSBURG EDINBURGH COLOMBO HANOI CINCINNATI ACCRA SANTO DOMINGO TAMPA DHAKA SAN SALVADOR RIGA LUSAKA LAHORE DRESDEN STRASBOURG COLUMBUS SAN JOSE (CA) LEIPZIG ROCHESTER LABUAN ISLAMABAD DURBAN	
Alpha-	Beta- MONTREAL HAMBURG MUNICH DUSSELDORF BERLIN NEW DELHI ROME DUBAI BOGOTA ATHENS SANTIAGO CARACAS CAIRO BOSTON DALLAS HOUSTON LUXEMBOURG BEIRUT VANCOUVER OSLO GENEVA SEATTLE	Gamma- HAMILTON CALGARY PORTLAND NASSAU BIRMINGHAM CHARLOTTE GUANGZHOU CASABLANCA CLEVELAND PORT LOUIS BRATISLAVA INDIANAPOLIS KIEV ABU DHABI KUWAIT NICOSIA KANSAS CITY PITTSBURGH SOFIA		

Kaynak: The World According to GAWC 2000, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000.html> (19 Haziran 2013).

Tablo 14
GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2004 Sınıflandırması

Alpha++	Alpha+	Alpha	Alpha-	Beta+	Beta	Beta-	Gamma+	Gamma	Gamma-	High sufficiency	Sufficiency
LONDON NEW YORK	HONG KONG PARIS TOKYO SINGAPORE	TORONTO CHICAGO MADRID FRANKFURT MILAN AMSTERDAM BRUSSELS SAO PAULO LOS ANGELES ZURICH SYDNEY	MEXICO CITY KUALA LUMPUR BUENOS AIRES SAN FRANCISCO BEIJING SHANGHAI SEOUL TAIPEI MELBOURNE BANGKOK JAKARTA DUBLIN MUNICH WARSAW STOCKHOLM MUMBAI MIAMI BUDAPEST	SANTIAGO MOSCOW PRAGUE VIENNA DUSSELDORF BARCELONA JOHANNESBURG HAMBURG BERLIN	WASHINGTON LUXEMBOURG ATLANTA ATHENS MONTREAL DUBAI BOGOTA ROME LISBON CAIRO	CARACAS DALLAS AUCKLAND VANCOUVER GENEVA NEW DELHI BOSTON HOUSTON RIO DE JANEIRO	OSLO MANILA BEIRUT HELSINKI COPENHAGEN MONTEVIDEO STUTTGART LIMA BRATISLAVA PHILADELPHIA SEATTLE TEL AVIV BANGALORE BUCHAREST	BRISBANE CHENNAI CAPE TOWN MINNEAPOLIS CALGARY MANCHESTER ABU DHABI DETROIT BRISTOL SAN DIEGO KARACHI	BIRMINGHAM PERTH PORT LOUIS NICOSIA CLEVELAND ROTTERDAM EDINBURGH SAN JOSE (CR) GUANGZHOU GUATEMALA CITY DENVER JEDDAH LIVERPOOL RIYADH SAN SALVADOR OSAKA QUITO	LYON CALCUTTA WELLINGTON ADELAIDE HO CHI MINH CITY ZAGREB KIEV CHARLOTTE SOFIA COLOMBO BALTIMORE AMMAN HAMILTON (B) HANOI BELFAST COLOGNE PHOENIX PANAMA CITY GLASGOW TAMPA LEEDS CINCINNATI LILLE ANTWERP LIMASSOL PITTSBURGH GUAYAQUIL MANAMA PORTLAND ALMATY LABUAN CHRISTCHURCH TURIN BORDEAUX CASABLANCA KUWAIT DRESDEN TUNIS MALMO LIVERPOOL ST LOUIS GUADALAJARA NEWCASTLE SEVILLE LAGOS SOUTHAMPTON BELGRADE BRAZILIA HONOLULU SAN JOSE (CA)	PORTO ALEGRE HANNOVER DAR ES SALAAM BUFFALO DOHA CARDIFF NASSAU INDIANAPOLIS TALLINN NAIROBI LJUBLJANA STRASBOURG LEIPZIG HYDERABAD SANTO DOMINGO LAHORE NEW ORLEANS DURBAN MACAU GABORONE CANBERRA VALENCIA BASEL SHENZHEN BOLOGNA TEHRAN RIGA OTTAWA MARSEILLE RUWI NOTTINGHAM ABERDEEN SACRAMENTO LAUSANNE KANSAS CITY ST PETERSBURG ROCHESTER (NY) TIJUANA HARARE GENOA LA PAZ KINGSTON MANAGUA RICHMOND EDMONTON VILNIUS MEDELLIN NAPLES BILBAO CURITIBA ACCRA NAGOYA HARTFORD (CN) KAMPALA TASHKENT LAS VEGAS BERGEN WINDHOEK BAKU YOKOHAMA KYOTO SUVA LUANDA REYKJAVIK BELO HORIZONTE ISLAMABAD UTRECHT NORWICH DOUALA PRETORIA

Kaynak: The World According to GAWC 2004, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2004t.html> (19 Haziran 2013).

Tablo 15
GAWC Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir 2008 Sınıflandırması

Alpha++	Beta+	Gamma+	High sufficiency	Sufficiency
LONDON NEW YORK	WASHINGTON MELBOURNE JOHANNESBURG	MONTREAL NAIROBI BRATISLAVA	ADELAIDE COLOMBO LAHORE	LAUSANNE MEDELLIN SACRAMENTO
Alpha+	ATLANTA BARCELONA SAN FRANCISCO	PANAMA CITY CHENNAI BRISBANE	TEGUCIGALPA VILNIUS PHOENIX	MILWAUKEE SAN JOSE (CA) RICHMOND
TOKYO SYDNEY MILAN SHANGHAI BEIJING	MANILA BOGOTA TEL AVIV NEW DELHI DUBAI BUCHAREST	CASABLANCA DENVER QUITO STUTTGART VANCOUVER ZAGREB MANAMA	HYDERABAD (INDIA) CLEVELAND GLASGOW DHAKA MONTERREY TAMPA SAN JUAN HANOI TUNIS LYON LEEDS LA PAZ KANSAS CITY PITTSBURGH ORLANDO BELGRADE CHARLOTTE OSAKA ASUNCION INDIANAPOLIS CANBERRA GEORGETOWN (CI) ACCRA MANAGUA BRISTOL BOLOGNA BALTIMORE NASSAU ST LOUIS OTTAWA COLOGNE	LAS VEGAS CHRISTCHURCH MEMPHIS HAMILTON (BER) JERUSALEM BELFAST CHENGDU KRAKOW HARTFORD PORTO ALEGRE PUNE NASHVILLE BASEL HONOLULU DAR ES SALAAM OMAHA RALEIGH NEWCASTLE LUSAKA REYKJAVIK MACAO DURBAN VALENCIA CURITIBA LEIPZIG ABERDEEN DRESDEN MARSEILLE CALI BAKU LIVERPOOL ANKARA TIANJIN PENANG SALT LAKE CITY GABORONE MUSCAT NAGOYA AUSTIN HARARE WINNIPEG PUEBLA NANJING KAOHSIUNG CITY TASHKENT DALIAN SOUTHAMPTON TIJUANA TULSA SEVILLE EDMONTON ROCHESTER SKOPJE STRASBOURG KINGSTON (JAM) HALIFAX LABUAN GENOA UTRECHT BIRMINGHAM (USA) BREMEN CINCINNATI JOHOR BAHRU TBILISI NANTES CARDIFF HANNOVER ARHUS ABU DHABI NEW ORLEANS TURIN LIBREVILLE CHIHUAHUA QUEBEC
Alpha	Beta	Gamma		
MADRID MOSCOW SEOUL TORONTO BRUSSELS BUENOS AIRES MUMBAI KUALA LUMPUR CHICAGO	OSLO BERLIN HELSINKI GENEVA COPENHAGEN RIYADH HAMBURG CAIRO LUXEMBOURG BANGALORE DALLAS KUWAIT BOSTON	LJUBLJANA SHENZHEN PERTH CALCUTTA GUADALAJARA ANTWERP PHILADELPHIA ROTTERDAM AMMAN PORTLAND LAGOS		
Alpha-	Beta-	Gamma-		
WARSAW SAO PAULO ZURICH AMSTERDAM MEXICO CITY JAKARTA DUBLIN BANGKOK TAIPEI ISTANBUL ROME LISBON FRANKFURT STOCKHOLM PRAGUE VIENNA BUDAPEST ATHENS CARACAS LOS ANGELES AUCKLAND SANTIAGO	MUNICH JEDDAH MIAMI LIMA KIEV HOUSTON GUANGZHOU BEIRUT KARACHI DUSSELDORF SOFIA MONTEVIDEO NICOSIA RIO DE JANEIRO HO CHI MINH CITY	DETROIT MANCHESTER WELLINGTON RIGA GUAYAQUIL EDINBURGH PORTO SAN SALVADOR ST PETERSBURG TALLINN PORT LOUIS SAN DIEGO ISLAMABAD BIRMINGHAM (UK) DOHA CALGARY ALMATY COLUMBUS		

Kaynak: The World According to GAWC 2008, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2008t.html> (19 Haziran 2013).

4.2. Mori Memorial Vakfı Küresel Şehir Güç Endeksi'nde İstanbul'un Yeri

İstanbul, 2008 yılından beri yapılan bu endekse 2012 yılında yeni eklenen 5 şehir arasında bulunarak ilk defa alınmıştır. Araştırma ekibi tarafından 2012 yılındaki çalışmaya İstanbul'un alınması şüphesiz hem İstanbul'un artan önemi hem de İstanbul ile ilgili bir takım olumlu değerlendirmeler neticesinde gerçekleştiği düşünülmektedir. Buna ek olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Eyyup Yıldırım'ın 2009 yılında İstanbul'da gerçekleşen Urban Age konferansına katılan Mori Memorial Vakfı yetkilileri ile İstanbul'un bu endekste yer almasının gerekliliği ile ilgili olumlu bir görüşme¹⁶⁵ gerçekleştirmiştir. Hem bu olumlu görüşmenin karşılığının ve hem son çalışmaya 2020 Olimpiyat Oyunlarına aday şehirlerin karşılaştırılması çalışması için zorunlu olarak İstanbul'un da bu çalışmaya alınması gerekliliğinden dolayı genel anlamda İstanbul'un bu son çalışmada ilk defa yer bulduğu düşünülmektedir.

Fonksiyon Bazlı Sıralamada İstanbul'un Konumu

Fonksiyon bazlı sıralamada İstanbul, 40 şehrin bulunduğu bu çalışmada genel sıralamada 25'dir. İstanbul, ekonomide 30., ar-ge'de 31., kültürel etkileşimde 11., yaşanabilirlikte 29. ve ulaşımında 10. sıralarda bulunmaktadır. İstanbul için dengesiz bir dağılımın söz konusu olduğu düşünülmektedir.¹⁶⁶

Aktör Bazlı Sıralamada İstanbul'un Konumu

İstanbul, yönetici sıralamasında 21., araştırmacıda 35., sanatçıda 23., ziyaretçide 4., şehir sakininde 35. sırada yer almaktadır. İstanbul bu endeksin ziyaretçi kıstasında üst sıralardaki yeriyle dikkat çekerken, araştırmacı ve şehir sakinindeki sıralarıyla olumsuz bir durum sergilemektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁵ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü E-Bülten, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Documents/haber/2010Ocak/dis_iliskiler_e-bulten_aralik_2009_sayi_02.pdf (Aralık 2009), İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 14 Haziran 2013, s.11.

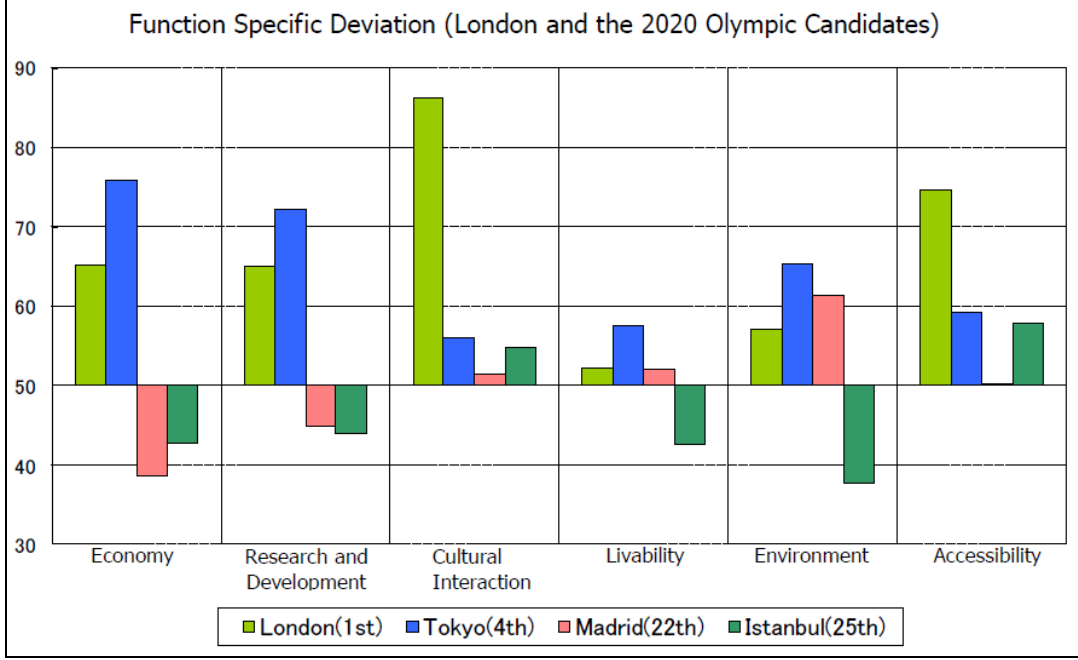
¹⁶⁶ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.9.

¹⁶⁷ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.10.

Londra ve 2020 Olimpiyatları Adaylarının Fonksiyon Bazlı Özel Karşılaştırılması

Şekil 9

Londra ve 2020 Olimpiyatları Adaylarının Fonksiyon Bazlı Özel Karşılaştırılması

Kaynak: The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.11.

Bu spesifik karşılaştırmada fonksiyon bazlı sapma analizi kullanılmıştır. Şekil 9'da da görüldüğü üzere ekonomi alanında Tokyo diğer aday şehirlerden çok daha önde gözükmektedir. İstanbul ise Madrid'in daha önündedir. Kültürel etkileşimde Tokyo ve İstanbul birbirine yakın, Madrid ise daha geride konumlanmıştır. Yaşanabilirlikte Tokyo önde ve İstanbul ile arasında açık bir fark bulunmaktadır. Çevre karşılaştırmasında ise Tokyo ile Madrid birbirine yakın, İstanbul geri gözükmektedir. Ulaşım alanında Tokyo ve İstanbul hemen hemen aynı düzeyde görülürken Madrid daha düşük seviyededir.¹⁶⁸ Kültürel etkileşim fonksiyonunun kültürel kaynakları ile ulaşım fonksiyonunun trafik yoğunluğu göstergesinde Tokyo, İstanbul ve Madrid'e nazaran zayıflık göstermektedir.¹⁶⁹

2020 Olimpiyat Oyunları Adaylarının Karşılaştırılması ile ilgili kullanılan grafik yönteminin algıyı yanıltıcı bir duruma sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Bu

¹⁶⁸ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.11.

¹⁶⁹ The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, s.3.

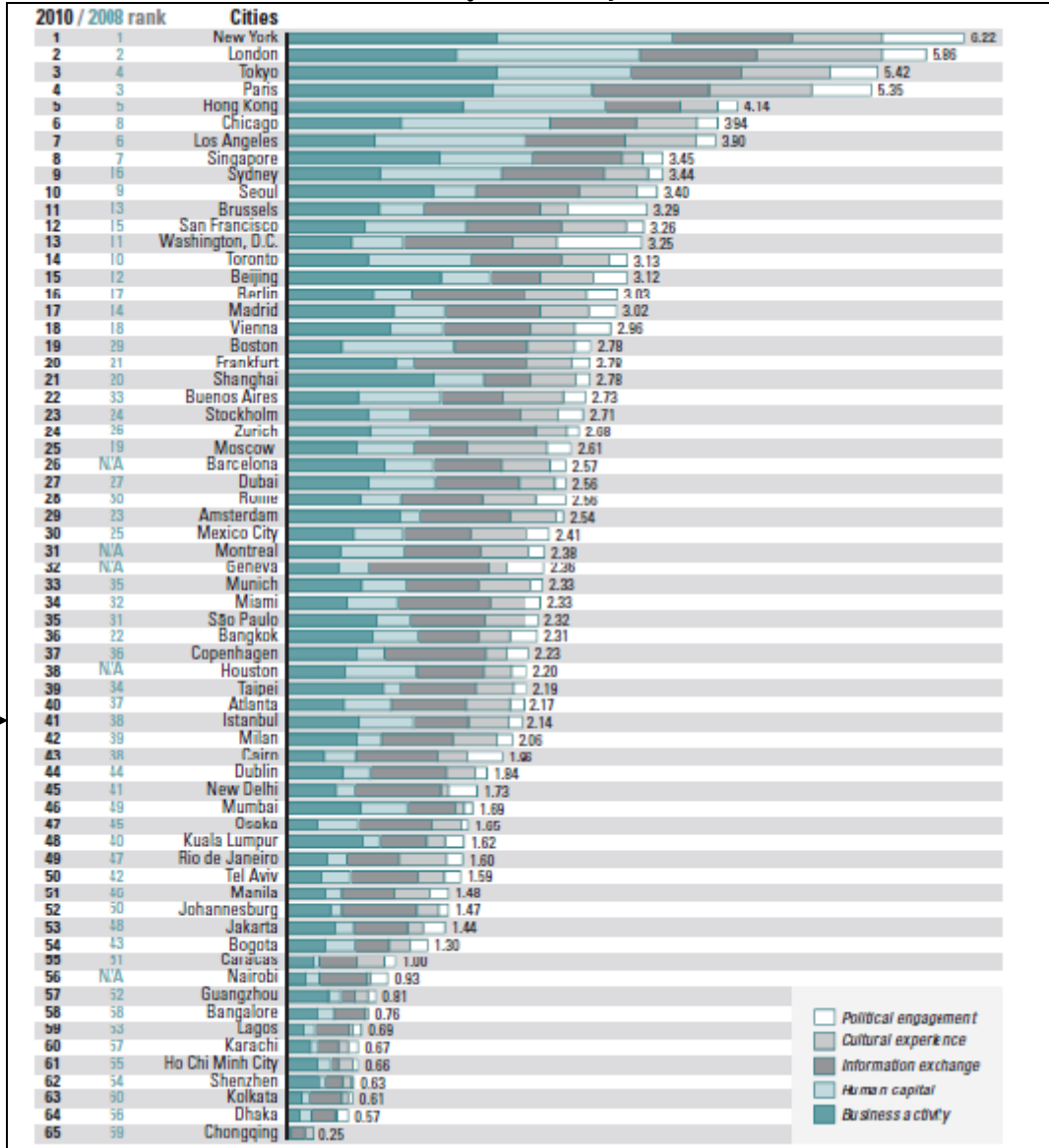
grafik yönteminin kıstaslardaki şehirler için olumlu ya da olumsuz sonuçları daha keskin ve açık bir farkla görülmesini sağlamaktadır. Bu karşılaştırma için grafik yönteminin daha klasik olarak kullanılması gerektiği ifade edilebilir.

4.3. A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi'nde İstanbul'un Yeri

2008 yılından beri her iki yılda bir yapılan bu araştırmada İstanbul'un konumuna bakıldığında Tablo 11'de görüldüğü üzere 2012 yılındaki raporda 66 şehir arasında 37., Tablo 16'da görüleceği üzere 2010 yılında 65 şehir arasında 41., Tablo 17'de görüleceği üzere 2008 yılında ise 59 şehir arasında 28. sırada yer almıştır. 2012 ve 2010 yılındaki raporlarda kıstaslar bazında bir endekse yer verilmemiştir, ancak 59 şehrin incelendiği 2008 yılındaki ilk çalışmada kıstaslar bazında bir endekse yer verilmiştir. 2008 yılındaki bu sıralamada İstanbul, iş dünyası aktivitesinde 32., insan kaynağında (entelektüel sermaye) 13., bilgi değişiminde 34., kültürel etkileşimde 43., siyasi güçte ise ilk onda 8. sırada yer almaktadır. İstanbul görüleceği üzere siyasi güç endeksinde üst sıralarda yerini bulmaktadır.¹⁷⁰

¹⁷⁰ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, s.65.

Tablo 16
A.T. Kaerney Küresel Şehir Endeksi 2010

A.T. Kearney, **Global Cities Index 2010**, Şikago, 2010,
<http://www.atkearney.com/documents/10192/30bebf01-9591-46ef-8d06-a44b4e5ab364>
 (22 Haziran 2013) s.3.

Tablo 17
A.T. Kearney Küresel Şehir Endeksi 2008

Rank	City	Business activity	Human capital	Information exchange	Cultural experience	Political engagement
1	New York	1	1	4	3	2
2	London	4	2	3	1	5
3	Paris	3	11	1	2	4
4	Tokyo	2	6	7	7	6
5	Hong Kong	5	5	6	6	40
6	Los Angeles	15	4	11	5	17
7	Singapore	6	7	15	37	16
8	Chicago	12	3	24	20	20
9	Seoul	7	35	5	10	19
10	Toronto	26	10	18	4	24
11	Washington	35	17	10	14	1
12	Beijing	9	22	28	19	7
13	Brussels	19	34	2	32	3
14	Madrid	14	18	9	24	33
15	San Francisco	27	12	22	23	29
16	Sydney	17	8	27	36	43
17	Berlin	28	29	12	8	14
18	Vienna	13	31	29	11	9
19	Moscow	23	15	33	6	39
20	Shanghai	8	25	42	35	18
21	Frankfurt	11	43	19	13	34
22	Bangkok	18	14	23	41	13
23	Amsterdam	10	38	25	12	56
24	Stockholm	25	33	13	16	27
25	Mexico City	34	23	32	9	11
26	Zurich	30	20	8	31	54
27	Dubai	21	19	14	44	44
28	Istanbul	32	13	34	43	8
29	Boston	37	9	35	33	50
30	Rome	31	30	30	15	22
31	São Paulo	16	36	31	27	23
32	Miami	33	21	26	39	21
33	Buenos Aires	40	16	43	25	12
34	Taipei	20	49	21	40	15
35	Munich	29	27	49	18	36
36	Copenhagen	36	41	16	42	28
37	Atlanta	38	24	39	21	32
38	Cairo	48	28	17	45	10
39	Milan	24	42	41	28	37
40	Kuala Lumpur	22	46	40	49	38

Kaynak: A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, , Şikago, 2008,
<http://www.atkearney.com/documents/10192/6d7465d2-4444-43d8-9f63-852e251eb2c7> (22 Haziran 2013), s.65.

2010 endeksinde Profesör Witold Rybczynski, yazısında, insan kaynağını kaybedenlerin diğer alanlarda da güç kaybedeceğini ifade etmiş ve İstanbul'un üniversitelerindeki rekabetçiliğindeki düşüşten ötürü bu kıstasta 2008'deki endekse göre 6 sıra gerilediğini belirtmiştir.¹⁷¹ Yine Rybczynski, raporun kültürel etkileşimle ilgili

¹⁷¹ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, s.9.

olarak yaptığı değerlendirmesinde, İstanbul'un 2008 yılında kültürel etkileşim sıralamasında 43. sırada iken 2010 yılında 31. sıraya yükselmesini ilginç bir hikâye olarak değerlendirmiştir. Ona göre antik eserleriyle bilinen İstanbul'da, son zamanlarda özel bir modern sanat müzesi olan İstanbul Modern'in açıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda AB tarafından İstanbul'un 2010 AKB seçilmesinin İstanbul'un hem kültürel çabalarını hem de küresel görünümünü arttırdığını ifade etmiştir. Son olarak, İstanbul'un dış politikasındaki yönelimleri sayesinde şehrin Ortadoğulu turistler tarafından daha fazla ziyaret edildiği, İstanbul'un Doğu ve Batı arasındaki kültürel ve ekonomik köprü olma özelliğinin geçmişte olduğu gibi yeniden devam ettirecek gibi gözüktüğünü belirtmiştir.¹⁷²

Aynı zamanda 2010 yılındaki rapor içerisinde yer alan Saskia Sassen'in "Küresel Şehirler Ağı" adlı yazısında İstanbul'a değinilmektedir. Sassen'e göre, küresel şehirler ağı ayrıca, kültürel jeopolitik sistem içerisinde, kültürel ve politik düğümler oluşturmak açısından önemlidir, bu, bilindik rolün ötesindedir ve böylece İstanbul gibi bir şehir daha fazla şekilde Doğu ve Batı'nın stratejik kesişimi olacak şekilde tanınacaktır. Sassen'e göre aynı zamanda İstanbul, daha önceleri Sovyetler Birliği kontrolünde olan, Irak ve Afganistan savaşları ile de meşgul olan bir bölgenin açılımı ile birlikte ivme kazanan stratejik bir rol oynamaktadır, endekste en yüksek yerinin siyasi güç kıstasında olması birçok açıdan ilginçtir. Buradan yola çıkarak Sassen, İstanbul'un, geleceğin tam bir küresel şehri olduğunu ifade etmiştir. Ona göre İstanbul, ne tamamen batılı ne tamamen doğulu ya da ne tamamen gelişmiş ne tamamen gelişmemiştir.¹⁷³

4.4. Economist Intelligence Unit Küresel Şehir Rekabet Endeksi'nde İstanbul'un Yeri

Bu endeks ilk defa 2012 yılında yayımlandığı için ancak bu verilerdeki İstanbul'un konumuna bakılacaktır. Rapordaki 120 şehrin genel sıralamasına bakıldığında İstanbul'un 74. sırada olduğu görülmektedir. Raporda 8 kıstasın ayrı ayrı sıralamasında ise yalnızca bu kıstasların ilk 60 sırasına yer verilmiş ve ilk altmışta ise İstanbul 8 kıstasın sadece *ekonomik güç, finansal kapasite, küresel çekim, sosyal ve*

¹⁷² A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, s.10.

¹⁷³ A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, s.12.

kültürel sıralamalarında yer almıştır. Bunlara da ayrı ayrı bakıldığında 120 şehir arasında İstanbul, ekonomik güçte 41. sırada yer bulurken, finansal kapasitede yirmisekiz şehir ile (alınan puanlar eşit) 33. sırayı paylaşmakta, sosyal ve kültürel karakterde 55., küresel çekimde ise 22. sırada yer almaktadır.¹⁷⁴

Raporun bir diğer dikkat çeken yanı, Ankara'nın da genel sıralamada 120 şehir arasında 95. sırada yer almasıdır. Ayrıca İstanbul'un ilk 60'a giremediği *çevre ve doğal risk* kıstasında Ankara onaltı şehir ile birlikte 43. sırada bulunmaktadır.¹⁷⁵

Bölgesel olarak yapılan puan sıralamasına göre 120 şehir arasında 32 şehrin bulunduğu Avrupa bölgesinde Londra, Paris ve Zürih ilk üç sırada yer alırken, İstanbul 28., Ankara ise 30. sırada bulunmaktadır. İstanbul'un bir sıra üstünde Atina, altında ise sırasıyla Bükreş, Ankara, Petersburg ve Kiev vardır.¹⁷⁶

4.5. Knight Frank Küresel Şehir Araştırması'nda İstanbul'un Yeri

Tablo 12'de de görüldüğü üzere 2013'teki küresel şehir araştırmasında İstanbul'a yer verilmemiştir.

2012'deki raporda geleceğin şehirlerinde gelişmiş ekonomilerden geliştirmekte olan ekonomilere doğru bir kaymanın yaşanacağı vurgulanmaktadır. Şehirlere bakıldığında bu durum tam anlamıyla batıdan doğuya doğru değil, çok yönlü bir kaymadır. Bu şehirlere Sao Paulo, Mexico City ve İstanbul örnek gösterilmiştir. Aynı zamanda bu araştırmada Bombay, Yeni Delhi, Rio de Janeiro ve İstanbul, küresel ölçekte önemi giderek hızla yükselmekte olan şehirler arasındadır.¹⁷⁷

Tablo 18'de de görüleceği üzere İstanbul, 2011'de genel sıralamada 27.'dir. Ekonomik aktivitede 28., siyasi güçte ilk on arasında 9. sırada, bilgi ve etkilemede 27., yaşam kalitesinde 36. sıradadır.

¹⁷⁴ EIU, "Benchmarking Global City Competitiveness 2012" s.6-7 ve s.25-26.

¹⁷⁵ EIU, "Benchmarking Global City Competitiveness 2012" s.6-7 ve s.25-26.

¹⁷⁶ EIU, "Benchmarking Global City Competitiveness 2012" s.27.

¹⁷⁷ Knight Frank The Wealth Report 2012, <http://www.thewealthreport.net/The-Wealth-Report-2012.pdf> (24 Haziran 2013), s.17.

Tablo 18
Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2011 Sınıflandırması

2011 Overall Rank	City	 Economic activity	 Political power	 Quality of life	 Knowledge & influence	Change in ranking 2010-11
1	New York	1	2	9	1	0
2	London	2	5	5	2	0
3	Paris	4	6	1	4	0
4	Tokyo	3	7	7	3	0
5 Δ	Brussels	15	3	11	12	+1
6 ▽	Los Angeles	10	16	10	7	-1
7	Singapore	6	13	18	8	0
8 Δ	Beijing	9	4	22	16	+1
9 Δ	Toronto	17	20	3	11	+1
10 ▽	Berlin	23	12	2	15	-2
11	Chicago	12	19	15	6	0
12	Washington DC	31	1	12	10	0
13	Seoul	8	18	16	14	0
14 Δ	Frankfurt	11	25	4	20	+1
15 Δ	Sydney	14	33	13	9	+1
16 Δ	San Francisco	20	23	14	13	+1
17 ▽	Hong Kong	7	32	27	5	-3
18 Δ	Shanghai	5	17	29	22	+1
19 Δ	Mexico City	29	10	23	25	+2
20 ▽	Bangkok	18	14	30	24	-2
21 Δ	Moscow	16	31	19	21	+1
22 ▽	Zurich	26	39	6	17	-2
23 Δ	Munich	25	27	8	30	+3
24 ▽	Taipei	13	15	33	31	-1
25 ▽	Sao Paulo	19	21	24	29	-1
26 Δ	Buenos Aires	34	11	26	23	+1
27 ▽	Istanbul	28	9	36	27	-2
28 Δ	Milan	24	29	20	32	+2
29 Δ	Boston	27	38	21	19	+3
30 ▽	Miami	30	22	28	26	-1
31 ▽	Cairo	35	8	35	28	-3
32 ▽	Dubai	22	37	37	18	-1
33 Δ	Kuala Lumpur	21	30	32	34	+1
34 ▽	Tel Aviv	40	26	17	37	-1
35	Bogota	38	24	31	39	0
36 Δ	Rio de Janeiro	36	35	25	38	+1
37 ▽	New Delhi	39	28	38	33	-1
38 Δ	Mumbai	32	40	34	35	+1
39 ▽	Jakarta	33	34	40	36	-1
40	Johannesburg	37	36	39	40	0

Kaynak: Knight Frank The Wealth Report 2011, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2011thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.18.

Tablo 19’da görüleceği üzere İstanbul 2010’da 40 şehir arasında genel sıralamada 25.’dir. Ekonomik aktivitede 28., siyasi güçte yine ilk on arasında 8., bilgi ve etkilemede 22, yaşam kalitesinde 36. sıradadır.¹⁷⁸ Tablo 20’de görüleceği üzere İstanbul, 2009’da genel sıralamada 22.’dir. Ekonomik aktivite 27., siyasi güçte ilk on arasında 8., bilgi ve etkilemede 21, yaşam kalitesinde 32. sıradadır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Knight Frank The Wealth Report 2010, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2010wealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.37.

¹⁷⁹ Knight Frank The Wealth Report 2010, s.31.

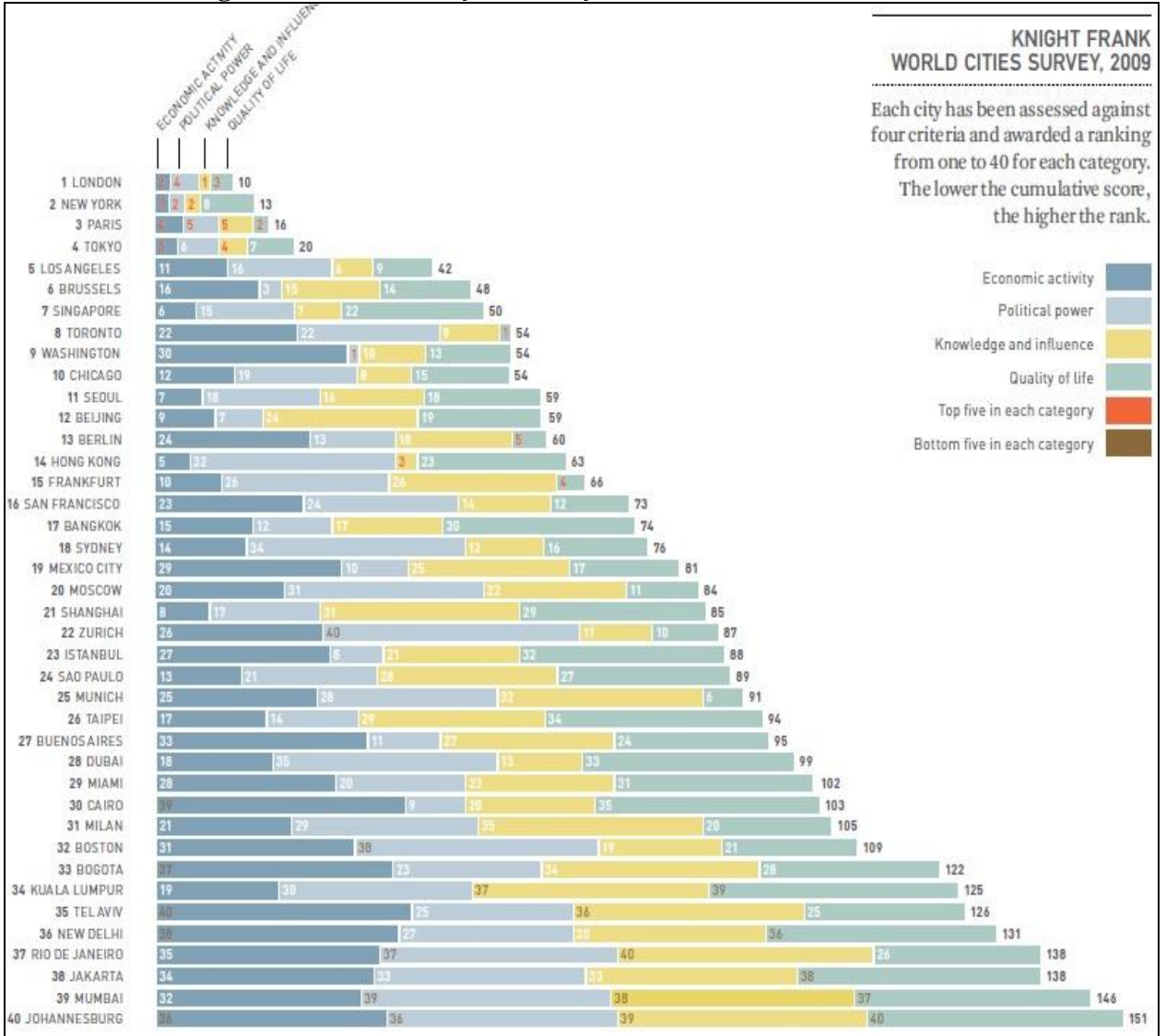
Tablo 19
Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2010 Sınıflandırması*

THE TOP 40 CITIES		ECONOMIC ACTIVITY	POLITICAL POWER	KNOWLEDGE & INFLUENCE	QUALITY OF LIFE	AGGREGATE RANKING	2009 POSITION	CHANGE IN POSITION
2010 POSITION	CITY							
1	NEW YORK	40	39	40	32	151	2	+1
2	LONDON	39	36	39	35	149	1	-1
3	PARIS	37	35	37	40	149	3	-
4	TOKYO	38	34	36	36	144	4	-
5	LOS ANGELES	31	25	35	31	122	5	-
6	BRUSSELS	26	38	27	30	121	6	-
7	SINGAPORE	36	26	34	23	119	7	-
8	BERLIN	19	29	26	39	113	13	+5
9	BEIJING	33	37	24	19	113	12	+3
10	TORONTO	24	19	31	38	112	8	-2
11	CHICAGO	30	22	33	26	111	10	-1
12	WASHINGTON DC	10	40	32	29	111	9	-3
13	SEOUL	32	23	23	25	103	11	-2
14	HONG KONG	35	9	38	14	96	14	-
15	FRANKFURT	29	15	15	37	96	15	-
16	SYDNEY	28	7	30	27	92	18	+2
17	SAN FRANCISCO	20	17	25	28	90	16	-1
18	BANGKOK	22	28	22	11	83	17	-1
19	SHANGHAI	34	24	13	12	83	21	+2
20	ZURICH	16	1	28	34	79	22	+2
21	MEXICO CITY	11	31	16	18	76	19	-2
22	MOSCOW	25	10	18	22	75	20	-2
23	TAIPEI	27	27	11	8	73	26	+3
24	SAO PAULO	23	20	12	17	72	24	-
25	ISTANBUL	13	33	19	5	70	23	-2
26	MUNICH	14	13	8	33	68	25	-1
27	BUENOS AIRES	8	30	14	15	67	27	-
28	CAIRO	6	32	20	6	64	30	+2
29	MIAMI	12	21	17	13	63	29	-
30	MILAN	17	12	9	21	59	31	+1
31	DUBAI	21	4	29	4	58	28	-3
32	BOSTON	15	2	21	20	58	32	-
33	TEL AVIV	1	16	4	24	45	35	+2
34	KUALA LUMPUR	18	11	5	9	43	34	-
35	BOGOTA	3	18	6	10	37	33	-2
36	NEW DELHI	2	14	10	3	29	36	-
37	RIO DE JANEIRO	5	6	1	16	28	37	-
38	JAKARTA	7	8	7	1	23	38	-
39	MUMBAI	9	3	3	7	22	39	-
40	JOHANNESBURG	4	5	2	2	13	40	-

Kaynak: Knight Frank The Wealth Report 2010, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2010wealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.37.

* Bu tabloda görüldüğü üzere bu yılki 4 kıstastaki sıralamada bir şehrin sırasını bulabilmek için o şehrin karşısında bulunan sayıyı 41'e tamamlamak gerekmektedir, böylelikle bulunan sayı o şehrin gerçek sırasındır. Örneğin; İstanbul'un siyasi güç kıstasındaki sırası görüldüğü üzere 33'dir. Asıl sırası bu sayıyı 41'e tamamladığımızda bulunan 8 sayıdır. Tüm şehirler için 4 kıstastaki bu uygulama geçerlidir.

Tablo 20
Knight Frank Küresel Şehir Araştırması 2009 Sınıflandırması

Kaynak: Knight Frank The Wealth Report 2009, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2009thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.31.

2011 yılındaki araştırmada zenginlere *girişimci*, *hazcı* ve *romantik* bazda kendilerinin tercih ettiği ilk üç şehri sıralamaları istenmiş ve Tablo 21’de görüleceği üzere çıkan sonuçlar İstanbul için önemli olarak değerlendirilebilmektedir. Her bir bazda ilk söyledikleri cevap olan şehir için üçer puan, ikinci söyledikleri şehir için ikişer puan ve son söyledikleri şehir için birer puan verilmiştir ve Tablo 21’de görüleceği üzere bir sıralama oluşmuştur. İstanbul’un girişimci ve romantik bazdaki

sıralamada 16. olması önemlidir.¹⁸⁰ Çünkü bu sıralama küresel zenginlerin bir tercihini göstermektedir, ayrıca Mori Memorial Vakfı'nın yapmış olduğu Küresel Şehir Güç Endeksi'ndeki aktör bazlı sıralamayla bireyi-aktörü-kişiyi baz almasından ötürü paralellik göstermektedir. Yani küresel şehir sınıflandırmalarında bu tarz tercihlerin ve sınıflandırmaların öneminin giderek artacağı düşünülmektedir.

Tablo 21
Knigh Frank Zenginler İçin Girişimci, Hazcı, Romantik İlk 20 Şehir

THE ENTREPRENEUR		THE HEDONIST		THE ROMANTIC	
1	Shanghai	1	New York	1	Paris
2	Hong Kong	2	Hong Kong	2	New York
3	Beijing	3	Tokyo	3	London
4	New York	4	Paris	4	Rome
5	Mumbai	5	London	5	Tokyo
6	Singapore	6	Shanghai	6	Sydney
7	London	7	Rio	7	Shanghai
8	Sao Paulo	8	Barcelona	8	Hong Kong
9	San Francisco	9	Sydney	9	San Francisco
10	Palo Alto	10	Dubai	10	Vancouver
11	Dubai	11	Bangkok	11	Rio
12	Rio	12	Beijing	12	Venice
13	Moscow	13	Singapore	13	Las Vegas
14	Sydney	14	Rome	14	Buenos Aires
15	Delhi	15	Las Vegas	15	Barcelona
16	Istanbul	16	Monaco	16	Istanbul
17	Jakarta	17	Vancouver	17	Beijing
18	Lagos	18	San Francisco	18	Dubai
19	Dallas	19	Prague	19	Milan
20	Bangalore	20	Miami	20	Miami

Kaynak: Knight Frank The Wealth Report 2011, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2011thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.62.

4.6. Küresel Şehir Sınıflandırmalarında İstanbul'un Yerinin Değerlendirilmesi

İncelenen küresel şehir sınıflandırmaları uygulamış oldukları kıstas ve göstergeler bazında İstanbul'un karşılaştırılması pek mümkün görünmemektedir. Ancak bir takım benzer kıstasların varlığı şüphesiz mevcuttur. Sınıflandırmalar içinde İstanbul'un bariz bir şekilde önde olduğu ya da bariz şekilde geride olduğu sıralamaları varsa bunlar aktarılacaktır. Buralardan yola çıkarak İstanbul'a ve Türkiye'ye yönelik olarak belli başlı birkaç yorumda bulunularak bu kısım oluşturulmaya çalışılacaktır.

¹⁸⁰ Knight Frank The Wealth Report 2011, <http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2011thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013), s.62.

GAWC’ın Alfa, Beta ve Gama Küresel Şehir Sınıflandırması, İstanbul’u ilk defa uluslararası bir sınıflandırmada yer bulduğundan ötürü önemli olduğunu söylemiştik. İstanbul 2010 yılındaki sınıflandırma itibariye Alfa- şehirleri kategorisindedir.

GAWC’ın 2010 yılındaki sınıflandırmasında dikkat çekici bir durum Ankara’nın “yüksek yeterli” bir şehir olarak tanımlanmış olmasıdır. Buradan yola çıkarak Sassen’in de üzerinde önemle durduğu ve örnekler arasında verdiği İstanbul-Ankara kentsel vektörü bağlamında her iki şehrin yaklaşması önemli bir küresel politika hattına dönüşmektedir. Bu hattın küresel ölçekte hem Türkiye’yi hem iki şehri daha önemli bir hala getireceği düşünülmektedir. Yalnızca Sassen’in değil Peter Taylor’un da ifade ettiği gibi güçlü ülkeler çoğu zaman birden fazla şehrine küresel şehir olmasına olanak tanımaktadır, zayıf ülkeler ise ülkenin tek bir şehrine küresel şehir misyonu biçmektedir. Ele alınan bir diğer küresel şehir sınıflandırması olan EIU’in Küresel Şehir Rekabet Endeksi’nde de Ankara görülmüştür. İstanbul, bu endekste genel sıralamada 74., Ankara 95. sıradadır. Daha da önemlisi İstanbul’un ilk 60’a giremediği *çevre ve doğal risk* sıralamasında Ankara onaltı şehir ile birlikte 43. sırada yer almıştır. Aynı zamanda bölgesel olarak yapılan puan sıralamasına göre 120 şehir arasında 32 şehrin bulunduğu Avrupa bölgesinde Londra, Paris ve Zürih ilk üç sırada yer alırken, İstanbul 28., Ankara ise 30. sırada bulunmaktadır. Hem ülkenin hem şehirlerimizin gerek bölgesel gerek küresel konumda daha sağlam yerler elde edebilmesi için Ankara ve İstanbul’un kendi aralarında daha kuvvetli bir şekilde işbirliğine, birbirleriyle yakınlaşmaya gitmelerinin önemli olacağı düşünülmektedir. Bu yakınlaşmaya İstanbul ve Ankara arasında inşa edilen ve henüz tamamlanmayan hızlı tren de katkı sunabilir. İstanbul ve İzmir arasında inşa edilen otobanın İstanbul ve İzmir şehirlerini de bu manada yakınlaştırabileceği söylenebilir. Burada, incelenen sınıflandırmalar içerisinde Almanya’ya ve Alman şehirlerine yapılan vurguyu hatırlamak yerinde olacaktır. A.T. Kearney’in 2012 Küresel Şehir Endeksi’nde yapılmış olan değerlendirmelerde Almanya’nın hiçbir şehrinin çok üst sıralarda yer almadığı, ancak sıralamaya 3 şehrini sokmayı başardığı belirtilmiş ve bu durum “dağıtılmış liderlik” olarak adlandırılmıştı. Ayrıca buradan yola çıkılarak küreselleşme gücünün ulus devletlerden şehir ağlarına doğru yöneldiği ifade edilmişti. İşte Türkiye de küresel

şehir misyonu bağlamında bir ulusal ve yerel politika geliştirme açısından şehirlerini “dağıtılmış liderlik” çerçevesinde değerlendirebilir. Buradaki vurgu belki de Keyman’ın *Anadolu şehirlerinin dönüşümünün Türkiye’nin geleceği ile ilişkilendirdiği* “Kentler” adlı kitabı ile daha iyi anlaşılabilir.¹⁸¹ Peter Taylor’ın ifadesine geri dönecek olursak, güçlü ülkeler çoğu zaman birden fazla şehrine küresel şehir olmasına olanak tanımaktadır, zayıf ülkeler ise ülkenin tek bir şehrine küresel şehir misyonu biçmektedir.

Mori Memorial Vakfı’nın Küresel Şehir Güç Endeksleri’nde ilk defa 2012 yılındaki araştırmasında değerlendirmeye alınan İstanbul, *fonksiyon bazlı genel sıralamada* 40 şehir arasında 25. olmuştur. Endeks içerisinde başarısı ise kültürel etkileşimde 11., ulaşımda 10. sırada olması, başarısızlığı ise ar-ge’de 31., ekonomide 30., yaşanabilirlikte ise 29. olması olarak değerlendirilebilir.

Mori Memorial Vakfı’nın 2012 Küresel Şehir Güç Endeksi *aktör bazlı sıralamasına* bakıldığında ise İstanbul’un 40 şehir arasındaki büyük başarısı ziyaretçide 4., büyük başarısızlığı ise şehir sakini ve araştırmacıda 35. sırada olmasında görülmektedir. Yönetici ve sanatçı sıralamasında ortalarında, sırasıyla 21. ve 23.’dür.

Mori Memorial Vakfı’nın 2012 Küresel Şehir Güç Endeksi, Londra ve 2020 Olimpiyatları Adaylarının Karşılaştırılması’nda İstanbul’un öne çıktığı kıstaslar kültürel etkileşim ve ulaşım olarak görülürken, yaşanabilirlik ve çevre kıstaslarında ise İstanbul geri durumdadır.

A.T. Kearney’in Küresel Şehir Endeksi’nde İstanbul’un 2012 yılında 66 şehirden 37., 2010 yılında 65 şehir arasından 41. ve 2008’de ise 59 şehir arasından 28. olduğunu yeniden ifade etmek gerekir. Endeks bazında İstanbul’un en iyi sonucu 2008 yılında aldığı, sonraki sene büyük bir gerileme, ardından ise bir iyileşme yaşadığı söylenebilir. Kıstaslar bazında sadece 2008 yılında ayrıca bir sınıflandırmanın yapıldığı fark edilen sonuçlara göre 2008 ölçümlerinde İstanbul’un 59 şehir arasında siyasi güç kıstasında 8. olması ile yüksek bir başarı sağladığı, benzer başarıyı ise 13. sırada yer

¹⁸¹ Fuat Keyman ve Berrin Koyuncu Lorasdağı, **Kentler, Anadolu’nun Dönüşümü, Türkiye’nin Geleceği**, 1. Baskı, İstanbul:Doğan Kitap, Şubat 2010, s.11-34.

alması ile insan kaynağı (entelektüel sermaye) kıstasında gerçekleştirdiği görülmektedir. İstanbul'un kültürel etkileşimde ise 43. sırada gerilerde olması hâlbuki bu alanda diğer küresel şehir sınıflandırmalarında üst sıralarda ve başarılı olmasından dolayı tartışmalı gelebilir. Tam da bu noktada iki yıl sonraki endeks olan 2010 endeksinde Profesör Witold Rybczynski'nin değerlendirmesine göz atmak gerekir. Rybczynski, yazısında 2008 yılında kültürel etkileşimde 43. sırada yer alan İstanbul'un 2010 yılında 31. sıraya sıçramasını ilginç olarak değerlendirmiş ve bu sıçramayı son zamanlarda açıldığını ifade ettiği, hâlbuki 2004'te açılan İstanbul Modern'e ve İstanbul'un 2010 AKB seçilmesine bağlamıştır. Ayrıca Rybczynski'e göre İstanbul'un dış politikasında yönelimlerinin onun Ortadoğulu turistler tarafından daha fazla ziyaret edilmesini sağladığını belirtmiştir. Son olarak Rybczynski, 2010 yılındaki insan kaynağı (entelektüel sermaye) sıralamasında bir önceki rapora göre İstanbul'un 6 sıra gerileyerek 19. sıraya düştüğünü söylemiştir. Ona göre bunun sebebi de İstanbul'daki üniversitelerin rekabetçiliğindeki düşüştür. 2008 yılındaki raporun sonuçlarına dönecek olursak, İstanbul, bilgi değişiminde 34., iş dünyası aktivitesinde ise 32. sırada olarak ortalarından biraz gerilerde gözükmektedir.

İncelenen araştırmalarda eğitime, araştırmacıya, uluslararası öğrencilerin varlığına önem verildiği anlaşılmaktadır. Londra'daki uluslararası öğrenci varlığının bir şehri küresel şehir yapmada etkili olduğu Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırması'nda belirtilmişti. İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü'nün de 2012 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı'ndan hibe alarak açtığı İstanbul Uluslararası Öğrenci Merkezi'nin (ICIST) bu açılarından bakıldığında şüphesiz olumlu bir gelişme olduğu ve uluslararası öğrencilere önemli katkılar sunacağı söylenebilir.¹⁸²

A.T. Kaernay'in Küresel Şehir Endeksi'nde kültürel etkileşim kıstasında değindiği bir şehrin kardeş şehirlerlerinin varlığı açısından bakıldığında İstanbul'un bu yönden zengin olduğu söylenebilir. İstanbul'un 38 kardeş şehri, 20 işbirliği, 16 iyi niyet protokolü bulunmaktadır. Kardeş şehirlerin ise bölgesel dağılımına bakıldığında

¹⁸² İstanbul Uluslararası Öğrenci Merkezi, <https://icist.ibb.gov.tr/> (18 Temmuz 2013).

19'unun Asya, 11'inin Avrupa, 4'ünün Amerika ve 4'ünün de Afrika kıtasından olduğu görülür. Ayrıca İstanbul, uluslararası 14 kuruluşa üyedir.¹⁸³

İncelenen araştırmaların küresel şehir göstergelerinde bir küresel şehrin büyük organizasyonlara, etkinliklere, kongrelere ev sahipliği yapması da yer almaktadır. Bu açılarından bakıldığında İstanbul'un bu konuda da aşama kaydettiği görülmektedir. İstanbul, 2011 yılı için Uluslararası Kongre ve Konvensiyonlar Derneği (ICCA) istatistiklerine göre büyük kongreler sıralamasında dünya birincisi olmuştur.¹⁸⁴

2010 yılındaki bu rapor içerisinde yer alan Saskia Sassen, "Küresel Şehirler Ağı" adlı yazısında İstanbul'a değinmiş, kültürel ve politik düğümler açısından doğu ve batının stratejik kesim noktası olarak İstanbul'a vurgu yapmış, bölgesi için önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Sassen, siyasi güç kıtasında İstanbul'un üst sıralarda yer almasını ilginç olarak değerlendirmiş ve İstanbul'un gelecekte tam bir küresel şehir olacağını net bir şekilde ifade etmiştir.

EIU'nun Küresel Şehir Rekabet Endeksi 2012 yılında ilk kez yayımlanmış ve bu ilk çalışmada İstanbul, 120 şehir arasında 74. olmuştur. 8 kıstaslı bu endekste her bir sıralamanın yalnızca ilk 60 şehrine yer verilmişti. İstanbul'un bu kıstaslardaki en iyi yeri küresel çekimde 22. sırada olmasıdır. Sosyal ve kültürel karakter kıstasında 55. sırada bulunan İstanbul, ekonomik güçte 41., finansal kapasitede yirmisekiz şehir ile eşit puanlar alarak 33. sıraya yerleşmiştir. Küresel çekimde İstanbul'un iyi bir konumda olduğunu söylemek mümkündür.

Knight Frank'ın Küresel Şehir Araştırması'nda İstanbul'a 2013 yılında yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. 2012'de zaten bir küresel şehir araştırması yapılmış değildir. Bunun yerine EIU'nun Küresel Şehir Rekabet Endeksi üzerinden küresel zenginlere geleceğin şehirleri ile ilgili en önemli şehrin hangisi olacağına dair soru sorulmuş ve Şanghay cevabı verilmiştir. Diğer yandan 2012'deki araştırmada şehirlere dair bazı tespitler yapılmış, geleceğin şehirlerinin gelişmiş ekonomilere kaydığı,

¹⁸³İstanbul'un Kardeş Şehir, İşbirliği Ve İyi Niyet Protokolleri İmzaladığı Şehirler, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Pages/Kardes_Sehirler.aspx (19 Temmuz 2013).

¹⁸⁴İstanbul Kongre Turizmde Dünya Birincisi..., <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/Pages/Haber.aspx?NewsID=20860> (19 Temmuz 2013).

bunların içerisinde Sao Paulo, Mexico City, İstanbul'un da bulunduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda 2012'deki araştırmada yükselen şehirler arasında gösterilmiştir. İlkini 2009'da yapıldığı bu araştırmada İstanbul, 40 şehir arasında 22., 2010'da 40 şehir arasında 25., 2011'de yine 40 şehir arasında 27. olmuş, 2012'de herhangi bir araştırma yapılmamış, 2013'de yapılan araştırmada ise yer almamıştır. Genel olarak ortalama değerlere sahip bir şehrin son araştırmaya dâhil edilmemesi ya da son araştırmada yer almamış olması dikkat çekicidir. Yine 2009, 2010 ve 2011 yıllarındaki araştırmalara dönecek olursak siyasi güç kategorisinde İstanbul'un sırasıyla 8., 8., 9. sıralarda çıkması bir başarıyı, istikrarı ve değeri göstermektedir. Aynı durum yaşam kalitesi için maalesef geçerli değildir. Çünkü aynı yıllar açısından bakıldığında yaşam kalitesinde İstanbul sırasıyla 32., 36., 36.'dır. Ekonomik aktivitede bu durumdan biraz daha iyi olarak sırasıyla 27., 28., 28. konumdadır. Son olarak bilgi ve etkilemede yine 2009, 2010, 2011 senelerine göre sırasıyla 21., 22. ve 27.'dir. Görüleceği üzere bu araştırmada siyasi güç sıralamasında İstanbul bir hayli önde gözükmekte, ancak 2013 yılında yapılan son araştırmada değerlendirmelere alınmamış olduğu görülmektedir.

2011 yılındaki araştırmada küresel zenginlere girişimci, hazcı ve romantik bazda ilk 3 şehirlerini söylemeleri istenmiş ve burada İstanbul'un girişimci ve romantik bazda 16. sırada yer alması önemlidir diye düşünülmektedir.

Yukarıdaki bulguları tekrar hatırladığımızda İstanbul'un, siyasi güç kıstasını içinde barındıran sınıflandırmalarda üst sıralarda yer alması en önemli nokta olarak değerlendirilebilir. Ülkenin siyasi ve coğrafi konumu bunu tetikleyici durumdadır. Türkiye'nin özellikle 2009-2010 dönemi BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği yapmış olması ve 2015-2016 dönemi için de yeniden aday olması da¹⁸⁵ bu durumları destekler niteliktedir. Keza İstanbul'un da geçmişten günümüze bölgesindeki önemi ve değeri bu gücü pekiştirmektedir. Çünkü bu ve bunun gibi tetikleyici ve pekiştirici durumlar siyasi güç göstergelerinde ifade edilen şehrin küresel politika diyaloglarına katılımını arttıracaktır. Bu diyaloglara katılım yine göstergelerde ifade edildiği gibi şehirdeki diplomatik temsilcilik ve konsolosluk sayısı, düşünce kuruluşlarının varlığı, uluslararası

¹⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı "Candidate for the United Nations Security Council 2015-2016" <http://www.turkey4unsc.org/icerik.php?no=14> (10 Temmuz 2013).

siyasi organizasyonların sayısı vb. Buralardan yola çıkarak İstanbul'un siyasi gücünü etkili ve doğru bir yönde kullanmasının gerekliliği ifade edilebilir.

İncelenen sınıflandırmalarda İstanbul'un yaşam kalitesi (yaşanabilirlik) kıstasında geride olduğu göze çarpmaktadır. Oysaki daha önceleri de ifade edildiği gibi salt olarak küresel sermayeyi çekebilmek, ekonomik ya da alansal bir büyüme gerçekleştirmek bir küresel şehir için önemli değildir. Bu açılardan bakıldığında yaşam kalitesi daha bir önemli hale gelmektedir. Bozlağan'ın "*İstanbul Yerli Yerinde Duruyor*" adlı yazısında yaşam kalitesi kıstası için spesifik yapılan bir araştırmada İstanbul'un üst sıralarda yer almadığı belirtilmiştir. Mercer şirketi tarafından yapılan "Yaşam Kalitesi Araştırması"nda İstanbul'un 2007 yılındaki araştırmada 215 şehir arasında 121., 2008 yılındaki araştırmada 114., 2009 yılında 121. olduğu, 2010 yılında ise 221 şehir arasında 112., 2011 ve 2012 senelerinde de 117. sırada olduğu aktarılmıştır.¹⁸⁶ Şehirlerin yaşam kalitesi ile ülkelerin yaşam kalitesi arasında bir ilginin olacağı düşüncesinden yola çıkarak OECD'nin 2013 yılında yapmış olduğu yaşam kalitesi endeksinde Türkiye'nin 34 ülke arasından Brezilya, Şili ve Meksika'nın ardından sonuncu olduğunu burada belirtmekte fayda vardır. İlk sırada ise Avustralya yer almıştır.¹⁸⁷

İstanbul'un küresel şehir olma açısından sınıflandırmalar bağlamında değerlendirildiğinde geçmiş sınıflandırmalara nazaran daha iyi bir konumda olduğu, yükselen bir şehir, özellikle Ortadoğu, Avrupa ve Afrika bölgesinde önemi giderek daha fazla artan bir şehir olduğu söylenebilir. Bu durumu şüphesiz Türkiye'nin gelişimiyle de paralel ivme kazanmaktadır.

Bir şehrin küresel şehir olma durumu muhakkak ulusal ve yerel politika önceliğine bağlı olduğu söylenebilir. Bu açılardan bakıldığında 10. Kalkınma Planı'nda "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı" kapsamında İstanbul'un Küresel Finans Merkezi Endeks'inde ilk 25 içerisinde yer almasının da hedeflenmesi İstanbul'u

¹⁸⁶ Recep Bozlağan, "İstanbul Yerli Yerinde Duruyor", 05 Nisan 2013, http://haber.rotahaber.com/Istanbul-yerli-yerinde-duruyor_357750.html (11 Temmuz 2013).

¹⁸⁷ OECD Better Life Index 2013, <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111> (13 Temmuz 2013).

Bozlağan ve Daoudov'un İstanbul'un küresel bir merkez olma yolunda sundukları önemli önerilerden birisi “*İstanbul Uluslararası: Istanbul International*” birimidir. Bu birimin temel işlevi, şehri küresel platformlarda başarılı bir şekilde taşımaktır. Bunun için; *küresel şehir politikaları ve uluslararası ilişkiler merkezi, iş geliştirme ve yatırım merkezi, uluslararası proje ve teknik işbirliği merkezi, kültür-turizm ve tanıtımı merkezi* tarzında yapılanmalar öngörülmüştür ve tüm bu yapıların ve sürecin temel aktörünün İstanbul Büyükşehir Belediyesi olması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Bozlağan ve Daudov, “İstanbul’un Küresel Yüzü: İstanbul Uluslararası-2”, s.46-47.

5. SONUÇ

Birçok alanı ve günümüzü etkileyen küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan ve değişime de uğrayan küresel şehir yapısı sadece ekonomik anlamda değil, sosyal, kültürel, iletişim, siyasi olarak da global ölçekte bir karar alma, politika, yönlendirici güç merkezleridir. Burada şehirler arasında bir rekabetten söz etmek mümkündür. Bu rekabet genel olarak global ölçekte küresel şehir sınıflandırmalarında karşımıza çıkmaktadır. Önceleri basit manada bir kentsel hiyerarşi sunduğu söylenebilecek küresel şehir sınıflandırmaları, global sermaye ve yukarıda değinildiği gibi daha fazla alanı yönlendirebilecek alanları araştırmaya doğru kaymaktadır. Küresel şehir sınıflandırmaları, iletişim ve teknolojinin giderek daha fazla etkisiyle gelişen ağsal yapıları ve şehirlerin bağlanabilirlik düzeylerini araştırmaktadırlar. Yine benzer durumların etkisiyle insanların aynı zamanda sanal ortamda da dünya üzerinde daha fazla yer değiştirmesi ve daha farklı yerlerde birçok açıdan söz sahibi olabilmesi, bireyleri küresel şehirlerin önemli bir aktörü konumuna getirdiği söylenebilir. Nitekim bazı küresel şehir sınıflandırmaları bu sebeplerden ötürü bireyi baz alan araştırmalar da yapmaktadır. Benzer çerçeveden baktığımızda yaşama kolaylığı ya da kentsel yaşam kalitesinin küresel şehir araştırmalarında daha da önemli hale geldiği söylenebilir.

Küresel şehir sınıflandırmaları her ne kadar yeni kıstas ve göstergelerle araştırmalarını genişletiyorlarsa da bu kıstas ve göstergelerin belirlenmesi, tercih edilmesi, hangisinin ne kadar oranda sınıflandırmayı etkileyeceği gibi durumlar netlik kazanmış değildir. Bu durumlar, araştırmacı ekibin, bu araştırmayı finanse edenin, bu araştırmayı yapan ülkenin tercihlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. İncelenen sınıflandırmalarda kısmen bu durumla karşılaşmıştır.

Küresel şehir sınıflandırmaları küresel sisteme şehirlerin bağlanabilirliği ölçmesi ve bu sistem içerisinde şehrin yerinin tespiti yapılması açısından hiç şüphesiz önemlidir. Böylelikle bu araştırmaların bir şehri, şehir politikaları açısından etkilemesi, özellikle yerel ama hem yerel hem ulusal politikacıların bu sınıflandırmaları dikkate alması beklenebilir. Küresel şehir sınıflandırmalarının önemsenmesi, dikkate alınması ve bir politika aracı olarak değerlendirilmesi gerekir ancak yukarıdaki paragrafta

sınıflandırmalar için bahsedilen muğlaklıktan yola çıkarak bu sınıflandırmaların olduğundan çok fazla bir şekilde ele alınıp yüceltilmemesi gerektiği ifade edilebilir. Önemli olanın belki de tabî ki şehrin öncelikle kendisi olduğu, bir şehrin küresel şehir olma yolunda küresel şehrin olumsuz yönlerini aza indirici politikalar çerçevesinde konuya yaklaşılmalıdır. Diğer bir yaklaşım ise yeni küresel şehir sınıflandırmaları oluşturmak ve bu literatüre katkı sunmak için Türkiye'nin, kendi kamu kurumları, üniversiteler, özel sektör, STK'lar desteğiyle bir araştırma ekibi ve böyle bir yapı kurmasıdır. Mori Vakfı'nın Küresel Şehir Güç Endeksi çalışması Japonya menşelidir ve bu yüzden de araştırmalarında ayrı bir çalışma içerisinde dünya ölçeğindeki küresel şehirler arasında Japonya şehirlerini değerlendirme yoluna gitmektedir. Bunun gibi bir yapı özellikle üniversitelerimiz ya da belediyelerimiz bünyesinde kurulabilir gözükmektedir.

İstanbul'un küresel şehir sınıflandırmalardaki yeri tezimiz içinde ayrıca değerlendirilmiştir. Burada birkaç noktayı tekrar belirtmek ve yeni cümleler kurmak gerekiyor. Küresel şehir sınıflandırmaları içerisinde ele aldığımız İstanbul'un özellikle siyasi güç, küresel çekim (cazibe), ziyaretçi, kültürel etkileşim gibi kıstaslarda genel olarak önde, yaşam kalitesi, araştırmacı gibi kıstaslarda ise gerilerde olduğu gözükmektedir, ekonomide ise orta sıralardadır. Var olan potansiyeli değerlendirmek birçok açıdan öncelikli olması gerektiğinden yola çıkarak İstanbul'un siyasi gücünü arttırması gerektiği söylenebilir. Burada ise karşımıza siyasi güç kıstasını destekleyici göstergeler çıkmaktadır. İstanbul daha fazla bir şekilde uluslararası kuruluşlara ev sahipliği yapması, uluslararası ölçekte düşünce kuruluşlarına yer açması vb. durumlar gerekmektedir. Bununla ilgili olarak İstanbul, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından dile getirilen "*İstanbul'u BM Barış Merkezi yapmaya kararlıyız*" hedefi önemli gözükmektedir. Bu hedef doğrultusunda çalışmalar yapılmaya devam edilmelidir, çünkü bu hedef çarpan etkisi oluşturabilecek niteliktedir. Benzer şekilde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Kadir Topbaş'ın 2010 yılından itibaren Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG) Başkanı olması, 2013 yılında yeniden aday olması da İstanbul'un siyasi gücünü kuvvetlendiren bir durumdur. İstanbul'un belediyecilik tecrübesi üzerinden diğer şehirlere uluslararası kalkınma yardımı perspektifindeki çalışmaları da bu gücü pekiştirici niteliktedir. Hatta şehircilik

ve belediyeçilik politikaları üzerinden uluslararası ölçekte bir etki geliştirmek ayrıca ele alınması gereken bir durum olarak da değerlendirilebilir.

İstanbul'un ziyaretçi sayısındaki artış önemli gözükmektedir. Bunun en temel özelliklerinden birisi İstanbul'un 2010 AKB seçilmesi ve sonrasında yaşanan olumlu gelişmelerdir. Ziyaretçi sayısı ile bağlantılı olarak, kültürel etkileşimde İstanbul'un iyi yerlerde olması şüphesiz onun sahip olduğu özellikle tarihi ve sosyal yapısıdır. Küresel çekim (cazibe) kıstasında da iyi sıralarda olan İstanbul'un bu iyi durumu yukarıda sayılan durumlarla paralellik göstermektedir, aynı zamanda Türkiye'nin büyüyen bir ekonomiye sahip olması, güvenilir bir yapıya bürünmesi ve tabii ki İstanbul'a karşı duyulan merak potansiyeli de bunları tetikler niteliktedir.

İstanbul'un genel olarak sınıflandırmalarda ortalarda olduğu ekonomi kıstasına bakıldığında aslında İstanbul'un öncelikle Türkiye'nin ekonomik anlamda lokomotifi olduğu gözlerden kaçmamalıdır. Bu durum en iyi İstanbul ekonomisinin 1950'den beri yılda %4,5'lik büyümeye sahip olması diğer yandan Türkiye ihracatının %47'si, ithalatının %42'sini gerçekleştirmesinde görülmektedir. Aynı zamanda ülke GSMH'sında %21 ve toplam vergide %42'lik bir paya sahiptir. Ekonominin giderek artan cazibe merkezi olarak İstanbul'un, böyle bir ekonomik güçle İstanbul Finans Merkezi projesi kapsamında küresel şehir sınıflandırmalarının ekonomi kıstasında yukarılara tırmanacağı söylenebilir.

İstanbul'un küresel şehir sınıflandırmalarında sıkıntı yaşadığı bir diğer kıstas olan yaşam kalitesine bakıldığında ise yerel ve ulusal idarecilerin sadece İstanbul'da değil Türkiye'nin tüm şehirlerinde bu konuya dikkatlice eğilmesi gerektiği ifade edilebilir. Belki mega bir şehir olarak İstanbul'da zaman zaman bazı sıkıntıların yaşanması normal görünebilir olsa da tez içerisinde de bahsettiğimiz gibi OECD ülkeleri içerisinde yaşam kalitesi en düşük ülke Türkiye olarak tespit edilmiştir. Bu açılarından bakıldığında hem ülkede hem de şehirlerde yaşam kalitesini artırıcı planlamaların yapılması gerekmektedir.

İstanbul'un bir diğer sıkıntılı olan araştırmacı ya da ar-ge olarak adlandırılacak kıstaslarını olumluya çevirebilecek durumlara bakıldığında bunların en başında eğitime

yapılacak yatırımlar, destekler gelmektedir. Uluslararasılaşma bazında son yıllarda YÖK'ün ve üniversitelerin belirlediği hedefler olumludur. Aynı şekilde uluslararası öğrenciler yönelik olarak İBB Dış İlişkiler Müdürlüğü'nün açtığı "İstanbul Uluslararası Öğrenci Merkezi (ICIST)" diğer şehir yönetimlere de örnek olabilir.

Tüm bu açılardan bakıldığında İstanbul'un yükselen bir şehir, küresel şehir sınıflandırmalarında üst sıralara tırmanan bir şehir olduğu görülmektedir. Bu yükselme ve ilerlemenin daha sağlıklı olabilmesi için küresel şehir politikalarını yönlendirici bir birim İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde oluşturulması gerektiği söylenebilir. Hiç şüphesiz bu süreç, şehrin paydaşlarını da kapsayan bütüncül bir politika çerçevesinde yönetim bazlı geliştirilmelidir. Burada karşımıza bir küresel şehir yönetimi çıkmaktadır ve bu yönetimin büyük şehir yönetim modelini de zorladığı, yeni yönetim modellerine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. İstanbul, tarihinden günümüze ve geleceğe, olumsuz durumları azaltıcı bir şekilde yukarıda dile getirildiği tarzlarda bir küresel şehir olma yolunu izlemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. Altıntaş, Hakan. “Küreselleşme ve İstanbul”, Şevket Kamil Akar (hızl.), **İstanbul, Şehir ve Medeniyet** içinde (403-427), 1.Basım, İstanbul: Klasik Yayınları, Ekim 2004. ISBN: 975-8740-19-9
2. Aslanoğlu, Rana A.. **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, 1. Basım, Bursa: Asa Kitabevi, 1998. ISBN: 975-8149-10-5
3. Bauman, Zygmunt. **Küreselleşme**, Abdullah Yılmaz (çev.), 1. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999. ISBN: 975-539-254-8
4. Bilgili, Ahmet Emre ve Yasin Şafak. **Bir Dünya Şehri Olarak İstanbul’un Küresel Konumu**, İstanbul: İTO Yayınları, 2012. ISBN: 978-065-137-024-8
5. Bozlağan, Recep. **İstanbul; Derinlik, Değişim ve Güç**, 2. Basım, İstanbul: Hayat Yayınları, 2012. ISBN: 978-605-5878-88-7
6. Bülbül, Kudret. **Zor ve Rıza (Küreselleşmeler Arasında Türkiye)**, 1. Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2009. ISBN: 978-975-6614-67-9
7. Cansever, Turgut. **Osmanlı Şehri**, 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, Şubat 2010. ISBN: 978-605-114-163-3
8. Coşkun, Vahap. **Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu**, İstanbul: Liberte Yayınları, Ocak 2009. ISBN: 978-975-6877-68-5
9. Çevik, Özlem. **Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2005. ISBN: 975-6461-75-0
10. Eraydın, Ayda. “Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler”, **Cevat Geray’a Armağan** içinde (363-392), Ankara: Mülkiye Birliği Yayınları, 25, 2001. ISBN: 975-7400-14-9

11. Erkan, Nihal Ekin. “Dünyanın Yerel Aynası”, Ayşegül Mengi (Ed.), **Kent ve Politika Antik Kentten Dünya Kentine** içinde (47-58), Ankara: İmge Kitabevi, Eylül 2007. ISBN: 978-975-533-553-7
12. Es, Muharrem. **Kent Üzerine Düşünceler**, İstanbul: Okutan Yayıncılık, Aralık 2007.
13. Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**, 6. Basım, Ankara: Remzi Kitabevi, Ekim 1994.
14. Giddens, Anthony. **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Osman Akınhay (çev.), İstanbul: Alfa Yayınları, Ocak 2000. ISBN: 975-316-326-6
15. Giddens, Anthony. **Sosyoloji**, 1. Basım, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000. ISBN: 975-8087-36-3
16. Harvey, David. **Postmodernliğin Durumu**, Sungur Savran (çev.), 1. Basım, Metis Yayınları, Kasım 1997. ISBN: 975-342-162-1
17. Holtan, R. J.. **Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık**, Ruşen Keleş (çev.), 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, Ekim 1999. ISBN: 975-533-262-6
18. Keleş, Ruşen. **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi, Mart 1998. ISBN: 975-533-181-6
19. Keleş, Ruşen. **Kentleşme Politikası**, 8. Basım, Ankara: İmge Kitabevi, 2004. ISBN: 975-533-053-4
20. Keyman, Fuat ve Berrin Koyuncu Lorasdağı. **Kentler, Anadolu'nun Dönüşümü, Türkiye'nin Geleceği**, 1. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, Şubat 2010. ISBN:978-605-111-498-9
21. Kıray, Mübeccel. “Az gelişmiş Ülkelerde Metropolleşme Süreci”, **Kentleşme Yazıları**, 1. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, Kasım 1998. ISBN: 975-6947-12-8

22. Öktem, Binnur. “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Rolü, Büyükdere-Maslak Aksı”, Hatice Kurtuluş (hızl.), **İstanbul’da Kentsel Ayrışma/Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar** içinde (25-76), 1.Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, Temmuz 2008. ISBN: 975-8803-39-5
23. Robertson, Roland. **Küreselleşme**, Ümit Hüsrev Yolsal (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999. ISBN: 975-7298-20-4
24. Steger, Manfred B.. **Globalization**, New York: Oxford University Press, 2009. ISBN: 978-019-955226-9
25. Sözen, Metin ve Uğur Tanyeli. **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 2003. ISBN: 975-14-0343-X
26. Şeriatı, Ali. **Medeniyet Tarihi 1**, 2. Basım, Ankara: Fecr Yayınevi, Aralık 1998. ISBN: 975-7138-37-1
27. Thomas L. Friedman. **Dünya Düzdür**, Levent Cinemre (çev.), 2. Basım, İstanbul: Boyner Yayınları, 2006. ISBN: 975-7004-50-2
28. Tomlinson, John. **Küreselleşme ve Kültür**, Arzu Eker (çev.) 1. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004. ISBN: 975-539-416-8
29. **Türkçe Sözlük**. Cilt 1 ve Cilt 2, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998.

Makaleler

1. Amin, Ash. “Placing Globalization” **Theory, Culture & Society**, 1997, Vol.14, No.2.
2. Alptekin, M. Yavuz. “Yeni Bir Dünya Algısı Olarak Dünya Şehir-Sistem Yaklaşımı”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Vol.12, No.8, (Aralık 2012).

3. Beaverstock, J.V. ve diğeri, “A Roster of World Cities” 1999, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb5.html> (18 Haziran 2013).
4. Bağcı, H. Emre. “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi”, **Amme İdaresi Dergisi**, Vol.32, No.4 (Aralık 1999).
5. Günay, Baykan. “Senaryo: Ankara’nın Varlığının Sürdürülmesi” <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/SENARYO.pdf> (14 Haziran 2013).
6. Bozlağan, Recep ve Murat Daoudov, “İstanbul’un Küresel Yüzü: İstanbul Uluslararası-1”, **Birlik Dergisi**, Marmara Belediyeler Birliği, yıl: 2009, sayı: 2 <http://www.marmara.gov.tr/document/dergi/ulus.pdf s.29> (25 Temmuz 2013).
7. Bozlağan, Recep ve Murat Daoudov. “İstanbul’un Küresel Yüzü: İstanbul Uluslararası-2”, **Birlik Dergisi**, Marmara Belediyeler Birliği, yıl: 2009, sayı: 3 http://www.marmara.gov.tr/document/dergi/AB_Birlik_dergi_15.pdf s.45 (25 Temmuz 2013).
8. Brenner, Neil ve Roger Keil. “Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine”, (16 Şubat 2013), <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=918> (10 Haziran 2013).
9. Cansever, Turgut. “Şehir”, **Cogito**, Vol.8. No.3: Kent ve Kültürü, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996 (Yaz).
10. Coghlan, Andy ve Debora MacKenzie, “The Capitalist Network That Runs The World”, <http://www.newscientist.com/article/mg21228354.500-revealed--the-capitalist-network-that-runs-the-world.html#.UdQdamJM9Cg> *The New Scientist Dergisi*, 2011, (30 Haziran 2013).
11. Demirkan, Tarık. “Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları; Kentler”, **Cogito**, Vol.8. No.3: Kent ve Kültürü, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996 (Yaz).

12. Davutoğlu, Ahmet. "Globalization and The Crisis of Individual and Civilizational Consciousness", [http://sam.gov.tr/wp-content/pdfs/Globalization and The Crisis of Individual and Civilizational Consciousness.pdf](http://sam.gov.tr/wp-content/pdfs/Globalization_and_The_Crisis_of_Individual_and_Civilizational_Consciousness.pdf) (30 Haziran 2013), Hans K ochler (Ed.), **Globality versus Democracy?** içinde (185-201), Viyana: International Progress Organization, 2000.
13. Erbay, Yusuf. "K ureselleŐme Sürecini Anlamaya Yardımcı Bazı Kavramlar", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2011, Vol.32, No.1 (Bahar 2011), <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/32.pdf> (2 Haziran 2013)
14. Ercan, Fuat. "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul," **Toplum ve Bilim**, Sayı 71, (Kış 1996).
15. Gencer, Bedri. "Medineden Kente, Edepten Medeniyete" **Şehirlerimizin Geleceği, Tehditler ve Fırsatlar Sempozyumu**, İstanbul, Mimar ve Mühendisler Grubu, 19 Kasım 2011.
16. Hennemann, S.. "Information-rich Visualisation of Dense Geographical Networks", 2013, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb421.html> (20 Haziran 2013)
17. Karakurt, Elif. "Dünya Kenti Kavramına Alternatif Bir Bakış", **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Kitabı**, Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi, 10-12 Eylül 2003.
18. Kaya, Erol. "Metropolitan Kent Yönetimi", **Yerel Siyaset Dergisi**, Haziran 2008, Vol.30, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/haziran2008/3.pdf> (14 Haziran 2013).
19. Keyder, ağlar. "İstanbul'u Nasıl Satmalı," **İstanbul**, Sayı 3 (1992).
20. Köksal (Erder), Sema. "Küresel Düzlemde Yeni Eğilimler," **İstanbul**, Sayı 7, (1993).
21. Scott, Allen J.. "Küresel Kent-Bölgeleri: Allen Scott İle Görüşme", **Planlama Dergisi**,  zlem elik(ev.), No.1, (2005).

22. Scott, Allen J.. “Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi”, **Planlama Dergisi**, Kübra Cihangir Çamur (çev.), No.3, (2004).
23. Stefania ve Diğerleri, “The Network Of Global Corporate Control”, 2011, Vol:2, <http://arxiv.org/pdf/1107.5728.pdf>, Arxiv Veri Tabanı, (4 Haziran 2013).
24. Taylor, Peter J. ve Diğerleri, “Measuring the World City Network: New Results and Developments”, 13 Nisan 2010, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb300.html> (17 Haziran 2013).
25. Taylor, Peter J. ve Diğerleri, “Measurement of the World City Network”, 2002, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb43.html> (18 Haziran 2013).
26. Tok, Gökhan.”Nasıl Doğdular?”
<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bdergi/yeniufuk/icerik/megakent.pdf>, (22 Haziran 2013), **Tübitak Yeni Ufuklar Dergisi:Mega Kentler Özel Eki**, Tübitak, Ocak 2006.
27. Topal, Abdülkadir. “Global Kapitalizmde Sermaye Birikimi İçin Yeni Mekânsal Ölçekler: Dünya Kentleri/Global Kentler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Vol.12, No.2, (Nisan 2003).
28. Topal, Abdülkadir ve Muhamed Yunus Bilgili. “Küreselleşme Sürecinin Kentlere Yansıması: Küresel Kent/Dünya Kenti” , **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II E-Kitabı**
<http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/AbdulkadirTopal.pdf>, İnönü Üniversitesi, 19-20 Nisan 2012.
29. Tuna, Korkut. “Şehrin Serüveni”, **Hece**, Vol.18. Özel Sayı: Şehirlerin Dili, Ankara: Hece Yayıncılık, 2009.

Tezler

1. Altıntaş, Hakan. “Küreselleşme ve Küresel Kent Kavramı: New York, Londra, İstanbul Kentlerindeki Ekonomik-Sosyal Transformasyon Sürecinin Analizi” (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 2002).
2. Çadırcı, Halil. “Küresel Kentler ve İstanbul’un Küreselleşmesi” (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 2006).
3. Yücel Batmaz, Nazlı “Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi” (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, 2010).

Raporlar

1. Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi, **Küresel Eğilimler Raporu**, http://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf (07 Haziran 2013), Washington, 2012.
2. A.T. Kearney, **Global Cities Index 2012**, Şikago, 2012, <http://www.atkearney.com/documents/10192/dfedfc4c-8a62-4162-90e5-2a3f14f0da3a> (22 Haziran 2013).
3. A.T. Kearney, **Global Cities Index 2010**, Şikago, 2010, <http://www.atkearney.com/documents/10192/30bebf01-9591-46ef-8d06-a44b4e5ab364> (22 Haziran 2013).
4. A.T. Kearney, **Global Cities Index 2008**, Şikago, 2008, <http://www.atkearney.com/documents/10192/6d7465d2-4444-43d8-9f63-852e251eb2c7> (22 Haziran 2013).
5. BM, **World Population Policies 2009**, http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2009/Publication_complete.pdf (15 Haziran 2013), New York, 2009.
6. DPT (Kalkınma Bakanlığı), **Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2000.

7. Economist Intelligence Unit, “**Benchmarking Global City Competitiveness 2012**”
<http://www.managementthinking.eiu.com/sites/default/files/downloads/Hot%20Spots.pdf> (23 Haziran 2013) , Londra, 2012.
8. İstanbul Kalkınma Ajansı, **İstanbul 2014-2023 Bölge Planı Taslak**, İstanbul, 2013, <http://www.istka.org.tr/content/pdf/2014-2023-istanbul-Bolge-Plani-n.pdf> (23 Temmuz 2013).
9. Kalkınma Bakanlığı, **10. Kalkınma Planı**, Ankara, 2013, http://www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/15097/Onuncu_Kalk%C4%B1nma_Plan%C4%B1.pdf (23 Temmuz 2013).
10. Knight Frank, **The Wealth Report 2013**,
<http://resources.knightfrank.com/GetResearchResource.ashx?versionid=1699&type=1> (24 Haziran 2013).
11. Knight Frank, **The Wealth Report 2012**, <http://www.thewealthreport.net/The-Wealth-Report-2012.pdf> (24 Haziran 2013).
12. Knight Frank, **The Wealth Report 2011**,
<http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2011thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013).
13. Knight Frank, **The Wealth Report 2010**,
<http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2010wealthreport.pdf> (24 Haziran 2013).
14. Knight Frank, **The Wealth Report 2009**,
<http://www.knightfrank.com/resources/pdf-documents/2009thewealthreport.pdf> (24 Haziran 2013).
15. OECD, **Better Life Index 2013**,
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/111111111111> (13 Temmuz 2013).

16. The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2008**, Tokyo, 2008, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2008_English.pdf (21 Haziran 2013).
17. The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2009**, Tokyo, 2009, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2009_English.pdf (21 Haziran 2013).
18. The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2010**, Tokyo, 2010, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2010_English.pdf (21 Haziran 2013).
19. The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2011**, Tokyo, 2011, http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2011_English.pdf (21 Haziran 2013).
20. The Mori Memorial Foundation, **Global Power City Index 2012**, Tokyo, 2012, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/research/project/6/2012/10/gpci2012E.pdf> (21 Haziran 2013).
21. Unicef, **Dünyada Çocukların Durumu Raporu (Kentsel Bir Dünyada Çocuklar)**, <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/d/u/du%CC%88nya-c%CC%A7ocuklarinin-durumu-2012.pdf> (07 Haziran 2013), New York, Şubat 2012.

Haberler ve Köşe Yazıları

1. Ali Bulaç, “Kent ve şehir arasında Müslümanlık”, *Zaman Gazetesi*, 28 Ekim 2010, http://www.zaman.com.tr/ali-bulac/kent-ve-sehir-arasinda-musulmanlik_1045839.html (6 Haziran 2013).
2. İskender Pala, “Şehir ile kent arasında”, *Zaman Gazetesi*, http://www.zaman.com.tr/iskander-pala/sehir-ile-kent-arasinda_234032.html (6 Haziran 2013).

3. İsmet Berkan, “Komplo teorisi değil bilimsel araştırma: Dünyayı yöneten 147 şirket” *Hürriyet Gazetesi*, 30 Haziran 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23618702.asp> (30 Haziran 2013).
4. İstanbul Kongre Turizminde Dünya Birincisi..., <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Haberler/Pages/Haber.aspx?NewsID=20860> (19 Temmuz 2013).
5. Marmara Belediyeler Birliği, “İstanbul Eşi Benzeri Olmayan Bir Şehir”, 25 Mayıs 2012, <http://www.marmara.gov.tr/newsdetail.aspx?newsId=4548> (7 Mayıs 2013).
6. Recep Bozlağan, “Kent, şehir mi ki?”, 16 Nisan 2013, http://haber.rotahaber.com/kent-sehir-mi-ki_360732.html (6 Haziran 2013).
7. Recep Bozlağan, “İstanbul Yerli Yerinde Duruyor”, 05 Nisan 2013, http://haber.rotahaber.com/Istanbul-yerli-yerinde-duruyor_357750.html (11 Temmuz 2013).
8. Zaman Gazetesi, “Kurumlar Vergisi’nde Bankalar Zirvede”, 27 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/ekonomi_kurumlar-vergisinde-bankalar-zirvede_2094025.html (30 Haziran 2013).

Web Site ve Diğer Kaynaklar

1. ABD’nin Colorado eyaletinin başkenti Denver’in eski Belediye Başkanı Wellington E. Webb’e ait bir söz. bkn. http://www-05.ibm.com/tr/cozumlerzirvesi2012/pdf/neuchatel/akilli_sehirler_zorluklar_ve_firsatlar.pdf (07 Haziran 2013).
2. Baskın Oran, “Kaçınıcı Küreselleşme”, Perşembe Konferansları, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/Documents/Per%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n/perskonfyyn60.pdf> (03 Haziran 2013), Ankara: Rekabet Kurumu, Haziran 2000.

3. “Citi Private Bank”, **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/Citi_Private_Bank (24 Haziran 2013).
4. **Gelirler İdaresi Başkanlığı** “2012 Vergilendirme Dönemi Kurumlar Vergisi Türkiye Geneli İlk 100 Sıralaması”
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/201227.html (26 Mayıs 2013).
5. Global Power City Index, <http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/index.shtml> (21 Haziran 2013).
6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü E-Bülten,
http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Documents/haber/2010Ocak/dis_iliskiler_e-bulten_aralik_2009_sayi_02.pdf (Aralık 2009), İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (14 Haziran 2013).
7. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Vizyon Misyon ve İlkelerimiz,
<http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/vizyonilkeler/Pages/VizyonMisyonIlke.aspx> (23 Temmuz 2013).
8. İstanbul Uluslararası Öğrenci Merkezi, <https://icist.ibb.gov.tr/> (18 Temmuz 2013).
9. İstanbul’un Kardeş Şehir, İşbirliği Ve İyi Niyet Protokolleri İmzaladığı Şehirler
http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Pages/Kardes_Sehirler.aspx (19 Temmuz 2013).
10. OECD, Glossary of Statistical Terms, “Globalisation”,
<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1121> (2 Haziran 2013).
11. Knight Frank, About us, <http://www.knightfrank.com/about-us/> (24 Haziran 2013).

12. Knight Frank The Wealth Reports,
<http://www.knightfrank.com/wealthreport?pageid=d7f4708e-26d4-4033-aeef643fae9224f> (24 Haziran 2013).
13. Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,
http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_1960.htm (16 Haziran 2013).
14. Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,
http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_1980.htm (16 Haziran 2013)
15. Percentage of urban population and agglomerations by size class, 2011, 2011,
http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_2011.htm (16 Haziran 2013).
16. Percentage of urban population and agglomerations by size class, 1960, 2011,
http://esa.un.org/unup/Maps/maps_urban_2025.htm (16 Haziran 2013).
17. Peter Hall, “Megacities, World Cities and Global Cities”, (Şubat 1997),
http://megacities.nl/?page_id=284 (8 Haziran 2013).
18. The World According to GAWC 2000,
<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000.html> (18 Haziran 2013).
19. The Chicago Council on Global Affairs, <http://www.thechicagocouncil.org/>
(22 Haziran 2013).
20. “The Economist”, **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist
(23 Haziran 2013).
21. “The Economist”, **Wikipedia**,
http://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist_Intelligence_Unit
(23 Haziran 2013).
22. The World According to GAWC 2010,
<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html> (19 Haziran 2013).

23. The World According to GAWC 2008,
<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2008t.html> (19 Haziran 2013).
24. The World According to GAWC 2000,
<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000.html> (19 Haziran 2013).
25. The World According to GAWC 2004,
<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2004t.html> (19 Haziran 2013).
26. Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı “Candidate for the United Nations Security Council 2015-2016” <http://www.turkey4unsc.org/icerik.php?no=14> (10 Temmuz 2013).